

Art. Nr.

3000

A
L-9935

A. DZIŁUMS

RAZENA AUDZE

A/S. VALTERS UN RAPA

275.1504
W. E. B. DUBOIS
1868-1919

AMERICAN LIBRARY
1919

A
9935

Alfreds Dziļums

RAŽENĀ AUDZE

STĀSTS

Jaunatnes Sarkanā Krusta literarajā
sacensībā apbalvots ar pirmo godalgu

Ilustrējis A. Štrāls

Rīgā * 1938

Valtera un Rapas akc. sab. apgāds

1953

L. V. B.
№ 355653

0309053504

1.

Gluži negaidot uz meža ceļa Gustiņš satika Sieciņu saimnieci, veiklu un runīgu sievu. Viņa gribēja steigties zēnam garām, bet tad pasitās atpakaļ un satvēra viņu aiz rokas.

„Klausies, tu tas esi, Gustelis?”

Puika paraudzījās garajā sievietē pārsteigtām acīm.

„Jā,” viņš sacīja un nolaida skatu meža sūnās. Egļu pakājēs saule žāvēja pēdējo pavasara mitrumu.

„Gustiņš! Ak, nabaga bērns, bārenītis!” garā sieva pēkšņi ieraudājās un noglāstīja zēna galvu. „Vēl nav nedēļa pagājusi, kopš tēvu ierakām zemītē, ak, nabaga, nabaga bērns! Ko tagad iesāksi, ko darīsi?” Sieciņu saimnieces acīs iemirdzējās patiesas asaras.

Jā, Gustiņš atcerējās, ka tēvs viņam daudz stāstījis par labiem un līdzjūtīgiem cilvēkiem.

„Uz kuriem tu tagad ej, bērns?”

„Uz nespējnieku māju. Tur vēl palikušas dažas tēva mantas. Saimnieks solīja zirgu, aizvedīšu pie mātes brāļa.”

„Tad jau arī pats tur paliksi —”

„Nē, kur nu pats. — Viņš jau ir tikai kurvju pinējs.”

„Jā, jā, nabaga ļautiņš, zinu, bērns! Ak, netaisnā pasaule!” veiklā sieva atkal ieraudājās un saņēma zēna pirkstus. „Bet kur tu šovasar paliksi? Taču pie sveša būs jāiet —”

„Ko citu —” Gustiņš vienaldzīgi atbildēja. „Sienu plaut protu, tāpat esmu aris un ecējis.”

„Ko nu par to, bērns! Bet liela puīša darbiem vēl esi par mazu. Nāc pie manis! Paganīsi govīs, paskraidīsi, nebūs ļaunāk kā pie savējiem.“

Gustiņš silti palūkojās Siecīnietes acīs. Jā, vienalga zem kāda jumta viņš šovasar dzīvos. Un Gustiņš apsoliņās.

„Sieciņos tev būs labāka dzīve nekā pie lielajiem saimniekiem. Tiem smags darbs un melna putra. — Jā, tāds mazs esi palicis no auguma kā paēnas stādiņš, citu nomākts, novājināts —“

Gustiņš gribēja runāt pretī, bet garā sieva vēl arvien nebeidza plāpāt. Asaras viņas acīs nozuda tikpat ātri kā parādījušās, viņa noglāstīja atkal zēna galvu un savādi iesmējās: „Kleiniša dēls, nujā. — Bet tad svētdien tevi gaidīšu. Nāc droši, suns mums piesiets un vārti būs vaļā.“ To teikusi, garā sieva aizsteidzās pa šauro meža ceļu un nozuda egļu audzē kā parādība.

Gustiņš palika stāvēt uz zirga takas un pārdomāja svešās sievietes vārdus. Vai tad viņš tiešām izskatījās tik mazs, ka nespētu pats attaisīt vārtus? Un zēns nolaida acis uz salāpītajām bikšēlēm, basajām kājām un apmulsis sāka iet. Bet Sieciņu saimniece izturējās laipni, Gustiņa sejā atplauka gaišums. Varbūt tas no saules, no pavasara, no zaļajām meža skujām? Bet skujām līdzī smaržoja sēras un atgādināja tēva kapu. Jā, nedēļa vēl nav pagājusi...

Gustiņš pārdomāja savu nelaimi. Zinams, tēvs bija tikai pagasta nespējnieks, ar Kleinām kājām, bet pārāk labu sirdi. Viņš ļoti mīlēja zēnu, arī Gustiņš tēvu, bet tagad viņa kakts nespējnieku mājā palicis tukšs...

Gustiņš gāja tālāk pa sakņoto ceļu. Mežs pielījis putnu dziesmām un kņadas. Zēns dzirdēja arī to. Jā, tēvs viņam daudz stāstījis par putniem, zvēriem un labiem, saticīgiem cilvēkiem. Gustiņš mīlēja dzīvi, viņš ticēja un sa-

Citu svētdienu Gustiņš atnāca uz Sieciņiem. Patiesi, vārti bija atvērti, un suns piesiets. Bet pinkainais draugs nelikās pārāk dūsmīgs, viņš pat luncināja asti, kad zēns labināja ar roku.

Pagalmā iznāca arī saimniece, tā pati veiklā un runīgā sieva.

„Vai tu esi klāt, Gustel? Nāc vien iekšā, nebaidies! Man krāsni vēl glabājas silta kafija un biezpiena karaša.” 5

Nē, brokastis Gustiņš paēdis, bet biezpiena karaša vinlīnāja. Viņi iegāja istabā.

Saimniece veikli kustējās un apkalpoja mazo viesi. „Tik baltu kafiju tu gan nebūsi dzēris, Gustel?”

Varbūt arī nē, zēns domāja. Bet par tādām lietām viņš nekad nesūdzējās. Baltāka vai melnāka, tas vienalga. Protams, karaša bija mīksta un garda, un, pirms Gustiņš beidza ēst, saimniece sāka runāt par lietu. Viņš taču esot paliels puika, naudu skaitīt sajēdzot.

„Jā, es arvien salīgu saimnieku pats, jo tēvs nevarēja staigāt,” Gustiņš mierīgi runāja un turpināja kost mīksto karašu.

Sieciene sāka runāt par cenu. Pēc Gustiņa domām tas gan bija pārāk maz, bet viņš kaunējās prasīt vairāk.

„Tas tādēļ, ka pie mums tev nebūs nekāda darba,” saimniece paskaidroja. „Padzenāt pa mežu dažas gotetes. — Vai man gana trūktu, bet tak jau esi bārenītis, žēl bērna.” Un saimnieces acīs atkal pamirdzēja asaras. Līdzjūtīgs cilvēks, domāja Gustiņš un salīga par mazo algu. Taču tēvs arvien teicis, ka nauda nav galvenais, bet cilvēks pats.

Uz plīts mūrīša sēdēja arī saimnieks, sīcinādams pīpi, bet viņš par tādām lietām nerunāja. Viņš laikam pieradis, ka saimniece kārtoja naudas lietas.

Tomēr saimnieka sejā Gustiņš redzēja labsirdīgu smaidu, un, kad zēns paēda, viņš teica: „Pirms govīs laidīsim mežā, tu varēsi man palīdzēt uz lauka. Taču aiz ecēšas būsi staigājis?”

„Jā, saimniek, es māku noturēt arī vagu! Tikai ar divkājti arklu man vēl neveicas. To gan derētu šovasar iemācīties.”

„Gan jau, gan. — Kad pārbrauks mūsu Ērika no skolas, tad jau arī viņa kādu brīdi izies ganos.”

„Ērika gan ganos vairs neies, to tu, tēv, nedomā!” saimniece iesāka asu runu, un Gustiņš brīnījās, cik viņai ātri nožuvušas līdzjūtības asaras.

Tad saimniece steidzās uz kūti pie lopiem. Zinams, arī Gustiņam jāredz savu nākošā saime, un viņš taisījās līdz.

Sieciņiem stāvēja kūti septiņas govīs, teļš un dažas aitas. Gustiņš gribēja zināt, kā sauc to, kā to un cik vēl dod piena. Saimniece stāstīja zēnam, kas ienāca prātā. Bet pusdienā, kad viņa atnāca uz kūti ar baltiem spaiņiem, Gustiņš teica: „Saimniec, ļaujiet arī man! Govīs slaukt es māku.”

„To es nemaz nezināju. — Bet tu jau notriepsi drēbes.”

„Tās jau manas darba bikses,” Gustiņš teica. „Vakarā es aiziešu uz nespējnieku māju un paņemšu tēva biezo jaku. Tā būs visa mana manta.”

„Tas gan man neienāca prātā, ka šovasar manas govīs ganīs Kleiniša dēls no nabagmājas,” saimniece teica un savādi iesmējās, it kā caur asarām.

Bet nabagmājas puika prata slaukt govīs, to atzina arī Sieciņu saimniece.

Citu rītu Gustiņš agri uzlēca kājās un ienāca kūtī, kad saimnieks baroja zirgus.

„Vai šodien sēsīm auzas?” viņš prasīja.

„Jā, jā, Gust!”

„Tad es aušu kājās pastalas un taisīšos. Kur jums stāvamā sakas?”

Un Gustiņš jau pirmajā dienā zināja, kur saimniekam stāvamā sakas, kur arkli un ecēšas. Jā, saimnieki laipni, putra balta, būs labi, domāja Gustiņš.

Saulainas dienas mainījās ar lietainām, pūta viegli dienvidu vēji, un pirmie pavasara asni izlīda no valgās zemes. Jau vairākas reizes dzeguze izmēģināja savu maigo vianu tālajos mežos, bet kādu rītu tā sāka kūkot tepat Dieva dārzā.

„Gustel,“ saimniece teica, „vajadzēs posties! Es klausos, ka Lielajā ģildē jau mauj govīs. Kaimiņi nolaižīs melnu.“

„Kas tā par Ģildi?“

„Tā tas ganu valodā. Kad aizlaidīsīm govīs — parādīšu lielo un mazo. Taču pirmo dienu viens neapjēgsi.“

Tikuši laukā no karstās kūts, lopi lēkāja un skrēja no vienas malas uz otru. Bet Gustiņa kājas cilājās veikli, taču ne pirmo vasaru ganos.

Kad govīs nomierinājās, viņi iedzina tās mežā. Te bija nomātas ganības, un saimniece pati nāca līdz, lai ierādītu ganam svešās vietas. Bet Gustiņš mežu pazina, tāpat viņš zināja, kur sējumi, kur jaunaudzes. Viņš pat brīnījās, ja saimniece dzina lopus liegumā un pati staigāja pa meža takām, vērodama apkārtni. Kad Gustiņš to aizrādīja, saimniece īsi iesmējās un teica: „Tev, Gustel, jārupējas, lai govīm būtu pilni vēderi! Citādi pietrūks biežpiena ko smērēt uz maizes, hi, hi!“

Gustiņš īsti nesaprata un nedroši ieminējās par mežsargu.

„Vai tev acu nav pierē?“ saimniece iesaucās. „Vai tu tāds vien puika, ja ļausi sevi noķert aiz krāgas? Gustel, Gustel, kāds tu bailīgs un dumjš!“

Tomēr Gustiņš vēl arvien nesaprata. Vai patiesi govīs no liegumiem nav jāsarga? Zēna soļi palika gausāki, viņam vajadzēja gudrot un pārdomāt lietu. Bet tas gan viņam nepatika, ja Brunce uzlika plato nagu uz jaunas priedites, noplēsdama zariņus. Viņš iesita lopam ar stibu.

„Gustel, vai tu liksi govij mieru!“ laipnā saimniece kļuva pikta.

„Bet viņa taču nomin stādus!“

„Stādus? Vai te aug kāposti, ko lops izmīs?“

„Bet te ir liegums. Mežos es esmu ganijjis, tās vietas

8 es pazīstu.“

„Gustel, Gustel, ko tu runā! Bet te ir zāle, vai tu neredzi? Tu gan esi izaudzis bez jēgas.”

Gustiņš nesaprata ko atbildēt. Zinams, kas viņam daļas. Ja saimniece pati klāt, lai ganas lopi, kur tik. Bet zēna acis kļuva nemierīgas, raugoties apkārt un gaidot mežsargu.

Mežsargs tomēr nenāca, viņš bieži aizņemts darbos, un Sיעיņu govīs varēja pieplūkt pilnus vēderus. Patiesi, liegumā saaugusi branga zāle, jo citi gani te neiedrošinājās laist.

„Tā, Gustel,” saimniece smējās, „tā tu izmanies katru dienu un vakarā strēbsi baltu putru! Tagad laidīsim lopus uz Lielo ģildi.”

Tas bija kāds liels izcirtums, kur no pelēkiem alkšņu celmiem spraucās kuplas atvases, salapoja, sazaroja ik pavasari un pārvērta klajumu biezā krūmājā.

„Aiz stigas ir Mazā ģilde,” saimniece rādīja ar roku, „bet tur nav vērts laist, jo katru gadu nograuzts melns. — Jā, to es tev saku, Gustel, ar citiem ganiem daudz nepienies, tā tu nomērdēsi lopus!”

Gustiņš klausījās, un viņam kļuva mazliet baigi. Bet savā mazajā dzīvē viņš jau pieredzējis dažādas lietas, tikai laipnās saimnieces žēl. Nē, tā vairs nebija tā laipnā sieviete, kas slaucīja asaras un runāja līdzjūtīgā balsī.

Kad govīs pieēdās, tās sāka vazāties un pārstaigāja visas ierastās meža takas. Lopi atnāca Bērtīrelī, pie Krusta dambja un pēdīgi Kazu laukā, kur celmotais klajums uzkaplīts un apsēts no jauna. Bet te atkal Gustiņam vajadzēja no brīnumiem iēplēt acis. Saimniece pieliecās un atgāza dažas velēnas vecā vietā. Kādēļ tādas lietas, prātoja Gustiņš.

„Te vairs lops garām netiek,” pēc brīža viņa teica. „Izkaplijuši vai visu ceļu. Tu, Gustel, nolīdzini katru dienu pa bedrei un tad tev pašam būs vieglāk izdzīt cauri.” 9

Bet Gustiņš apmulsis raudzījās saimniecē un nezināja ko atbildēt.

„Ko nu blenz? Vai tu gribi būt tikpat kleins kā tavs tēvs?” Un saimnieces vaigi noraustījās savādos smieklos.

Tēvs? Un Gustiņš pagrieza saimniecei muguru.

Bet tad pirmā ganu diena bija aizvadīta, un viņi pār dzina ganampulku mājās pilniem vēderiem.

„Vai tu, Gustel, palīdzēsi man arī izslaukt?” vēlāk saimniece silti runāja, un zēns atkal nesaprata. Jā, govīs viņš palīdzēs saimniecei izslaukt, un Gustiņš naski aizsteidzās pēc spaiņa.

„Vai tu vari iedomāties, Gustel, kas piena!” saimniece cilāja spaiņus atrotītām rokām, un viņas balss skanēja maigi un labi.

Gustiņš pasmaidīja kaunīgu smaidu.

Cītu rītu zēns uzsāka ganu gaitas viens, un viņš nebrīnījās, ja lopi steidzās pa vakarējām pēdām. Bet to gan Gustiņš apņēmies — liegumā ne soli! Vai viņš pirmo vasaru gājis ganos, vai nezināja likumus? Nē, Gustiņš negribēja šķirties no mazās algas, tā viņam rudenī būs vajadzīga pašam. Bet ja govīs tur nelaida, tad tās sāka stāigāt no vienas malas uz otru un pēc stundas jau atradās Lielajā gīldē.

Šodien te ganījās arī kaimiņu govīs, un Gustiņš satika liela auguma zēnu, platām biksēm un spīdoša naga cepuri uz acīm.

„Hei, vai tu esi no Sieciņiem? Nāc šurp!” viņš kliecda pa gabalu un savicināja rokas. „Es tavas govīs pazīstu. Brunce, e, maita! Gājēja uz nebēdu. Derētu ielaist stilbos vilku suni!”

Gustiņš pienāca tuvāk un sveicināja lielo zēnu.

10 „Tev ir daudz govju,” viņš cita nezināja sacīt.

„Bet ganišana vieglāka, to tu man nestāsti! Vai es nezinu, kādi Siecienes lopi? Pagājušo vasaru līdz Jāņiem noganiju.“

„Līdz Jāņiem?“

„Vai tu domā dzīvot ilgāk? O, tu vēl to sātānu nepazīsti! — No kurienes esi? Vai tu nebūsi Gusts no nabagmājas?“

„Nē, ziemu es gulēju skolā.“

„Bet tēvs tev nomira pie nabagiem, nestāsti! Vai tu mani nepazīsti, Kārlēnu? Atmini, kad es iekāpu skolas ābelē un nolauzu zaru!“

„Atminu. Toreiz tu laikam dabūji lielu sodu.“

„Jā, man vajadzēja aiziet pēc tēva.“

„Tu laikam izstājies no trešās klases.“

„Ko tad. — Taisnību sakot, man šogad nevajadzēja ganos iet. Kā tu domā, Gust?“

„Vai tu gribēji salīgt par puisi?“

„Jā, arī par puisi. — Vai tu smēķē?“ Un Kārlēns izvilka no kabatas saņurcītus papirosus.

Gustiņš paraudzījās draugā smaidošām acīm.

„Gribi?“

„Nē, kāds tur labums —“ O, viņš vēl atcerējās tos laikus, kad reizi paņēma mutē tēva pīpi.

„Pīpe, hē! Pīpe ir surogats pret īstu cigareti,“ Kārlēns gudri runāja un slapināja pirkstus ar siekalām, lai salīmētu izjukušos papirosus. — „Jā, cik tad tev Sieciene maksā?“

Gustiņš pārdomāja. Nē, kam slēpt un runāt melus!

„Vai, vai, tad jau esi apstrādāts! Tā jau ir tikai kabatas nauda, ko es iesitu ar vāverādiņām.“

„Ar vāverādiņām?“

„Zinams. — Skaties, kur nokust tava Brunce! Ej atgriez! Tavām govīm jau Ģildēs nepatīk.“

Gustiņš domāja, ka lopus varbūt vajadzēja laist citur, bet šobrīd viņš vēl klausīja Kārlēnu un Brunci atgrieza.

„Gust, vai tev ir nazis?” draugs vēlāk prasīja. Jā, nazis Gustiņam glabājās kabatā arvien.

„Parādi! — Nekas, nazis tev labs, bet man ir labāki.” Kārlēns izvilkā no plato bikšu kabatām sešus nažus un nobēra uz celma.

„Seši naži! Kam tev tik daudz?”

„Tāpat. — Redzi, šis, ar diviem asmeņiem un korķu velkamo, tas ir mans pirmais nazis. To es nopirku gada tirgū. Tam ir labs asmens un parocīgs spals. Un šo te, ar vienu asmeni un vilķi, to es atradu uz ceļa. Bet to gan es varu teikt, ka tas ir tīrais bleķis. Zobi liecas griežot sausu biezpienu. Tad tālāk — šito es iemainīju no kāda zēna. Tas arī nav nekāds kungs, bet tam ir kauļa spals un tāda man vēl nebija. Bet šis te ir īsts universāls. Skaties, kas te daiktu! Te ir korķu vilķis, divi asmeņi, skārda griežamais, nagu tīramais, šķērites —” un Kārlēns atvāza katru piederumu par sevi. „O, tāds maksā veselu seskādu, bet es to nopirku lēti. No sākuma es gribēju mainīt, bet uz to viņš neielaidās. Tas bija kāds ceļa vīrs, kas mūsu krogū pārgulēja nakti. — Tās ir Vēršu krodzinieka govīs, ko es ganu — zini? — Un te ir vēl divi naži. Vienam ir dzelzs spals, to es, taisnību sakot, nozagu. Paņēmu, nu! Pagājušo vasaru Bērtīrelī kāda ganu meitene bija atstājusi uz celma un vēlāk meklēja rokā, bet es neatdevu. Nu, saki, kam skuķim vajaga naža? Pie tam, tas jau ir lēts. — Un šis ir tāds pats kā tev. Gribo mainīt?”

Nē, Gustiņš negribēja mainīt savu nazi, jo viņš pie tā pieradis.

„Tas man ir tēva pirktis nazis,” viņš teica un nespēja
12 nobrīnīties par Kārlēna nažu kolekciju.

„Es skatos, tev ir pulkstenis. Vai iet un rāda pareizi?” Kārlēns pamanīja siksniņu virs Gustiņa krūšu kabatas.

„Jā, pulkstenis man iet pareizi. Drīz būs divpadsmit, un man jāsāk laist govīs uz mājām.”

„Gan jau aizlaidīsi. Mans tik daudz vēl nerāda.” Un Kārlēns izvilkā arī savu pulksteni. „Klausies, ar pulksteņiem gan mēs varētu mainīt! Man ir sudraba, bet tev tikai melnais.”

„To gan nedarīšu. Pulkstenis man piemiņa no tēva. Tikai kopš svētdienas es to nēsāju pie sevis.”

„Atkal tēva!” Kārlēns īgni iesaucās. „It kā tu pats vēl nebūtu nekas. — Nu labi, ja tu negribi blakus mainīt, tad es piesviedīšu vienu nazi, to, ar diviem asmeņiem un korķu velkamo.”

„Nē, nē, to nevar!”

„Nu, labi, es vēl piedošu policista svilpi — skaties!” Kārlēns izrāva no kabatas kādu mazu metala svilpi un piesvieda pie lūpām. Atskanēja griezīgs troksnis. „Nu, gribi?”

„Nē, savu pulksteni es tev nedošu,” Gustiņš palika pie sava.

„Tu esi muļķis! Nu, manis pēc, es vēl piesviedīšu to naželi, ko es atradu uz celma, un vienu latu naudā. Vēl negribi?”

„Nē, Kārlēn, es nemainītu, kaut tu man atdotu visus nažus.”

„Zinams, savu universālo es tev nedošu. Bet tādēļ mēs nepaliksīm ienaidnieki, vai nē?” Un Kārlēns sabāza manītas platajās bikšu kabatās.

„Govīs jau iet —” Gustiņš taisījās projām.

„Nu, ej, ej, bet rītā no rīta laid atkal šurp! Pie Krusta dambja es zinu āpšu alas.”

Bet citu rītu Gustiņš nevarēja aizlaist govīs pie Krusta dambja, jo saimniece sapīkusi teica: „Klausies, Gustel, tu laikam vakar lopus pa Lielo ģildi vien valcēji? Šorīt ir tik maz piena, ka jāpabrīnas.”

Protams, Gustiņš atzinās, bet vai tad arī citur zāles bija vairāk, ja neskaita liegumus? Tādas jau meža gaņības ir.

„Gustel, tad tev pietrūks arī pudelē. Varēsi paņemt līdz melnu kafiju.”

Gustiņš palika kūts durvīs nesaprašanā stāvēt.

Pa lielceļu kāds brauca, un dzidrajā pavasara rītā stipri grabēja rati.

„Tas ir mežsargs Strauts. Gustel, nāc paskaties, kas viņam par cienīgu bārdu!” Saimniece pēkšņi palika saulaina un aizmirsa Gustiņu rāt. — „Pa kuru ceļu griezīsi? Uz virsmežniecību? Kā tad, tev jau šodien jāved pasts! — Gustel, auj kājas! Ātri!” Un Sieciņu saimniece steigā aizskrēja ar piena spaiņiem uz istabu.

Gustiņš nesaprata, kas tagad notiks, bet steidzās ar kāju aušanu ātrāk nekā citiem rītiem. Arī saimniece iznāca no istabas, uzmetusi lielo lakatu uz pleciem. Tā tad arī viņa nāks uz ganiem. Gustiņš paredzēja jaunu.

Patiesi, tikko govīs pārlēca lielceļa grāvi, saimniece teica: „Gustel, skrej, attaisi kārtis!”

Ko, vai viņa gribēs laist govīs Meža dārzā? Gustiņam notirpa ceļi.

Nē, Gustiņš gan savus pirkstus kārtim nepiedurs, to lai viņa nedomā.

„Kleinis — “ saimniece īgni norūca un aizsteidzās govīm priekšā. Tiešām, viņa atrāva aploka kārtis un salaida ganampulku stādītu priedīšu kulturā, kur samestās smilšu čupās pagājušā vasarā iesakņojušies jauni kociņi.

„Vai, vai,“ Gustiņš nodomāja un gausiem soliem gāja pa ceļu.

„Nāc, stāvi te!“ saimniece rīkoja. „Un tiklīdz es metīšu ar roku, tad dzen govīs laukā, bet netūļojies!“ Saimniece balss šorīt skanēja pārāk skarbi.

Gustiņš negribēdams ielīda Meža dārzā.

Govis ēda sulīgo zāli pilnām mutēm. Tiešām, starp izraktām bedrēm ieviesies āboliņš, lēca un mīksta, tikko izplaukusi smilga.

„Kā nejēgas —“ saimniece pukojās, arvien paraudzīdamās uz ceļa pusi. „Vēl aizpagājušo gadu te bija labākās ganības, tagad iedomājušies stādīt priedes. Pašiem vēl vajadzēja taisīt sētu. Vai tad lops tās skujas ēdis?“

Nē, govīs priedītes gan neēda, bet ar kājām nobradāja dažu labu stādu. Gustiņš noliecās, lai paceltu kociņu un aprušinātu ar smiltīm.

„Vai tu, Gustel, gribi palikt par dārznieku?” saimniece īsi iesmējās. „Jā, jā, to gan —” Tagad arī Sieciene pieliecās. Bet ko viņa darija? Viņa taču izrāva priediti no zemes un tad iebāza atkal atpakaļ. Tādēļ Gustiņš ievēroja, ka daži kociņi gluži nokaltuši, kaut gan Meža dārzā rādījās laba zeme. Ak Dievs, kas to būtu domājis no laipnās, līdzjūtīgās saimnieces!

Pāris stundās Meža dārzs tika nobradāts no vienas vietas, un šķelto govju nagi atstāja smilšu čupās dziļas pēdas. Daži kociņi jau nokaltuši no pagājušās vasaras, bet vēl citiem kalšanas laiks sākās tikai no šī rīta...

Vai, vai, domāja Gustiņš un zagšus paraudzījās uz garo, smaidošo sievu.

Bet govīs piebāza vēderus krietni, to atzina arī Gustiņš. Tagad varēja lopus dzīt mežā, lai izstaigājas.

„Nu, manis pēc, laid uz Lielo vai Mazo ģildi,” smieklamās teica saimniece un, aiztaisījusi Meža dārza aploka kārtis, apmierināta un smaidoša aizgāja pa lielceļu.

Gustiņš kļuva arvien nopietnāks, un šorīt viņa mazajā pierē ievilkās sevišķi dziļa grumba. Viņš nevarēja izprast pasaules lietas un cilvēku darbus. Zēns staigāja aiz govīm noliektu galvu un nemēģināja tās dzīt pēc sava prāta. Bet lopi negāja uz Ģildi, nē, kā jau paredzējis, ganampulks atnāca pie Krusta dambja, kur Gustiņu gaidīja Kārlēns. Zēns tikai tagad to atcerējās un gribēja griezties sāņus, bet to vairs nevarēja izdarīt. Kārlēns stāvēja uz dambja un vīcināja spožā naga cepuri gluži kā vakar.

Krusta dambis. Te Strauta apgaitā krustojās divi dambji, viens vecs, taisīts muižas laikos, otrs jauns, uzbērts īsi priekš pasaules kara.

„Kur tu šorīt tik vēlu?” Kārlēns jau sauca pa gabalu.

„Tā iznāca —” Gustiņš nezināja rast īsto atbildi.

„Klausies, vai tu neganiji Meža dārzā?”

Gustiņš apmulsā vēl vairāk, un zēna vaigos iesitās sārtums. „Kā tu to zini?”

„Šorīt pa dambi aizbrauca Strauta mežsargs. Droši vien pie Sieciņiem viņš nogrieza uz virsmežniecību. Es nezināšu —”

Un Gustiņam par Kārlēna vārdiem tikai jāpabrīnas.

„Vai priedītes arī ravējāt?”

„Bet, Kārlēn, vai tu būtu stāvējis mežmalā un skatījies?”

„Vai es nezinu, ko Sieciene darīja pagājušo gadu? Tu neredzēji nokaltušas priedītes?”

„Redzēju.”

„Tās mēs pagājušā vasarā izravējām. Zinams, es jau piedūru pirkstus tikai dažām, bet Sieciene plūca no vietas.”

„To viņa darīja arī šorīt,” Gustiņš gausi atzinās.

„Man tikai bailes, ka Strauts jūs abus nenodīrā.”

„Es gan priedītes nerāvu, tāpat es neaiztiku aploka kārtis.”

„Nu, par to Sieciene tev nedos uz mežu līdzī sviestu un krējumu. — Kas tev šodien tarbā?”

Arī Gustiņš atcerējās, ka viņam gribas ēst, un noņēma gana tarbu no pleciem.

Nē, saimniece vēl arvien ielikusi maizes rīku ar biezu kārtu sviesta un pudeli salda piena.

„Bet brokasto ātri, mums taču šodien jāiet āpšus rakt,” Kārlēns pavēra savus baltos zobus.

Āpši? Vai tad Kārlēns patiesi āpšus uzgājis?

„Zinams. Tepat nolējā. Tur ir egļu un priežu sils, ar pakrasti. Un alu bez jēgas. Es tikai nezinu, kura istā.”

Gustiņa ganampulks, Meža dārzā pieēdies, uzņēma brokasta laiku. Brunce jau pūzdama nolikās uz sāniem, arī citas sāka miegaini gremot.

Zēni varēja iet.

Tā bija kāda sūnaina grava, noaugusi garām, tumšām egļēm un dzeltenī zviņainām priedēm.

„Pagājušo ziemu es te redzēju arī caunu pēdas,” Kārlēns čukstēdams teica. „Eglēs laikam dzīvo. O, tās ir dārgas ādas! Bet tie ir manīgi kustoņi, bez šaujama nē tiek klāt.”

„Vai tu āpsi arī gribētu nogalināt?” Gustiņš gandrīz apstājās.

„Ja tikai varētu. Āpša ādai arī ir cena.”

„Tad es tev līdz neiešu.”

„Muļķis —. Nu nāc, nāc, vai tad es tūlīt dabūšu rokā?”

Un zēni piegāja pie kāda smilšu paugura, kur, starp priežu un egļu saknēm, ielīda zemē dažas alas.

„Te tas kungs dzīvo,” Kārlēns teica. „Es tikai nezinu, kura īstā ieeja. Jā, tas ir gudrs vecis, viņa mājai daudz slepenu ceļu.”

Tādas alas bija redzējis arī Gustiņš, bet viņam neienāktu ne prātā, ka tur dzīvo āpši.

„Vai tu domā, ka zvērs tagad ir alā?” Gustiņš interesējās.

„Es domāju gan. Āpši iziet medībās tikai naktīs. Ja tikai zinātu, kurā vietā atrodas miga, tad varētu rakt.” Un Kārlēns izkasīja no sūnām lāpstu.

„Vai tu patiesi domā āpsi dabūt rokā?”

„Ja varētu, es viņu nodirātu gan,” Kārlēns iecirta lāpstu pie egļu saknēm. „Tu stāvi pie alas ar rungu un nelaid laukā!”

„Bet otrā pusē kalnam ir tādas pašas ejas.” Nē, Gustiņam slepkavība nepatika.

„Tā gan ir —. Aizbāzt? Nē, bet es tā kā tā nezinu kur rakt. — Klausies, atnāksim naktī un gaidīsim, kad viņš nāks mājās!” Kārlēnam radās jauna doma. „Es esmu

dzirdējis, ka tā āpšus medijot. Tagad ir pilns mēness un naktis gaišas. — Nāksi?”

Nē, Gustiņš gan nedomāja mēnesnīcā nākt uz silu un gaidīt āpšus.

„Tev nemaz nav vīra dūšas,” smējās Kārlēns. „Nu labi, es nākšu viens. Vai tu domā, ka man būs bailes? — Bet arī ādu es pārdošu viens. Apdomājies!”

„Nē, nē, Kārlēn, man no rītiem agri jāceļas.”

„Man tāpat. Bet ar rakšanu arī to zvēru rokā nedabūs.” Kārlēns nometa lāpstu sūnās un apkasija, lai nevarētu redzēt. Viņam jāsteidzas arī pie lopiem, jo aitas jau blēja tālu aiz vecā dambja.

„Ja tu no rīta negani Meža dārzā, tad laid tikai šurp!” viņš nokliedza aizjozdams pār sūnaino gravu un mētdams garās rokas.

Protams, katru rītu Sieciene nedrīkstēja govis ganīt Meža dārzā, jo nevarēja zināt, ko mežsargs to brīdi darīja. Cita lieta, ja viņš visiem redzot aizbrauca uz virsmežniecību. Tādēļ nākošā rītā Gustiņš aizlaida govis pie Krusta dambja. Bet Kārlēnu nekur neredzēja, viņš, droši vien, atkal dzīvoja pie āpšu alām. Patiesi, kad Gustiņš aizgāja uz silu, Kārlēns jau stāvēja gravā, pārlicis lāpstu pār plecu.

„Nāc ātrāk!” viņš kliedza pa gabalu. „Beigts ir un āda rokā!” Nē, Kārlēns šoreiz nedzina jokus. Āpsi viņš tiešām nositis, tas gulēja pie zēna kājām, asiņainu purnu.

„Vai, Kārlēn, tu gan esi bende!” Gustiņš iesaucās un noliecās pār beigto kustoni. Āpsi viņš redzēja pirmo reizi un piedūra pirkstus pie tumši pelēkās, rupjās spalvas.

„Vai es tev neteicu, ka sagaidīšu,” Kārlēns atvēra platu muti. „Bet bija gan medības —. Mežs kluss, mēness spīd, koku ēnas cita aiz citas, nemaz saprast, vai kāds kust, vai nē. Cik reizes neatvēzu lāpstu metienam, bet nekā, māņi, iedomas. Bet tad uz rīta pusi... Taisni-

bu sakot, es gandrīz aizsnaudos, tā nāca miegs kā ūdens, bet laimīgā brīdī pamanīju. Miegš tūlīt prom, dūša atkal vietā. Labi, ka te nostājos, šajā caurumā viņš gībēja list iekšā. Bet tas bija gan metiens, beigts un nekustas!”

„Bet kādēļ tu viņu nobendēji?” Gustiņš vēl arvien nevarēja atjēgties.

„Nu, tās pašas ādas dēļ. Tagad tikai jāgudro, kā dabūšu nost.” Kārlēns izvilkā no kabatas visus savus nažus un ilgi cilāja, meklēdams īsto. „Nekā, mana paša pirktais tādām lietām noderēs vislabāk.”

„Bet vai tev no mežsarga nemaz nav bailes?” Gustiņš prasīja. „Par āpša nosīšanu taču draud sods.”

„Vai par Meža dārza izganīšanu nedraud sods? O, vēl lielāks!” Kārlēns atņirdza zobus un nometās pie āpša ceļos. „Skaties, kas par trekniem sāniem! Nobarojies kā saimnieces vepris!” Viņš pētīja, no kuras vietas sākt dīrāšanu.

Gustiņš pagrieza muguru. Viņš negribēja redzēt, kā Kārlēns dīrās āpsi.

„Vai tu aizej?”

„Zināms. Govis jau būs aizklīdušas līdz Lielajai ģildei.”

„Tad atgriez arī manas. Ja žīds labi samaksās, dabūsi arī tu pāris latu.”

Gustiņš neklausījās. Viņam riebās, ka Kārlēns strādāja tādus darbus. Jā, pēdējās dienās viņš daudz zaudējis no tā dzīves skaistuma, ko viņa kroplais tēvs mācījis, dzīvodams nespējnieku mājā. Nē, labu cilvēku atrast ir pārāk grūti. Lūk, Kārlēns — ar lielu muti un nežēlīgu sirdi, tāpat saimniece, kas pirmajās dienās šķīta tik lab-sirdīga, bet tagad izvērtās par jaunu sievu. Tad jau labāk nedraudzēties ar cilvēkiem, bet paiet tiem garām.

20 Gustiņš staigāja pa saules un putnu dziesmu pielieto mežu, skumjām acīm lūkojās mirdzošā Dieva pasaulē un

domāja, kādēļ cilvēki nav veidoti tik tīri un skaidri, kā zāle, putni un lielais, varenais mežs.

Protams, Kārlēns āpsi nodīrāja un izbāzto ādu paslēpa krūmos, lai pusdienā aiznestu mājās. Bet saulei kāpjot koka galotnēs, zēnam sāka mākties virsū neizturams miegs. Acis lipa ciet, kājas nogura, un viņš apsēdās uz katra celma, kur vien to atļāva ganampulks. Bet kādā mīkstā cinī viņš palika sēžot ilgāk nekā vajadzēja, galvu noliektu uz krūtīm. Viņš pamodās tikai pēc krietna brīža, kad govju vairs neredzēja un saule jau iegriezusies kvartala stīgā.

Zēns uzlēca kājās. O, tagad nopietnas rūpes, lai atrastu govīs! Taču tās nebūs aizbizojušas mājās, un Kārlēns joza uz Kazu lauka sējumu. Kājas viņam atkal cilājās veikli, un miegs bija izputējies. Patiesi, govīs ganijās Kazu laukā, to Kārlēns jau redzēja caur sīko audzi, nē, jaunaudzes malā, un mežsargs Strauts sēdēja uz celma. Stāt! Vai Kārlēns skries taisni nelaimei riklē? Un puika tikko noturējās, neizskrējis cauri egļu audzei. Nē, no biežokņa viņš laukā nelīdīs, lai mežsargs gana govīs pa liegumu, cik viņam tik. Zēns palika biežajā audzē, vērojot un gaidot, kas notiks. Mežsargs brīžiem palūkojās apkārt, atgriezta govīs, ja kāda taisijās aizklīst, un apsēdās atkal uz celma. Bet ļoti kļuva nemierīgi, to Kārlēns ar prieku vēroja. Teļi jau cilāja astes un spraucās caur krūmiem, lai atkratītos no asinskāriem dunduriem. Un ganu zēns Kārlēns smaidīdams vēroja, ka vecā mežsarga kājas par stīvām, lai govīs atturētu no bizošanas. Viņš tikai noplātīja rokas, nospļāvās un kaut ko norūca par negantnieka puiku. Bet Kārlēns neklausījās, viņš steidzās, lai tiktu no meža laukā ar govīm reizē.

Mežsargs Strauts pārstaigāja Kazu lauku. Jā, jā, te jau atkal notikušas vecās lietas. Puiku niķi, viņš norūca un atgāza velēnas, lai atbrīvotu iesēto sēklu. Tad mež-

sargs pārlaida sējumam rūpīgu skatu un iegriezās jaunaudzes takā. Šajā pusē viņš ilgi nebija atnācis, vajadzēja redzēt arī citas vietas, vai Meža dārza aploka kārtis turējās savā vietā?

Sēta gan vēl stāvēja, bet priedītes taisijās nokalst. Protams, Meža dārzs bija izmīdīts govju pēdām un zāle nobradāta, bet tādēļ taču stādiem nevajadzēja tik strauji nīkt. Mežsargs pieliecās. Ak vai, priedītes vairs neturējās saknēs! Un mežsargs Strauts paraustīja platos plecus, nospļāvās un īgnu skatu uzmeta Sיעינים, kur saimniece smēla no akas ūdeni. Protams, arī viņa redzēja veco mežsargu, bet garā sieva nedabiski smējās un sauca:

„Gustel, govīs slaukt, žīvai!”

Un Gustiņš steidzās ar nemierīgu sirdi. Ak Dievs, vai tikai mežsargs nenāks šurp!

Nē, Strauts nenāca Sיעינים, ko viņš te meklēs? Vai viņš nepazīna Sיעינים lielo muti? Stingriem, gaitīgiem soļiem viņš aizgāja no Meža dārza un nozuda mežā.

Ak, būtu gan bijis labāk, ja viņš iegrieztos Sיעינים tūlīt!

Pēcpusdienā viņš atkal pārstaigāja apgaitu.

Kad Gustiņš sēdēja pie Krusta dambja un pina mizotu klūdziņu kurvi, viņš dzirdēja aiz muguras soļus.

„Klausies, vai tu man Meža dārzu izganīji?” mežsargs Strauts zēnam stingri uzsauca.

Gustiņš pietrūkās kājās.

„Nedomā melot!”

Gustiņš pārdomāja.

„Es gan to neesmu darijis,” pēc pirmā apmulsuma viņš teica.

22 „Vai tu gribi, lai es tev sadodu ar koku? Kas cits laidīs lopus tādā vietā, kur sveša māja blakus?”

„Bet mīlais mežsarg, es to neesmu darijis, ticiet man!”
Gustiņš lūdzās. Vai viņš jau neparedzēja, ka šāds brīdis
būs jāpiedzīvo?

„Ja viens tu to nedariji, tad abi ar saimnieci.”

Gustiņš klusēja. Ak Dievs, cik nepatīkams stāvoklis!

„Nu, runā!”

Jā, saimniece gan Meža dārzu postija, ja viņam jāat-
zīstas.

„Un kas rāva priedītes?”

„Arī saimniece.”

„Un tu nekā nedariji?”

„Nē, mežsargs!”

„Nu, pagaidiet —! — Un kur tas otrs palika, no kroga?”

Kārlēns? Nē, pēc pusdienas Gustiņš viņu nav redzējis.

„Mežoņi!” vecais mežsargs runāja pavisam neganti.

„Sējumus postīt, priedītes ravēt, nu pagaidiet, putni!”

Mežsargs aizgāja tikpat ātri kā ieradies, un Gustiņš nespēja pateikt tos iespaidīgos vārdus, ko savā prātā centās sakārtot.

Cik nelaimīga diena, domāja Gustiņš! Bet vai tādas lietas varēja ilgi noslēpt? Taču nē. Tomēr mežsargam vajadzēja saprast un nekraut Gustiņam virsū tādu bārienu. Nē, pasaulē tomēr valdīja kāda nekārtība, domāja zēns, kas tikai šovasar iesāka dzīvi bez tēva padoma.

Bet mājās kaut ko vajadzēja sacīt, un tikko Gustiņš sadzina lopus, viņš nedroši par to ieminējās.

Saimniece, piesējusi pēdējo govī, iznāca kūtsvidū.

„Un ko tu viņam atbildēji?”

„Jūs jau mani nemācijāt neko teikt —” zēns pilnīgi apmulsā.

Krēslā iezibējās jaunas acis.

„Bet kaut ko taču atbildēji? — Izplāpāji?” Garā sieva nozīmīgi sakustējās, un Gustiņš šo brīdi no saimnieces vairāk baidījās nekā no mežsarga.

„Es nekā nezīnu — teicu,” Gustiņš meloja, lai sargātos. To viņš laikam arī panāca, jo saimnieces garā roka nosvārstījās aiz muguras.

„Ej pēc spaiņiem!” viņš vēl dzirdēja niknās sievietes rikojumu.

Jā, saimniece nespēja apmierināties. Viņa nojauta kādas nepatīkamas lietas, bet tā kā dusmas nevarēja izgāzt arī uz gana, Sieciene sāka daudzīt lopus. Šovakar govīs

nestāvēja savās vietās, mētājās ar astēm un piespēra pienu. Kad saimniece sakapāja gana riksti, viņa paķēra aizgaldas mietu...

Gustiņš stāvēja kūts kaktā un pārbijies raudzījās sievietes trakošanā.

„Vai stāvēsi, vai stāvēsi!” viņa kļiedza un dauzīja loppu ar mietu.

Govs taču nevarēja stāvēt, ja tā sita, domāja zēns, bet nebilda ne vārda. Viņš gribēja sargāties, lai mieta gals neķertu arī viņu. Bet nepalika sveikā arī Gustiņš. Kad govis bija tiktāl pieveiktas, ka tricēdamas stāvēja ar piesietām astēm un saimnieces spainī sāka tecēt piens, viņš dabūja dzirdēt savu tiesu: „Govis tā norāvušas pienu, ka jāpārbīstas. Daudzas tikai ar zēniem un nevīžo padzenāt, lai ēd. Pagaidi, rungu tu dabūsi, ne sviestu!”

Gustiņš neatbildēja. Viņa mazā sirds gan sāpēja un prāts zināja taisnoties, bet ko tas līdzēja. Saimnieces dusmu jūru neapturēs. Un zēns pietupās pie govīm, ar rūgtu smeldzi krūtīs.

Un notika, kā saimniece solīja. Citu rītu gana tarbā sviesta vairs neredzēja.

Bet ne jau sviesta dēļ Gustiņš noguris apsēdās uz celma. Zēna sirds sāpēja netaisnības dēļ, kas viņam jācieš no pasaules un ļaudīm. Būtu kāds draugs, kam uzticēties, izrunāties, bet viņam šalkoja apkārt tikai mežs, vēji un putnu dziesmas. Kārlēns? Varbūt, bet tam jau trūkst tā labā, ko viņš cerējis draugos un cilvēkos atrast. Un Gustiņš palika ar ganampulku viens. Labi, ka govju bars saistīja viņa uzmanību. Tuvojās dunduru laiks, karstās vasaras dienas un, lai Dievs nedod, ja lopi pārskrietu mājās pirms laika! Un Gustiņš pacēla acis pret Brunci, šo neganto govi, ar garām kājām un šaudīgu asti. Dīvaini, kādēļ Gustiņam ienāca prātā, ka straujā govī atgādīnāja savu saimnieci, jā, pat acīs un degunā varēja jaust

kādu līdzību. Bet tā taču neklājās domāt, un Gustiņš piecēlās no celma, lai savaldītu gājējas, kurām Brunce jau atradās priekšgalā. Jā, rasa vēl nebija nokritis, bet mežā jau dūca dunduri.

Un taisni šodien Gustiņam iznāca ar Brunci skriešanās. Pusdesmitos viņš ieradās ar ganampulku pie Krusta dambja, bet Brunce jau mētāja asti un zaglīgām acīm vēroja ganu. Gustiņš gan saprata govus niķus, bet negaidīja tik strauju lēcieni. Bērzu audzē nozibēja tikai Brunces mugura. Gustiņš nometa gana kuli uz celma un taisnākā virzienā devās caur krūmiem uz dambi. Brunce jau atradās labu gabalu priekšā. Zēnam radās pret neganto bēgli dusmas. Kādēļ taisni tu esi tā, kurai jātiek pirmajai mājās? Tas piedeva soļiem sparū. Tiesa, Gustiņš gan izskatījās maza auguma, bet tādēļ viņa kājas locījās jo veikli. Attālums starp abiem skrējējiem samazinājās. Bet Gustiņam drīz vien kļuva karsti, viņš nometa cepuri zemē, kas iekūleņoja grāvī, un brīdi vēlāk arī jaku. Govi vajadzēja noķert, jo kas notiks, ja Brunce ieradīs tik ātri skriet mājās? Gustiņam sakarsa vaigi un gribējās dzert, bet viņš piespieda kājas locīties vēl ātrāk. Brunce to laikam pamanija. Viņa pavīcināja asti, salēcās, un dobjiaki nodimdēja zeme. Ceļš tuvojās likumam. Gustiņš ātri izšķīrās un devās pāri grāvī. Acis gan sitās krūmi, zari, kājas draudēja aizķerties ciņos, bet tā viņš krietni saīsināja ceļu. Nu viņš bēglei atradās pavisam tuvu. Mute viņam stāvēja vajā, un piere bija iztvīkusi sviedros gluži sarkana. Sāka durēt arī pakrūtē. Bet tādēļ viņš jau atradās govij gandrīz blakus. Negantniece, vai tad tu nemaz nenokūsti! Protams, arī lopa gaita kļuvusi lēnāka, bet dunduri tai vēl arvien lidoja līdz. Un laikam arī Brunce sadomājusi par katru cenu no gana izbēgt. Viņa pastiepa lēcienus. Meža mala vairs nebija tālu. Gustiņš pa-

26 gura. Taču nevarēs panākt. Bet vai tādēļ viņš tik ilgi

emocijās un piespiedis sevi, lai pēkšņi atmestu ar roku? Uz priekšu! Un Gustiņš centās aizmirst pakrūtes dūrienus. Viņš taču atrodas govij gandrīz blakus — jātiek priekšā! Ceļš noslid lejā. Gustiņa kājas iedimdas līdzās Bruncei. Vēl daži lēcieni — vēl — un Brunce paliek stāvot, it kā iedūrusi priekškājas zemē. Gustiņš aizlēc tai garām un ievēl ar žagaru. Bet pats viņš tikko turas kājās un ar kreiso roku tausta pakrūti. Pāries, viņš domā, nekas... Bet Bruncei viņš ticis priekšā. Arī govs nokususi un pārsteigtām acīm raugas zēnā. Labu brīdi viņi stāv viens pret otru, bet tad Gustiņš tai uzšauj vēlreiz un uzbļauj aizsmakušā balsī: „Pie lopiem!” Un ko citu Brunce darīs, ja gans stāv priekšā ar vicu? Lops apmetas riņķī un lēniem soļiem iet pa dambi atpakaļ. Gustiņam atkal sakrājies mazliet spēka, viņš uzšauj vēlreiz govij ar stibu. Lai tikai viņa mēģina tagad lēkt sāņus!

Protams, arī citi lopi sekojuši Bruncei un nāca pa dambi mājās, bet, redzēdamas barvedi pieveiktu, govis palika stāvot. Gustiņš jau gatavojās jaunai cīņai, bet ar strauju rīcību viņš sagrieza govis alksnājā, kur zem lielo koku lapām valdīja pakrēslis un purva vēsums.

Lopi nomierinājās. Arī Brunce raudzījās ganā platām acīm, ieīdējās un nogurusi pavīcināja asti.

Gustiņš atlaidās alkšņu paēnā un norausa no sejas degošos sviedrus. Gana kule palika uz celma, cepure grāvī, ja kā uz ceļa, bet govis viņš savaldīja, un Gustiņš tās aizlaida mājās istā laikā.

Protams, karstais dunduru laiks ganiem arvien bijis grūtākais, bet Gustiņš šoreiz to izjuta jo stipri. Rītos Sieciene cēla zēnu augšā pirms saules un arī vakaros viņš netika ātrāk gulēt kā tumsā. Zinams, palika gari dienvidi, bet saimniecei arvien radās dažādi darbi, kas Gustiņam jāveic un jānokārto. Viņš slauca govis, salika piena mašīnu, mazgāja traukus, aiznesa cūkām sūkalas un

dienvīdū varēja nokrist tikai vēlā pēcpusdienā. Bet Gustiņš pie īsa miega pieradis, tāpat viņš nebēga no darba, ja tikai saimniece rādītu laipnāku vaigu. Zinams, kādreiz atkusā arī viņa, bet tas notika tādās reizēs, kad varēja par citiem smieties. Jā, tad Siecienes sejā nozuda īgnums, un dažus labsirdīgus vārdus mantoja arī Gustiņš. Bet viņas laipnība nebija patiesa, to Gustiņš saprata. Pat saimnieces smaidi un līdzjūtība šķita pārāk ļauni.

Bet tad Sieciņos ieradās kāds jauns cilvēks. Gustiņš pavisam bija piemirsis, ka Siecienes meita iet pilsētas skolā. Jā, Ērika atbrauca mājās pavadīt brīvdienas, un Sieciņu pagalmā nozibēja gaiši mati un gaiši smieklī. Vakarā, kad Gustiņš salaida mājās govīs, viņa atskrēja arī pie kūts un sveicināja ganu, kas šajā brīdī apmulsis paraudzījās uz noplīsušām bikšēlēm.

„Bērns, nenāc mēslos, sabridīsi kurpes,“ saimniece sauca no kūts, pustumsā siedama govīs valgos.

„Kurpes es noāvu, māt!“ meitene dzidri atteica, ieskrēja kūtī un apķērās brūnajai telei ap kaklu. „Gotiņa mana —.“

„Kā auša, kailām kājām! Tu taču esi iebridusi gluži jēlos mēslos!“ māte sašutusi iesaucās.

„Kājas nomazgāšu, māt! Ar tādām gultā nelīdīšu. Bet es taču neesmu redzējusi mūsu govīs vairāk par pusgadu.“

„Ak Dievs, vai tad tu pēc tiem mēslu minējiem tā ilgojies!“

„Zinams, māt! Tu nemaz nezini, kā tas ir, ja tik ilgi esi atrauta no savas mājas. Es nākšu arī slaukt Zīmaļu un Toli. Tās taču es arvien slaucu.“

„Kā negudrā! Vai tu brauci mājās, lai slauktu govīs? To taču mēs izdarīsim ar ganu. — Gustel, ej tikai

Bet Ērika katrā ziņā gribēja slaukt savas govīs, un, tiklīdz Gustiņš atnesa spaiņus, viņa ātri paķēra trauku.
„Tolīt, griezies, dod pienu!”

„Nejēga! Vai nu tādēļ tevi laidām ģimnazijā, lai tu ķirnītos pa kūti tāpat kā es,” saimniece pukojās, bet panākt viņa nekā nespēja. Ērikas spainī jau tek piens, viņa labina govi un runā dzidrā balsī. Arī Gustiņš paņem savu spaini, un saimniecei jāiet no kūts projām. Zinams, viņa to dara ne lābprāt. Kā gan nē — viņas vienīgā, mīļā meita, ko domājusi redzēt tikai kā smalku un izglītotu dāmu, palikusi kūti slaukt govīs, tāpat kā ganu zēns!

Bet Ērika to nesaprot, viņa slauc dziedādama, un kad meitene pieceļas, lai ietu pie Zīmaļas, viņa jautā:

„Vai māte aizgāja?”

Jā, mātes kūti vairs nav, un viņa var droši runāt.

„Gust, vai tu šogad nobeidzi pamatskolu?”

Jā, pamatskolu Gustiņš nobeidzis.

„Un tagad tu paliksi par darba vīru?”

„Ko citu —.”

„Jā, tev taču šopavasār nomira tēvs! Žēl tēva?”

„Ir žēl,” Gustiņš saka klusi, bet meitene to nedzird, jo piens čurkst, tecēdams spainī. Tomēr viņa grib runāt, kaut gan iestājies neveikls klusums.

„Māte negrib, ka es nāku govīs slaukt,” pēc brīža viņa atkal saka un piespiesti smejas. „Vai tu dzirdēji, Gust?”

„Mēs jau būtu arī izslaukuši, kā arvien,” Gustiņš atbild.

„Vai tu arī negribi, ka es palidzu tev govīs slaukt?”

Gustiņš apmulst un nezina ko sacīt.

„Tu nemaz nezini, kā es ilgojos pēc vasaras, pēc mājām. Bet nepārproti, man patīk arī mācīties un, ja māte tā vēlas, nobeigšu ģimnaziju ar pieci. Bet staigāt pa pļavu

kailām kājām, to gan es negribētu atmet. Kā tu domā, Gust?”

Ko Gustiņš varēja domāt? Viņš jau nezina, kāda pil-sētas dzīve. Bet Ērika viņam patīk, viņa ir valodīga un laipna. Un tomēr Gustiņš nezina ko sacīt. Patiesi, Ēri-ka jau izskatās liela jaunkundze, viņu taču nevar uzrunāt ar tu.

„Kādēļ tu, Gust, nerunā?” meitene atkal saka, kad viņa notupstas pie trešās gov. „Vai tu esi lepns?”

„Kur nu lepns. — Bet jūs —. Nē, es nezinu —.”

„Taču neuzrunā mani ar jūs! Vai tu neatmini, ka mēs gājām tepat mūsu skolā? Tu jau gan biji tikai otr-ziemnieks, bet arī tad tu mani uzrunāji par Ēriku. Sauc arī tagad tā! Taisnību sakot, man tas vārds nemaz ne-patīk, bet ko es varu darīt, ja māte tādu izvēlējusies. — Vai tev slaucot nenogurst rokas?”

„Nē, es jau esmu ieradis,” Gustiņš kļuvis drošāks.

„Man gan nogurst. Nujā, es neesmu visu ziemu slau- kusi, bet tagad atkal pieradīšu.” Un meitene jau grib no- tupties pie ceturtās gov, kad pieceļas arī Gustiņš un saka:

„Laid mani, Ērik! Ziedāju ir grūti slaukt.” Viņš aiz- steidzas meitenei priekšā.

Ērika to labprāt arī atļauj, bet viņa vēl neiet uz is- tabu. Viņa stāv kūts vidū, atrotītām rokām, gaida Gus- tiņu un pļāpā par meža ganībām, pļavām, arī par pil- sētu un skolu. Gustiņš uzmanīgi klausas, un pamazām iesilst viņa mazā sirds. Kad govīs izslauktas, Gustiņš ar Ēriku iet blakus, nesdami pilnos spaiņus. Meitene dzidri smejas un runā skaļā balsī.

Un citu rītu, kad Gustiņš nozuda ar ganampulku meža biezoknī, zēnam kļuva pārāk jautrs prāts. Rīts tālskānīgs, dzidrs, mežs pārpilns smaržu un neskaitamu kūkctāju Zvans pēc zvana, tuvu un tālu, reizēm spēcīgi, enerģiski, reizēm lēni, dūdojoši.

Lielaļā ģildē viņš pamanīja atkal Kārlēnu, kas kavēja laiku, atdarinādams putnu dziesmas, un reizēm, pielicis pie lūpām svilpi, taisīja tādus trillerus, ka skanēja viss mežs. Ieraudzījis Gustiņu, Kārlēns uzsvieda gaisā cepuri un kļiedza pa lielu gabalu:

„Sveiks, Gust! Kur tu visu laiku biji palicis, ka tevī nekur neredzēja? — Nāc šurp, iedzersim čarkul!” Patiesi, Kārlēns pavicināja saulē dzidru pudeli un mājā Gustiņam ar roku. Kas viņam ienācis prātā, domāja Gustiņš, bet kad viņi satikās, Kārlēns veikli izrāva pudelei korķi un iebāza kaklu mutē.

„E, draņķis!” viņš nopurinājās un sniedza Gustiņam. „Dzer, dzer, tarbā glabājas arī desa!”

Desa? Vai tikai Kārlēns nav izdarījis lielas blēņas? „Iemet, tad pastāstīšu! Nedomā, ka tev došu desu, ja nebūsi dzēris šņabi!”

Gustiņš paņēma pudeli. Tādas lietas viņš savā īsajā mūžā vēl nebija darijis. Nē, bet šņabis viņam pārāk savieba seju.

„Sūc, sūc! Vai tu gribi, lai es izdzeru viens pats?”
„Bet tādu zēveli taču nevar ieņemt mutē!”

„Jāsaturas, tad var. Še, uzkod desu!” Un Kārlēns izvilka no ganu tarbas brūni apžāvētu luņķi. Gustiņš saņēma krietnu gabalu.

„Zini, kā tas man gadijās?” Kārlēns iesāka lielīgā balsī. „Saimnieks atveda vakar no pilsētas šņabi, es palīdzēju izkraut no ratiem un sanest noliktavā. Bet šorīt redzu — salmos vēl palicis kortelītis. — Saki, Gust, vai man vajadzēja atdot? Tas taču izskatīsies jocīgi, ja mēs par abiem izdersim pudeli šņabja.”

„Un desa?”

„Desu es paņēmu no pagraba. Klausies, vai tu gribēsi dzert šņabi bez uzkožamā?”

Zinams, to saprata arī Gustiņš, bet viņam nepatika, ka Kārlēns izdarījis tādas lietas, un viņš vairs nepielika pudelei pirkstus.

„Bet tad tu nedabūsi arī desu, to es tev pasaku!” Kārlēns piesvieda pudeli pie lūpām un ieņēma labu malku. „Tad ta stiprs, mute paliek sausa! — Dzersi?”

„Nē,” Gustiņš cieti teica.

„Ko tu darīsi, ja būsi liels puisis un nemācēsi iedzert šņabi?”

Protams, Gustiņš nemācēja atbildēt, bet šņabi viņš nedzēra, un Kārlēns mocījās viens. Pēdīgi arī viņa malki kļuva mazāki, un seja saviebās pavisam gara.

„Galva gan paliek jokaina, Gust, un acis raibas. Klausies, vai tie alkšņa ceri saauguši blakus?”

Tagad arī Gustiņam vajadzēja smieties, jo tās bija viena celma atvaseš, pie kurām viņi stāvēja.

„Man izliekas vesela guba,” Kārlēns sāka runāt ļoti skaļā balsī un tikpat stipri nosauca sava ganampulka vārdus. „Bet, Gust, kā tu domā, kā man izgāja ar āpsi?” Viņš negaidot ierunājās.

„Ādu es pārdevu miestā, zini, tam žīdelim ar sarkano bārdū. Redzi, ja tu būtu tonakt atnācis man palīgā, tad tu saņemtu pusi, bet tagad nekā.”

„Bet tā jau ir malu medniecība, Kārlēn!” Gustiņš pārmetoši teica.

„Ar šķipeli?”

„Vienalga. Ja Strauts tevi būtu notvēris, tad gan tu būtu dzirdējis.”

„Bet ja Strauts būtu aizgājis uz Meža dārzu?”

„Ko tu, Kārlēn, ar savu Meža dārzu! Vai tad es ganiju? Pats zini —.”

„Bet smieties es varu. To gan es saku, Gust. Sieciene: nepadodies! Ja neturēsies preti, viņa tevi smieclamā izvilks caur adatas aci. Taisnību sakot, viņai gan derētu uzlaist Strautu. — Nu, iemet, Gust! Vai tu nemaz neesi puika?”

„Nē, Kārlēn, man palika mutē pārāk nelaba garša. Svied labāk projām!”

„Traks!” un Kārlēns pielika vēlreiz pudeli pie lūpām, bet pārāk saviebās, neiedzēris ne malka. „Būs gan jābāž ciet. Palicis pēc indes. — Trai-rai-rā! Ra-ta-tā! Gust, dziedī! Atmini, man skolā par dziedāšanu arvien ielika divnieku, bet tagad man ir dūša. Trai-rai-rā!” Kārlēns sāka klupdams lēkāt pa saknēm un ciņiem.

„Nē, Gust, es tev tomēr iedošu pāris latus!” Viņš negaidot ķēra pie bikšu kabatas. „Tu jau pirmo dienu atnāci man līdz un stāvēji pie alas. — Ko, vai tev nevajaga?”

„Tu, Kārlēn, esi palicis pavisam jocīgs.”

„Bet es tev prasu, vai tev nevajaga naudas?” Kārlēns kļuva pikts. „Tas nekas, ka tu nenāci palīgā āpsi dīrāt, bet pie alas tu stāvēji. Še nauda!”

„Liec mani mierā, Kārlēn! Tu jau esi pavisam noreibis.”

„Neņemsi? Nu, tad es tev iedošu vienu no saviem nažiem, zini, to ar diviem asmeņiem un korķu velkamo!” Kārlēns iebāza roku plato bikšu kabatā, kur grabēja sešu nažu spali. Bet viņš nevarēja tik ātri īsto atrast, jo zēna galva zvārojās un kājas metās krustiem. Un tajā pašā laikā viņš arī klupa pār kādu cini un ieģrūda degunu sūnās.

„Debess gāžas!” Kārlēns skaļi iesaucās, un Gustiņš sirsnīgi smējās. Bet smiekli gan neiznāca gari. Kad viņš pagriezta galvu pret lapiem, viņš ieraudzīja pie alkšņa cera mežsargu Strautu ar lāpstu rokā. Ak Dievs, tā bija tā pati lāpsta, ar kuru Kārlēns nosita āpsi!

Mežsargs īsti nesaprata, kas te notiek, bet saskaities viņš bija ļoti, to varēja redzēt.

„Ak jūs man to āpsi nobendējāt!” viņš laida dusmām 34 vaļu. „Bet tas garais ir piedzēries, kā lai to saprot!”

Tagad arī Kārlēns uzlēca kājās un apmulsušām acīm raudzījās runātājā.

„Tu nosīti āpsi?” mežsargs kļuva draudošs.

„Jā, ko es citu būtu darijis, ja viņš man izskrāpēja acis?” Kārlēns bez apdomāšanās teica.

„Pagaidi, tagad! Un to šņabi tu paņēmi no kroga?”

„Bet vai mums nevajadzēja āpsim nodzert bēres, ja jau reiz viņš miris?” Un zēns pačamdija ganu tarbā pēc pudeles. Vai viņš gribēs piesolīt šņabi arī mežsargam, domāja Gustiņš, bet vecais Strauts pagriezās un pārsvieda lāpstu pār plecu.

„Šo ieroci es aiznesīšu uz krogu.” Mežsargs aizgāja.

Zēni palika stāvot alksnājā platām acīm un raudzījās viens otrā. Kārlēns pārsplāva krūmam, noplātīja garās rokas un teica:

„Viņš laikam būs stāvējis aiz alkšņa un klausījies.”

„Viņš nesa arī tavu lāpstu.”

„Tā? — Nujā, es šķipeli labi neapkasiju ar sūnām. Ek, dzīve, dzīve!”

Gustiņš atkal pasmējās, bet sirds viņam kļuva nemierīga.

„Vai, vai, es gan nezinu, kā tas beigsies!”

„Es arī nezinu. Bet tādēļ es nebāzīšu otrreiz degunu sūnās. Trai-rai-rā!” Un Kārlēns sāka atkal klupdams lēkāt pār ciņiem.

Gustiņš pagriezās pret lopiem. Brunci jau atkal neredzēja. Zinams, viņa cirsmas otrā galā ēda, bet zēns ātrāk gribēja palikt viens.

Nē, ar Kārlēnu viņš vairs nesatiksies. Tad labāk dzīvot bez drauga, pīt kurvjus vai palūgt no Ērikas kādu grāmatu. Un Gustiņš pamazām dzina lopus no alksnāja projām. Kārlēnu viņš vēl ilgi dzirdēja bļautamies un lamājamies ar govīm.

Bet citu rītu viņi vēl satikās Bērtīrelī. Likās, it kā garais zēns būtu saodis, kur Gustiņš laidīs govīs. Bet šorīt Kārlēns izskatījās pavisam saskābis, un viņš bieži spļāva sūnās. Zēna acīs raudzījās gluži nelaimīgi.

„Klausies, Gust, kas vakar īsti notika? Es sadzēros to draņķi un lāgā neatminu.“

„Tur jau ir tā lieta. Tu izplāpāji mežsargam, ka nosisi āpsi.“

„Ej, ej! Vai es tiešām biju tik traks?“

„Zinams. Un to tev arī vajadzēja.“

„Gust, vai arī tu man sāksi pārmetst? Es jau dabūju diezgan no saimnieka. Un par āpša ādu man laikam atvilkšot no algas.“

Gustiņš klausījās un viņam palika atkal Kārlēna žēl.

„Nujā, bet tādu galu jau varēja paredzēt,“ viņš teica.

Kārlēns īgni nospļāvās. „Nē, tādu draņķi gan es neņemšu mutē,“ viņš sirdīgi teica un izvilka no tarbas vakardienas pudeli. Dibenā vēl palikusi laba lāse. Tpu! Un pudele izšķīda pret celmu.

„Tā. Bet vai zini ko, Gust? Man ir tā ap dūšu, it kā arī galvu vajadzētu sviest pret celmu. Tas pods ir tik smags kā akmens un ausīs dūc vien.“

„Tas, droši vien, no šņabja.“

„Par to vairāk nerunāsim.“ Un Kārlēns atkal sirdīgi nospļāvās. Protams, zēniem neiznāca ilgāka saruna, jo govīs bija izklīdušas savrup. Gustiņš aizdzina uz Lielo ģildi, bet Kārlēns uz Krusta dambi.

Liela draudzība Gustiņam ar Kārlēnu neiznāks, par to viņš pārlicinājās ik brīdi.

Tiešām, Kārlēna dēļ Gustiņš dabūja ciest to pašu vakaru. Taču arī Sieciene kaut ko dzirdējusi par šņabi un āpša ādu. Kad saimniece sēja govīs, viņa vispirms

36 aizdomīgi klusēja, bet tad pacēla balsi:

„Gustel, kur jūs likāt to āpša galu? Vai jūs izcepāt turpat mežā un apēdāt bez sāls? Nujā, āpši jau ir trekni un pie šņabja tāds uzkožamais der.“

Gustiņam sastinga asinis.

„Labi, dēliņ, ka to neredz tavs kleinais tēvs!“ Un saimniece sāka tā savādi, ļauni smieties, bet drīz vien viņas balss pārgāja neapvaldītās dusmās. „Gustel, bet to tu atmini par visām reizēm — ar to klaidoni tu nedraudzējies! Vai tu arī gribi izaugt tāds pats bendes maiss kā viņš?“

„Bet es taču neesmu nekā darijīs,“ Gustiņš tikko spēja iebilst, kad saimniece gluži sašutusi iesaucās:

„Turi muti, mūdzi!“ Pie tam viņa aizskrēja pār pagalmu ar tādu vēju, ka bruņču stērbeles noplaikšķēja pret basajām kājām. Bet Sieciene vēl nepaspēja aizskriet līdz akai, kad viņa ieraudzīja kādu nākam no ceļa.

„Kārlēns, dēliņš! Vai jūs abi ar Gusteli vēl šovakar iesiet uz krogu?“

„Ko nu —. Man ir pazudusi govš un jāiet meklēt pa nakti,“ Kārlēns norūpējies teica. „Vai nav ieklīdusi jūsmājās?“

„Te gan mēs neesam tavu govī redzējuši. Droši vien dzīvo pa Kazu lauka sējumu.“

„Es nupat tur biju. Viņa būs pieklīdusi pie sveša ganampulka.“

„Un krodzinieks tevi dzen vienu pašu pa nakti!“

Gustiņš, dzirdēdams saimnieces līdzjūtīgos vārdus, neizpratnē paraustīja mazos plecus.

„Kādēļ nē! Bailes? Ne no kā!“ Kārlēns droši runāja.

„Nujā, tu jau esot mēnesnīcā gaidījis pie Krusta dambja āpšus,“ saimniece atzinīgi iesmējās. „Bet mežsargs tevi esot noķēris.“

„Jā —“ Kārlēnam stāvēja tikai prātā nozudusī govš.

„Tev vajadzēja iegrūzt mežsargam kādu gabalu āpša gaļas, tad viņš tevi liktu mierā.” Saimniece vēl arvien gribēja runāt par to pašu un neganti smējās. „Strauts nemaz nestumtu tādu kumosu projām. Hi-hi!”

Kārlēns nesaprata, ko Siecienei atbildēt, kaut gan te nogājis pusvasaras ganos. Bet saimniece zēnu vēl arvien negribēja laist projām.

„Klausies, Kārlēn, vai tavs tēvs vēl arvien nav nācis pie mātes atpaka!?” viņa pēkšņi runāja par citu.

„Nē. Bet māte viņu arī vairs negaida. Mums iet tāpat labi, un citu vasaru es ganos vairs neiešu, bet salīgšu par puisi.”

„Zinams, bērns! Jā, tāds tēvs, tāds tēvs! Padzen bērnu pasaulē, lai dzīvo citiem par kāju pameslu.” Viņas balsi jau skanēja raudulīgā skaņā, bet Kārlēns šo toni pazina.

„Nekā, Sieciņu saimniec. Kārlēnam neviens pāri nekāps, to jūs atminēsiet no pagājušās vasaras! Arlabvakar! Es klausos, ka mežā mauj mana gov.” Un viņš aizskrēja čimdošiem soļiem.

„Ak tu, klaidoņa dzimums!” neganti norūca saimniece un iegāja istabā.

Vasaras vakars bija tālskanīgs un dzidrs. Gustiņš apsēdās uz pagraba akmeņiem, lai noautu pastalas. Gaušiem pirkstiem viņš atraisīja auklas un vēroja miglu, kas cēlās no upes plavām un ietina baltajā sagšā tīrumus, lielo pirts ābeli un miegā dusošos meža galus. Nolejā grieze uzvilka savu dobjo nakts pulksteni.

Gustiņš negribēja iet istabā, kur caur vaļējo logu dzirdēja saimnieces cietos smieklus. Viņa atkal runāja par Kārlēnu. Ak, tie bija sulīgi vārdi un griezīgi smieklī! Bet viņai neviens neatbildēja, ne saimnieks, ne Ērika, un

Sieciņu saimnieks arvien izturējās lēni un pacietīgi. Mierīgiem soļiem viņš gāja pie darba, klusi sarunājās ar lopiem, darba rīkiem un nedzīvām lietām. Gustiņam patika saimnieks, un, kamēr govīs stāvēja kūti, viņš bieži atradās tā tuvumā. Pusdienas laikos viņš pārveda mājās no ganībām zirgus un palīdzēja izlaist sienu stirpas. Jā, sākusies ziedošā vasara un plaujas laiks.

Arī Ērika vairs nevalkāja kurpes. Meitene ķērās pie vasaras darbiem ar pārpilnu jaunības sparū. Reizēm viņa pat aizskrēja Gustiņam pa priekšu uz aploku un, veikliem pirkstiem atpinusi salnajam kājas, uzlēca zirgam mugurā. Viņa laidās aulēkšiem, un gaišie ģimnazistes mati plīvoja vējā ar saulainu mirdzumu. Patiesi, Sieciņu mantinieci daba apveltījusi ar mātes trakumu un tēva pieķeršanos zemei un nopietnam darbam. Viņa nedzirdēja mātes pukošanos par nepieklājību, nē, viņai patika zirgi, govīs un smaržīgais āboliņš, ko vajadzēja nest ar dakšām vienuviet un kraut zārdos. Dažreiz viņiem palīdzēja arī Gustiņš, jo dunduri neļāva lopus izdzīt ganībās pirms launaga. Citreiz viņa ravēja dārzus, un arī Gustiņam vajadzēja nākt vagās un sēdēt blakus. Jā, Ērikai patika Gustiņš. Viņš vēl izskatījās mazs, kautrs zēns, bet dūšīgs un labs. Tāpat Gustiņam patika ravēt Ērikai blakus, un viņš arvien iznesa zāles no meitenes vagām. Viņa gan nevaldāmi un draiskulīgi runāja, bet nekad neaizkāra Gustiņu kodīgām piezīmēm. Varbūt arī tādēļ Sieciene nevarēja ciest, ka viņas izglītotā meita sēdēja dārzā ganu zēnam blakus un ravēja bietes.

„Skuķi,” viņa kādreiz teica, „vai tev nemaz nav citu domu, kā sēdēt pie ganu zēna un plāpāt niekus?”

„Bet mēs taču ravējam dārzus!” Ērika pārsteigta iesaucās. „Un ja mēs strādājam vienu darbu, tad mums jārunā arī viena valoda.”

„Vai es tevi esmu sūtījusi ravēt?“ māte nepiekāpās.
„Man tā vien liekas, ka līdz rudenim tava galva piepūtēs ar smiltīm un tevi vēl izsviedīs no pēdējās klases.“

„Neraizējies, māt! Tava meita ir diezgan gudra un būs vēl gudrāka. Ļauj tikai man vaļu.“

„Nuja, vaļu! Tavi vaigi jau ir nodeguši saulē kā pras-tai kalponei. Vai tu nevarēji tos pāris mēnešus atpūsties ēnā un domāt par savām lietām. Mums to darbu nemaz tik daudz nav, lai nevarētu bez tevis padarīt.“

„Darba jau gan ir daudz, māt!“

„Tu jau esi palikusi tiepša. Tā tu raugi, lai arī man vecuma dienās nav jābrien pa kūti.“

„Nebūs jābrien. Pietiks, ja izmazgāsi kāstuvīti.“ Ērika čukstoši teica.

„Ak Dievs! Vai citādi tevi būtu laidusi skoļā. Taču izglītotam cilvēkam maizīte vieglāki pelnama.“

„Bet tēvs katru gadu plēš jaunas atmatas un saka, ka Sיעיņu kūti vajadzētu gremot četrpadsmit govīm, nevis septiņām.“

„Ko tēvs. — Tēvs zemnieks bijis, zemes vergs palīks. Es meitas dienās esmu redzējusi pasauli, es gan zinu, kāda nozīme ir skolām un vieglai dzīvei. Un tādēļ es arī negri-bu, ka mans vienīgais bērns paliktu uz laukiem dubļus brist.“ Pēdējos vārdus teikdama, māte noskaitās, bet Ērika tikai plūca virzu, balandas un rāpās uz priekšu. Viņa ne-runāja pretī, nē, vai tad viņa nezināja, ka māti nevarēs aizrunāt? Taču neiestāstīs, ka izglītotam cilvēkam jānes lielākā atbildība un upuri. Tomēr meitenes acīs iemirdzējās kāds gaišums, saulainība. Viņa uzlika plaukstu uz pieres, pacēla nodegušo seju pret sauli un teica: „Gustiņ, beig-sim! Tev jālaiž laukā govīs, man jāiet tēvam palīgā pie āboliņa.“

Jā, Gustiņš dzirdēja, ko runāja māte ar meitu. Un savās
40 domās viņš aizstāvēja Ēriku. Viņam radās tāda pati sajūta,

it kā viņš lasītu kādu jauku grāmatu, kurā bieži runā par labu cilvēku. Tādās reizēs Gustiņš arvien dedzis savās domās: kaut šis labais uzvarētu un pārspētu Jauno. Ērika bija labais, saimniece Jaunais, tā Gustiņam likās. Bet kas šajā stāstā uzvarēs, to Gustiņš vēl nevarēja pateikt.

Zēns iznesa no vagām zāles un apāva kājas. Viņam sava gaita, Ērikai sava. Tikai vakaros, kad kūti slauca govīs, viņi varēja izrunāties par savām lietām.

Jā, atnācis karstākais siena laiks, govīs dzina mājās vēlu un rītos agri laida ganos. Protams, arī Ērika cēlās agri, bet dažu rītu saimniece izcēla Gustiņu no gultas krēslā, lai ātri izslauktu govīs un iedzītu kādu brīdi Meža dārzā, jo tur ataugusi branga zāle. Tik agri viņa to darīja laikam tādēļ, lai neredzētu tēvs un Ērika, kas arvien pukojās par tādām lietām. Saimnieces niķis laikam nav izārstējams, domāja Gustiņš, līdz kādu rītu ieradās bārdaains vīrs un izgriezta šo „augoni” it kā ar nazi...

„Labrit, saimniec!” vīrs ar cienīgo bārdi sveicināja. „Un tu man liki gan, Sieciņien, sešus rītus celties tumsā un nākt uz Meža dārzu!”

Saimniece atsvieda muguru pret lielceļu un tikko neieklīdzās. Mežsargs Strauts!

Jā, tas nu reizi noticis. Arī Gustiņam pamira sirds, bet viņš klausīja, ko mežsargs teica, un aizdzina lopus uz Krusta dambi. Strauts ar saimnieci aizgāja uz istabu.

Cik tālu lietas aizgājušas, to Gustiņš vēl nezināja, bet kad pārļaida govīs pusdienā mājās, viņš palika kūts durvīs stāvēt. Ērika iegāja istabā saraudātām acīm, arī saimnieks pārnāca no lauka pavisam mēms un pārāk nopietnu seju. Turpretī saimniece skrēja no akas ar ūdens spaiņiem uz klēti, no klēts ar gaļas tiesu pusdienai uz kūti un spēra kaķim ar koka tupeli, ja tas gadījās ceļā. Viņa mežonīgi pēra suni, kas nolaižijis zemē noliktu pannu, un kūti daudzija lopus niknāk nekā citām reizēm. Saimnieces

„augoni“ nevarēja viegli izgriezt, tas sāpēja un padarīja cilvēku traku. Gustiņš centās no briesmīgās sievietes bēgt, bet kā to izdarīs, ja jāiet uz kūti govis slaukt?

Protams, pagaidām saimniece nespēja nekā sakarīga pateikt, viņa tikai nosauca Gustiņu dažas reizes par mūdzi un uzmeta nežēlīgus skatus. Lai Dievs nedod, ja kāds tai stājās ceļā vai runāja pretī! Pat Ērika dabūja atkal raudāt un nenāca uz kūti govis slaukt. Tikai sivēni par saimnieces trakošanu varēja pateikties, jo tie dabūja padzerties govs piespētu pienu. Bet lietas gāja vēl tālāk, un iznākumā saime ēda vakariņās vistas cepeti. To kustoni saimniece bija vienkārši nositusi.

Tikai dažas dienas vēlāk saimniece atguva valodu. Bet viņa vēl arvien nerunāja mierīgus vārdus, nē, viņa tikai bija sākusi sakarīgi domāt. Protams, vispirms viņa uzbruka Gustiņam.

„Ja tu, kleinai, neizganīsi govis kā nākas, tad tu varēsi iet atpakaļ uz nabagmāju, to es tev pasaku pēdējo reizi.“

Bet Gustiņš nesaprata, kā viņam īsti jāgana, lai govis no tukša meža nāktu mājās ar piebāztiem vēderiem.

„Turi muti, mūdzi!“ saimniece sašutusi kliedza, un Gustiņš parāvās sāpus.

Saimnieces pacelto balsi dzirdēja arī Ērika. Meitenei radās drosme, un viņa nopietni teica: „Māt, ganiņš nav vainīgs, ja govis nedod piena!“

„Turi tu muti!“ māte tāpat atblāva. „Vai tu mani mācīsi?“

„Es tikai saku, ko dzirdēju no tēva,“ meitene nepiekāpās. „Viņš teica, ka jāsējot vairāk āboliņa un jātaisot aploki.“

„Ak, laiki, laiki! Pašas bērni lec acīs!“ saimniece neganti ieraudājās un aizskrēja uz istabu, no kuras kaukdams

Bet tā nebija pēdējā reize, kad Sieciene uzbruka Gustiņam par nevīžīgu ganišanu. Gustiņš taču dzenāja lopus no viena meža stūra uz otru un neļāva tiem stāvēt ne brīdi. Bet mežs jau nograuzts pavisam kails, un liegumos viņš nelaidīs, to lai Sieciene nedomā. Tad labāk viņš aizies.

„Vajadzētu arī tevi aizdzīt!” Sieciene sašutusi kļiedza.

Gustiņš ar mieru, lai izmaksā tikai pusvasaras algu.

„To tu gan gribētu —” saimniece norūca un par to vairs nerunāja. „Bet tā kā tu man nedauzītos ar citiem ganiem!” viņa cieti noteica un aizskrēja pie darbiem.

Gustiņš gan sargājās no Kārlēna, bet patiesībā viņš nebija tik ļauns kā saimniece pati. Kādu dienu viņi atkal satikās pie Krusta dambja, un Kārlēns viņu sveicināja kā agrāk, ar slaidu loku vīcinot spožā naga cepuri.

„Es jau domāju, ka saimniece tevi aiztriekusi projām,” viņš kļiedza pa lielu gabalu. „Ko? — Nu, kā tev bija ap dūšu, kad Strauts saņēma aiz krāgas? — Bet, Gust, tu laikam atkal domā, ka es tevi zoboju, nē, bet, taisnību sakot, man patīk, ka mežsargs tavu saimnieci paķircinās. Es jau viņai teicu pagājušo gadu.” Kārlēns pienāca klāt un sniedza Gustiņam roku. „Kā tu domā, Gust, vai arī tev būtu kāda atbildība?”

„Nē, saimniece govis iedzina pati, un kad Strauts pienāca, viņa stāvēja liegumā ar vicu.”

„Tad tu vari svilpot, Gust!”

„Bet saimniece palikusi ļoti neganta. Viņa laikam grib mani aizdzīt, bet es bez algas neēju.”

„Zinams, ja tik ilgi esi nodzīvojis, tad turies stingri! Tagad viņai patiktu gan, ja tu aizietu bez algas. Pļavas nopļautas, ko nu vairs —” Kārlēns mācīja, un Gustiņš paurudzijās draugā uzticīgām acīm.

„Viņa tevi, droši vien, tagad mērdē badā. Vai tev nav pudelē ieliets grieztais piens?”

„Jā,” Gustiņš sacīja un izvilkā no ganu tarbas piena pudeli.

„Vai es neteicu —? Krējuma ne lāses. Zils kā atšķaidīta tinte. Lej zemē un nāc pie manas tarbas!”

Gustiņš paskatījās draugā un apmulsis smaidīja.

„Klusi, Gust! Vai tu gribi mērdēties badā? Manā tarbā sviesta un piena ir diezgan. Ja tu gribi, es varu atnest arī gaļas šķēli, mani saimnieki nav skopī, to es varu teikt ar vieglu sirdi. Zinams, par āpša ādu man atvilkšot no algas, tāpat man bija gara izskaidrošanās par šnabi un desu, bet tagad tas jau aizmirsts. — Nē, Gust, to draņķi gan es savā mutē vairs neņemšu!”

„Kādu draņķi?”

„Nu, šnabi! Ja tu zinātu, cik nelaba dūša man bija. Es ākstijos visu nakti, un galva man bija vēl smaga trešā dienā. Kā dzirnakmens. Toreiz man pazuda arī gov, atmini?”

Jā, to Gustiņš atcerējās.

„Zinams, ja man nebūtu bijusi dulla galva, es to būtu atradis tūlīt. Ēd, Gust! Smērē sviestu un kod!”

Patiesi, sviestu Gustiņš jau sen nebija redzējis, tikai tikdaudz, cik Ērika viņam zagšus iebāza tarbā. Zēns atvāza nazi.

„Mēs jau varētu satīties katru rītu un tad tev nebūtu par brokastīm jābēdā. Tu neklausies, ko Sieciene muļ! Zinams, liela mute man ir, bet vai es esmu tev kaut ko noblēdījis? Atmini, toreiz, kad es gribēju mainīt pulksteņus, tad es tev piedevu divus nažus, svilpi un latu naudas. — Jā, Gust, tagad man atlikuši tikai trīs naži. Vienu es pazaudēju un divus izmainīju pret baterejas lampiņu. levēro, kāda manta!” Kārlēns izvilkā no kabatas lampu, ar sevišķi lielu aci.

44 Gustiņš paraudzījās, bet turpināja ēšanu.

„Nakti rāda tādu gaismu kā automobilis. — Bet to universalu, ar daudzajiem asmeņiem, to es glabāju. Jā, tas esot dārgs nazis.” Un Kārlēns izvilka arī to.

Kad Gustiņš paēda brokastis, viņš teica Kārlēnam paldies, un viņi atkal kļuva draugi.

Līst. Koku zari piesūkušies mitruma, mežs piemircis, drūms. No slapjajām sūnām izlīdušas sarkanas un baltas sēnes, biežajā priežu audzē ik rītus rindoņas dzeltenās gailenes, un egļu silā jaunās baravikas kautri izbāzušas brūnās cepurītes. Jā, vasara nobriedusi.

Ērika ik rītus nāk uz mežu lielu kurvi rokās. Kājās viņa āvusi tēva pastalas, kas piebirušas skujām un piemirkušas smagas. Plecos viņa uzmetusi vecu lietus mēteli, kas stāvējis uz istabas augšas no seniem laikiem, noskrandojis un caurs. Bet lietu tas vietām vēl aiztur, un Ērika lien caur slapjajiem krūmiem un rasas pielieto audzi. Padusē viņa nes satītu maisu un meklē Gustiņu. Zēns būs izlijis gluži cauri. Zinams, lietainās dienas Gustiņam nepatīk, bet viņš nav saīdzis, nē, zēns svilpo un skaļi sarunājas ar govīm.

„Vai tu nemaz neesi nosalis?” Ērika pienākusi saka, un Gustiņš satrūcies apsviežas riņķī.

„Nosalis?”

„Tu jau tā svilpo, it kā tev būtu ap dūšu pavisam omulīgi.”

„Ko citu darišu,” Gustiņš smaidīdams atbild. „Nepatīkami ir, ja lietus spiežas pie ādas, bet ja kustas un svilpo, tad ātrāk paiet laiks.”

„Es tev atnesu maisu. Ieliec stūri uz iekšu un bāz galvā.” Ērika arī parāda, kā to dara.

„Laba lieta, bet saimniece saka, ka tā tikai pūdējot

„Saimniece pati laikam nebūs ganos gājusi, Gust!”
Ērika smejas un izvelk no kurvja kaut ko papīrā ietītu,
vēl pavisam siltu un kūpošu. „Ēd, Gust! Māte izcepa,
un tad es iedomājos arī par tevi.”

„Ērik, tu arvien par mani iedomājies!” Gustiņš saka,
raudzīdamies meitenē siltām, mirdzošām acīm.

„Ēd, ēd, atdzisis un tad vairs nebūs gards.”

Zēns kož siltos pankokus un neprot atrast vārdu kā
Ērikai pateikties.

„Vai tu lasīsi sēnes?” pēc brīža viņš jautā.

„Jā, sēnes sāk augt.”

„Tad tev jāiet uz Bērtīreli. Tur es šorīt redzēju pa-
visam svaigus podiņus.”

„Tā —.“ Bet Ērika vēl neiet projām, viņa stāv un skatās, cik kāri zēns kož siltos pankokus.

„Ērik, vai tu drīz brauksi uz skolu?“

„Jā. Šogad man jānobeidz ģimnazija.“

„Un ko tu iesāksi pēc tam?“

„Es nezinu. Man liekas, ka nākšu mātei palīgā govīs slaukt un tēvam zārdot āboliņu.“

„Bet saimniece runā citādi.“

„Tādēļ es arī nezinu, Gust!“

„Nāc gan atpakaļ, Ērik!“

„Kādēļ?“

„Man liekas, tā labāk. Ja tu aiziesi uz pilsētu, tad mēs nekad vairs nesatiksīsimies.“

Ērika pasmaida un sakārto maisu uz zēna galvas.

„Tev vajadzētu apņemt siksnu, tad nepūstu garām vējš.“

„Bet man jau nesalst, Ērik, nē, nemaz!“

„Nu, labi, labi. Tad gani vien un pusdienā laid ātrāk mājās.“ Ērika aiziet sēņot, ar lielām, piemirkušām pastaļām kājās un vecu lietus mēteli uz pleciem.

Gustiņam liekas, ka lietus vairs nelīst tik stipri, debesis paliek gaišākas, varbūt jau pēcpusdienā redzēs sauli. Viņš iesvilpjas skaļi un spēcīgi, lai notrīc mežs.

To laikam dzirdējis arī Kārlēns, pie Krusta dambja. Viņš svilpj pretī un kliedz pilnā riklē:

„Gust, uzmini manu mīklu! Liels, pelēks siets, graudi birst paušķēdami, bet zemē nekrājas. — Dzirdēji?“

„Jā, Kārlēn! Tas jau mākonis, un graudi — rupjās lāses, kas iesūcas tavās drēbēs. — Dzirdēji?“

Skaņas aizsniedz abus runātājus tikai pēc dažām sekundēm, un viņi vēl sakliedzas labu brīdi. Bet govīs zēni kopā nesalaiž, jo Gustiņa ganampulks virzas uz mājām un arī Kārlēnu dzird klaigājam tālāk. Tā arī labāk, pamaniš saimniece, paliks atkal neganta un ļauna.

Jā, pēdējās dienās viņa atkal kļuvusi īgna un mazrunīga. Kārlēns saka, ka viņai piespriesta soda nauda par izganīto Meža dārzu, un tādēļ viņa nezina kur izgrūst Jauno dabu. Varbūt. Un Gustiņš sargājas no saimnieces, cik vien varēdams, tāpat viņš cenšas padarīt vairāk darbu. Dažu rītu, kad Ērika grib iziet agrāk sēnēs, viņš izslauc govīs viens, ātri apaujas un gaida ar stību pie vārtiem. Viņš sataisa pats sev pastalas, ja saimniekam neiznāk vaļš, jā, viņš mazgā arī savus pāris kreklus un salāpa bikses. To gan solijusies darīt Ērika, bet māte viņu tādās reizēs neganti bar. Bet Gustiņš negrib, ka Ērikai jāmazgā viņa kreklus, nē, kam to? Tādu sikumu viņš var izdarīt pats. Pusdienā iemērc, vakarā izskalo un piekar pie mūra. Arī šodien tas būtu jādara.

Gustiņš pamazām laida govīs uz mājas pusi. Tikai pie Kazu lauka viņš vēl sagrieza eglājā. Viņš pamanīja sūnās lielas un mazas baravikas, kas it kā aicināja, lai zēns neaiziet garām. Gustiņš pielauza krietnu gana kules stūri. Kad viņš izbēra bekas mājās uz galda, tad saimnieks, visiem dzirdot, teica:

„Gusts, tas tik ir puika! Nu jāsaka, lai saimniece liek uz oglēm.“

Arī Ērika priecājās par skaistajām bekām. Viņai gan esot sēņu pilns kurvis, bet tādu mantu gan neatradusi. Tikai saimniece nesacīja nekā, nē, viņai vēl arvien jādomā par bargo tiesas spriedumu. Viņa to izjuta sāpīgāk tādēļ, ka šajā mājā naudas maks un vara atradās viņas rokās.

Ši bija atkal viena no tām dienām, kad Sיעיניos stipri skanēja trauki un bieži vien iekaucās suns. Ērika paņēma atkal kurvi un aizgāja uz mežu, bet saimnieks, lēniem soļiem, pārstaigāja rudzu lauku, lai redzētu, vai gubiņās nesāk dīgt graudi. Saimniece palika mājās viena pati, un kad viņai pietrūka cita ko spīdzināt, tad viņa uzbruka 49

Gustiņa bekām. Viņa tās nelika uz oglēm, nē, saimniece sarausa bekas priekšautā un iebēra kādā traukā, kur mirka divi mazi krekli. Vakarā, kad Gustiņš atvēra durvis, viņš redzēja, ka saimniece gatavo cūkām ēdamo un taisni tajā brīdī viņa pakampa trauku un iegāza bekas samazgu spainī.

„Vai — mani krekli!” Gustiņš pārsteigts iesaucās.

„Krekli? Ko tu grūd savus kreklus cūkēdienā!” Viņa izvilka ar diviem pirkstiem veļu no samazgām un izsvieda aiz durvīm. „Še! Es vēl būtu nobarojusi ar taviem krekliem cūkas.”

Gustiņš nelaimīgi paraudzijās saimniecei acīs un nesaprata ko darīt. Bet šajā brīdī parādījās arī Ērika.

„Māt, ko tu dari!” viņa iesaucās. „Vai tu gribi sapūdēt gana zēna kreklus?” Tikpat ātri kā teikusi, Ērika paķēra kreklus, iesvieda veļas toverī un aizsteidzās uz aku.

„Gust, atnes ziepes!”

Sieciene nespēja attapties. Bet kad viņa sāka runāt, tad Ērika gan dzirdēja.

„Tu jau pati izskaties pēc gana. Staigā ar lielām pas-talām kājās un noskrandušu mēteli. Tā esot ģimnaziste! Roku stilbi saskrāpēti ar rugājiem — aizies uz skolu kā pēdējā dienestniece.”

„Ko es varu darīt, ja man zemes smaka pielipusi.”

„Nekrietnais bērns!” Sieciene ieraudājās un nespēja atrast īstos vārdus.

„Nebaidies, māt! Rokas gan man saskrāpētas, arī se-ja nodegusi, bet galva man skaidra. Citu vasaru pārnāk-šu mājās ar baltiem vaigiem un piecniekiem.”

„Vēl tu zobosies. — Citu vasaru tu nemaz mājās ne-nāksi. Es esmu skrējusi, plēsusies un izdevuši naudu, lai savu bērnu iztaisītu par izglītotu cilvēku, lai arī man pa-šai vecuma dienās būtu vieglāki, bet viņa tišā prātā lien

dubļos kā cūka!" Ak Dievs, šī garā, niknā sieva bija ļoti noskaitusies.

Bet Ērika neatbildēja. Viņa mazgāja saglumējušos krekļus kailām, brūnām rokām un slepeni paraudzījās uz Gustiņu, kas stāvēja pie pagraba pavisam apjucis.

Kas gan notiks, ja Ērika aizbrauks, viņš skumji domāja. Bet gan jau izturēs. Jāiztur, Gustiņš sev cieti teica.

Jā, tā diena vairs nav tālu, kad Ērika aizbrauks. Bet meitene vēl arvien strādā pa lauku. Viņa palīdz tēvam pļaut auzas, celdama kūļus un taisīdama gubiņas. Dažreiz arī Gustiņš sadzen govīs mājas pļavā un palīdz Ērikai piegrābāt. Bet tas nav vajadzīgs. Ērika pati ir lunkana un veikla, viņa padara vairāk, nekā tēvs no skolotās meitas

var vēlēties. Viņa sarunājas ar tēvu par Sieciņu laukiem un pļavām, bet par skolu viņi klusē, nē, Ērika to nepieņem.

„Tēt, vai tu domā mājas pļavu kādās dienās uzart?“

„Tas gan būtu jādara. Zāle aug pavisam sīka un maza.“

„Vai tu sēsi tur auzas?“

„Pirmo gadu auzas, vēlāk varētu pāriet uz āboliņu.“

„Bet tad jau tu nevarēsi viens nopļaut.“

„Būs jāgādā palīgs, kāds puisis,“ saimnieks rāmi saka.

„Nez', vai es nemācētu pļaut —“ Ērika, kā jokodamās, ieminas, bet tad viņa pienāk tēvam klāt un saka: „Iedod pamēģināt!“

„Izkapti? Vai nu tagad blēņosimies, kad auzas jau birst.“

„Bet es gribētu gan pamēģināt.“

Un Ērika saņem slaikajās rokās izkapti. Patiesi, viņa jau bieži vien pļāvusi zaļbarību, tādēļ prot izkapti noturēt cirtienā.

„Droši, droši,“ saka tēvs. „Piespied kunni! — Nujā, tas rīks' tev par smagu.“ Un tēvs vēl neizņem izkapti no meitas rokām, viņš stāv lauka malā un taisa pīpi.

Bet māte mājās to pamanījusi un kliedz:

„Vai nav ērms! Dod bērnam izkapti, lai iecērt kājās!“

Bet Ērika necērt kājās, viņa jau izvēlusi no bara dažus labus kūli.

„Gust, nāc pamēģini tu arī!“ tad viņa saka smiedamās, un Gustiņš nosviež grābekli.

„Padod šurp un bēdz tikai no kājām!“

Protams, zēns jau rīkojies ar izkapti vairāk nekā Ēri-

„Skaties —,“ arī saimnieks pienāk. „Tu jau, Gust, nākošo vasaru varēsi salīgt par puisī! Bet padod atkal man, nu jau esmu izpīpējies.“

Zēns atdod saimniekam izkapti.

„Es nemaz nezināju, ka tu proti darīt tādus lielus darbus,“ Ērika brīnas.

„Es arī nezināju, ka tu to proti,“ viņi neskopojās ar uzslavām. Bet tad Ērika saņem atkal auzu kūļus, paceļ stāvus, un zeltainas skaras līst uz viņas slaidajām, brūnajām rokām. Vārpas maigi san, un Gustiņš redz, ka meitenei paliek skumja seja. Arī Gustiņam kļūst skumji. Vai tas tukšo pļavu un dzeltenu lauku dēļ? Jā, rudens ir klāt.

Un tad kādu rītu saimnieks sajūdz zirgu, lai Ēriku aizvestu. Viņa iznāk pagalmā tumšā mētelī un sniedz Gustiņam roku. Meitenes acīs saradies kāds tumšs spīdums, un lūpas tikko jaušami iedrebas.

„Uz redzēšanos, Gust! Gan jau citu vasaru tevi kaut kur ieraudzīšu.“

„Uz redzēšanos!“ Gustiņš saka ar piespiešanos. Zēns jūt, ka Sיעיņos paliek kāds liels tukšums, un viņam sakāpj acīs asaras.

„Laimīgu ceļu!“ viņš vēl māj pie vārtiem ar ganu tarbu.

Bet tad nāk saimniece, un jādzen laukā lopi. Gustiņš atgriežas ierastā dzīvē.

Arī mežs piesūcies rudenīgu krāsu un smaržu. Egļu silā iestājies sastindzis klusums, tikai dzenis vēl kaļ un kaļ. Un Gustiņam liekas, ka viņa svārki palikuši raibāki nekā vasarā.

Gustiņš dzird pie Krusta dambja Kārlēna svilpi un viņam gribas draugu redzēt. Viņi ilgi nav satikušies, un šodien Gustiņam skumja sirds.

Bet Kārlēns rīkojas pavisam citādi, nē, viņam nav par ko skumt. Zēna muskuļos sakrājies pārāk daudz spēka, 53

viņš nezina, kur to likt. Tagad viņš ierīkojis starp divām priedēm vingrotavu un lokas kā zuti. Te viņa kājas ir gaisā, te zemē, un reizēm viņš apsviež ap šķērskoku veiklu kūleni.

„Sveiks, sveiks,” viņš saņem Gustiņa labdienu pavisam nosarcis un lec zemē. „Un Sיעיעene tevi vēl nav aizdzinusi? Jā, tev ir vīra dūša, to es redzu. Vai saimniece nesāk palikt laipnāka? Pagaidi, gan viņa tevi mēģinās pierunāt uz nākošo vasaru!”

„Nākošo vasaru es ganos vairs neiešu,” Gustiņš cieti teica

„Zinams,” Kārlēns viņam uzsita uz pleca. „Ardievu Brūnaļas un Slaunes! Es, brālīt, saku to pašu! Te jau cilvēks var nonīkt. Vai tā ir dzīve? — Hop!” Kārlēns ar veiklu lēcieni iekērās šķērskokā un uzsvieda kājas gaisā. „Vai tu tā vari?”

Nē, Gustiņš gan tā nevarētu.

„Man arī no sākuma neveicās, bet tagad lieta iet vaļā. Hop!” Un noplīsušais zēns apmeta vēlreiz savu garo augumu ar slaidu loku. — „Nujā, bet ko tu īsti nākošo vasaru iesāksi?” viņš negaidot vaicāja un palika uz šķērskoka, savilkām kājām.

„To es vēl neesmu izgudrojis, bet, droši vien, es saļīgšu pie kāda saimnieka par puisi.”

„Tikai nepaliec pie Sיעיעenes, to es tev piekodu,” Kārlēns runāja platu muti. „Tad tu ielēksi kā sienāzis putrā. Saimnieks pats ir goda vīrs, to nesaku, bet viņa jau ir velns cilvēka kreklā. Mēs pagājušo vasaru līdz Jāņiem izlamājāties krietni, bet tālāk ne soli! Pietiek, es teicu. Lai nu man bija jāpazaudē nauda, bet par muļķi arī nepaliku. Tagad man ir labi. Es esmu jau salīdzis uz jaunu, un ziemu mēs brauksim ar saimnieku mežā. — Hop!” Un Kārlēns atkal apmeta ap šķērskoku dažus pārdošus lokus. „Jā, es to koku te uztaisiju. Dažas die-

nas man palika tik garlaicīgi, ka nezināju ko iesākt. Sāku blēņoties, kamēr iznāca lieta — hop!”

Gustiņš raudzījās Kārlēna vingrošanā un smaidīja. Pro-
tams, kaut ko Kārlēnam vajadzēja darīt. Ja viņš nevarēja **55**

mainīt nažus, dirāt āpšus, tad viņam vajadzēja taisīt vingrotavu un stāpīt vēderu. No šī brīža Gustiņam radās pret draugu patiesa cieņa.

Mežs jau kļuvis gluži dzeltens un kluss. Bet kādu rītu tas atdzīvojās ar jaunu troksni: pie Krusta dambja klau dzēja cirvji.

Kad lopi mierīgi ēda pa aizvēju un viršiem, Gustiņš pienāce pie strādniekiem un skatījās, kā lielais uguns-kurs aprij zaļās skujas. Dzirksteles šāvās koku pazarēs, un liels pelēku dūmu stabs kāpa pār mežu galotnēm. Jauns latgalietis stiepa zaru klēpjus un meta uz uguns-kura, bet otrs, vecāks vīrs, aizcirta koku. Par lielo, va-reno darbu Gustiņam iesila sirds, un, brīdi noraudzījies, arī viņš paņēma zaru klēpi, lai nestu pie uguns-kura.

Vecais latgalis pacēla acis un teica:

„Tā, tā, dēls, strādāt vajaga! Tādēļ jau Dievs tev de-vis rokas.“

Un Gustiņš noliecās atkal pēc zaru klēpja. Jaunais latgalietis pasmaidīja un noraudzījās mazajā puisī nedrošu, kaunīgu skatu. Šis garais, izstīdzējušais puisis vēl atgādināja bērnu.

Pie uguns-kura pienāca arī vecais un taisīja pīpi. Ap-skatījās Gustiņu no galvas līdz kājām, viņš teica:

„Sešpadsmit gadu būs?“

„Jau pāri. Pavasarī paliks septiņpadsmit.“

„Tad jau laiks strādāt. No auguma gan vēl esi sīks. Skaties, manam Jēzupam gan ir astoņpadsmit, bet kas viņam par augumu un spēku!“

Jēzups atkal kaunīgi pasmaidīja un nolūkojās Gus-tiņā.

„Gani govīs?“ vecais latgalis jautāja.

„Jā. Nu jau pēdējās dienas.“

„No tālienes esi?“

„Nē, tepat. Man būs jāmeklē darbs arī ziemu.”

„Vecāku nav?”

„Nē.”

„Gribi mežā strādāt?”

„Būtu gan labi, ja varētu. Bet jūs jau esat divi—”

„Zinams, nekāds zāģa vilcējs neesi, bet zarus vari dedzināt. Jaunnedēļ mums atbrauks palīgā vēl divi zāģeri un cirsme līdz svētkiem jānolaiž. Nāc pulkā!”

Gustiņam iemirdzējās acis.

„Mēs dzīvojam Rēķu pirtī, zini, tepat aiz meža. Bet siļķe, maize kartupeļi tev jāgādā pašam.” Un vecais meža cirtējs arī pateica Gustiņam, cik viņš maksās par dienu.

„Ja dūšīgi strādāsi un iemācīsies zāģi vilkt, santimu pielikšu. Ar mieru?”

Jā, Gustiņš ar mieru. Tas pārāk jauks darbs, dzīvot pa mežu, laist kokus un dedzināt zarus. Kā apliecinādams savu patiku, zēns ķērās atkal pie zariem. Tikai kad govīs iemāvās citā malā, viņš atstāja darbu un steidzās pie ganampulka.

Lūk, cik negaidot Gustiņam pavērās izredzes uz jaunu dzīvi un darbu! Protams, Sיעיניos viņš nepaliks, šajā ziņā viņš gribēja Kārlēnam klausīt.

Jā, cik dīvaini — pēdējās dienās saimniece Gustiņam izmazgāja atkal kreklus, tos pašus, kurus kādreiz iegāza cūkēdienā. Arī pienu un sviestu viņa vairs neliedza, tāpat viņa smaidīja un runāja ar Gustiņu par dažādām lietām. Un to pašu vakaru, kad Gustiņš satika meža cirtējus, viņa sāka interesēties, kur zēns pavadišot ziemu.

„Taču kāds darbs būs jāstrādā,” Gustiņš atbildēja. „Jāiet zari dedzināt, varbūt dažu latu nopelnīšu.”

„Esi gan mežā bridējs!” saimniece smējās. „Ja patik, vari dzīvot pie mums, maizi un putru neliegsim. Varbūt pavasarī saligsim no jauna.”

Bet šoreiz Gustiņš cieti apņēmies.

„Nē,” viņš teica un negribēja par to runāt.

„Nu labi, labi, brien mežā, pamēģini! Gan atnāksi, kad būsi nosalis un noplisis.” Un saimnieces sejā parādījās pazīstamais īgnais smaids.

Jā, savas ganu gaitas Gustiņš nobeidza un ar vieglu sirdi uzņēmās lielo vīru darbus.

Kādā drēgnā novembra vakarā Gustiņš atnāca uz Rēķu mežmalu ar drēbju pauniņu padusē un tēva biezo jaku mugurā. Pirts izskatījās gluži vai iegrimusi zemē, melna, nokvēpusi un izsistā rūts aizbāzta ar maisu.

Gustiņš pārkāpa augsto nama sliekšni, pieklauvēja pie zemām durvīm un iegāja krēslainā telpā. Uz lāvas plīvoajā maza petrolejas lampa, bez cilindra, un apgaismoja nokvēpušās sienas, lielo akmens krāsni un divus cilvēkus, kas sēdēja uz čikstošiem soliem. Telpā smaržoja pēc tabakas, ceptas siļķes, un uz mazās siltuma krāsns katliņā vārijās kartupeļi.

„Labvakar!” teica Gustiņš, nolika sainīti uz sola un sniedza meža vīriem roku. Jā, viņi jau zināja, ka šovakar atnāks Sieciņu ganu zēns un ritā viņiem palīdzēs dedzināt zarus.

„Vai cirvja tev nav?” vecais latgalis tūlīt jautāja.

„Nē, cirvja man nav. Bet kādu dienu es aiziešu pie kalēja,” Gustiņš sacīja.

„Jā, cirvis vajadzīgs. Kas tu par meža vīru, ja tev nebūs pašam savas lietas. — Jēzup, man rādas, kartupeļi būs mīksti!” Meža cirtējs pamāja ar galvu uz kūpošā katliņa pusi. „Uzliec uz oglēm vēl kādu siļķes asti. Taču arī zēns nebūs ēdis. — Kā tevi sauc?”

„Gusts. Bet vakariņas es esmu paēdis. Es tikai skatos, kur varēšu likties uz sāniem.”

„Tepat blakus Jēzupam. Salmu maišelis plats. — Ak, Gusts? Jā, mani sauc par Šimani. Sādžas ļaudis mani kād-

reiz dēvēja par Šimanoviču. — Jā, vai tev nauda ir, ja tu taisies iet pie kalēja?”

„Ir. Es taču visu vasaru ganiju govīs.”

„Daudz?”

Gustiņš neslēpa, cik viņam naudas kabatā.

„Naudu vajaga glabāt, Gust! Vai tev ir kur nolikt?”

„Tēva vecajai jakai ir aizpogojama iekšējā kabata.”

„Bet jaku tu vazāsi pa mežu. Nē, tādā vietā nevar nauda stāvēt. Dod šurp, es to ieslēgšu savā lādē!”

Gustiņš kavējās un nezināja ko atbildēt.

„Vai tu baidies, neuzticies vecajam Šimanim?” Meža cirtējs paraudzijās Gustiņā ar pārāk vaļsirdīgu skatu. Ak jā, vai tad tēvs Gustiņam diezgan nestāstīja par labiem cilvēkiem? Zēns izšķīrās. Viņš izvilka no vecās jakas kabatas avīzē satīto naudu un pasniedza Šimanim.

Latgaliētis pāršķirstīja naudas papīrus. Tik un tik, viņš teica, un ieslēdza koka ceļa somā, kas stāvēja zem lāvas.

„Kāds var ienākt pirtī un aiziet ar visu somu,” Gustiņš prātoja.

„Nekā, kad mēs ejam uz mežu, pirti aizslēdzam. Par to nebaidies, zēn! — Dod, Jēzup, Gustam silķi!”

„Nē, paldies!” Gustiņš vēlreiz sacīja.

„Ko tu ar savu paldies! Tev jāiedzer malks šņabja. Mēs taču rītā sāksim locīties pie viena darba.” Un vecais latgaliētis izvilka no salmu maisa pudeli.

Gustiņš noraudzijās meža cirtējā pārsteigtām acīm un nožēloja, ka iedevis Šimanim glabāt naudu. Bet pudele viņam jāpieliek pie lūpām, citādi vecis solijās zēnu izsviest aiz durvīm.

60 „Meža vīram jādzer, zini!” viņš teica, un arī pats ieņēma labu malku. „Skaties, kā Jēzups dzer, šē, Jēzup!”

Šnabi paņēma arī jaunais, bet Gustiņš redzēja, ka arī viņš pielika pudeli tikai pie lūpām. Nē, dēls nevarēja seju noturēt nesaviebtu kā tēvs.

„Siksniņas, ne vīri! Dod šurp!” Šoreiz pudele nokri-
tās līdz pusei. Tad viņš to rūpīgi aizkorķēja un nolika ag-
rākā vietā. „Silķi!” viņš prasīja dēlam un norausa no lā-
vas sabirušos grūzus. „Liec galdā!”

Gustiņš redzēja, ka Jēzups bija pieradināts pie saim-
niecības darbiem. Viņš pabīdīja arī tēva solu, kad tas
piecēlās, nogrieza maizi un uzlika uz tās izceptu silķi.
Tāpat tēvs ņēma dēla nomizotos kartupeļus un bāza savā
lielajā mutē tik daudz, ka Jēzups nespēja mizot. Pats viņš
sāka ēst tikai tad, kad Sīmanis nolikās uz salmu maisa un
aizkūpināja lielo pīpi. Tad viņš skatījās melnajos griestos
un runāja:

„Ja tikai pieturētos līdz svētkiem sauss laiks. Tagad
mežā labi. Kas to dos, ja uznāks sniegs. — Jā, Latgalē
jau dažu gadu ap šo laiku snieg.” Tad viņš dažas rei-
zes nožāvājās, pagriezās uz sāniem un aizvēra acis. Bet
viņš vēl negulēja, nē.

„Vai nama durvis ciet, Jēzup?” pēc brīža viņš atkal
teica. „Pie kājām lien vēsums. Jā, caura būda. E, ja
tikai neuznāktu sniegs —.” Vecais latgalietis vēlreiz no-
žāvājās un laidās снаudā.

Kad Jēzups nokopa vakariņu paliekas, viņš saudzīgi
novilka tēvam zābakus, izņēma no mutēs pīpi un apse-
dza plecus ar biezo jaku.

Bet citu rītu vecais Sīmanis agri uzrausās sēdus, dažas
reizes balsī nožāvājās un teica:

„Jēzup, Jēzup, stavai! Dedzini lampu!”

Protams, Jēzups nevilcinājās ne brīdi. Viņš ātri pie-
trūkās kājās un uzrāva sērkokociņu.

„Kur mani zābaki, Jēzup?” Sīmanis atkal prasīja, un
Jēzups padeva tēvam zābakus.

„Pīpe?”

Dēls sameklēja arī to. Tāpat viņam vajadzēja iebāzt pīpē tabaku un padot sērkokociņus.

„Tā, Jēzup! Tu esi gluži mātes dēls.” Sīmanis atzinīgi sacīja. „Kurini tagad uguni un vāri kafiju.”

Protams, arī Gustiņš nebija radis ilgi gulēt, ātri piecēlās un sāka cilāt pastalas.

„Vai tev zābaku nav, Gust?” Sīmanis prasīja. „Zinams, mežā labi arī pastalās. Mans Jēzups šogad tikai pirmo gadu staigā zābakos. — Kā tu domā, Jēzup, lai Gusts tagad ēd no mūsu kules. Gan vēlāk izrēķināsimies.”

Jēzups kaunīgi pasmaidīja, labsirdīgi paraudzījās Gustiņā un pamirkšķināja zilās, bērnišķās acis. Viņam vienīga.

„Bet tad aizej, Gust, uz aku! Jēzupam nav ūdens ko ieliet trumulī. Zini, tepat nolejā, pie vilkābeles.”

„Gusts jau neatradīs,” iesaucās Jēzups un, paķēris spaini, ātri izsteidzās pa durvīm.

„Jā, Gust, man ir labs dēls!” vecais Sīmanis nopriecājās un piecēlās kājās. Zobos kūpēja pīpe.

Pēc brokasta meža vīri devās uz darbu. Gustiņš ar Jēzupu nesa rīkus, bet vecais Sīmanis, ļodzīgu gaitu, gāja tāpat.

Protams, Gustiņam meža darbi pārsteigumus nesagādāja. Kokiem zarus viņš jau bija skabijis agrāk. Gustiņš gādāja sveķu malku, kurināja uguni, lieliem klēpjiem stiepa skujas, un ikreiz, kad viņš uzsvieda tās uz ugunskura, gaisā uzšāvās spēcīgs dzirksteļu virpulis. Zēns atlieca galvu un skatījās, kā tās dejodamas un griezdamās pazuda egļu pazarēs.

„Kusties, kusties, Gust!” vecais latgalis viņu uzmanīja.

Jā, Gustiņš zināja, ka jāstrādā. Visas labās un vajadzīgās lietas jāiegūst paša rokām — tā viņam arvien mācīja tēvs — un Gustiņš locījās, stiepdams klēpi pēc klēp-

ja. Dažreiz, ja ugunskurs gadījās tuvāk, Jēzups nespēja tik daudz zaru pieskabīt, cik Gustiņš varētu aiznest.

Pusdienā viņi ēda iesmos ceptu speķi ar rupju rudzu maizi un piedzēra melnu kafiju. Kamēr vecais Sīmanis izkūpināja pīpi, jaunie varēja sildīties pie ugunskura, bet tad viņi rāva atkal līdz vēlam vakaram. Ik brīdi duņēja zeme un brīkšķēja zari, kad resnie koki gāzās uz nesasalušās zemes. Un Gustiņam patika meža darbs. Viņš elpoja saldo sveķu un skuju smaržu, klusībā pateikdamies vecajam Sīmanim. Tomēr visvairāk viņam patika Jēzups, šis garais, izstīdzējušais puisis, zilām, sapņainām acīm un naivu, bērmišķu seju. Un vakaros, kad viņi gāja mājās, Jēzups paņēma smagākos rīkus. Tu esi mazāks, viņš teica Gustiņam.

Vakarā viss sākās no gala. Jēzups tāpat vārija kartupeļus, cepa uz oglēm siļķi un piebāza Sīmaņa pīpi ar tabaku. Tāpat viņš mizoja tēvam kartupeļus, uzlika siļķi uz maizes un pastūma viņa solu tuvāk pie lāvas.

Arī vecais Sīmanis iedzēra no šņabja pudeles kā vakar, tikai šoreiz viņš puišiem nepiedāvāja. Nē, tā manta viņam pašam laikam garšoja labi. Pēc tam viņš apmierināts nolikās uz salmu maisa un sacīja to pašu:

„Jēzup, vai nama durvis nav vajā? Velk. — Ek, ja tikai neuznāktu sniegs! Jā, kur tie kavējas, Stepanš ar Kazimiru. Nākuši ātrāk šurp, Man te vecam vīram jākvērn ar dunduriem kopā.“ Pēc tam viņš atkal saldi, gari nožāvājās un aizmīga ar pīpi zobos. Jēzups viņam tāpat noāva zābakus, apsedza plecus, un to viņš darija ar pārāk nopietnu un rūpju pilnu seju.

Ak, šis Jēzups, kas viņš par puisī, domāja Gustiņš. Bet viņš arvien turējās kluss un mazrunīgs. Tikai kādu vakaru, kad vecais Sīmanis jau krākdams gulēja un Gustiņš cilāja adatu ar diegu, lai piešūtu atplisušos ielāpus, pienāca klāt arī Jēzups un čukstēdams teica:

„Dod, es pieturēšu, Gust! Tu jau viens nevari. Vai tu arvien esi pats piešuvis savus ielāpus?”

„Jā, Jēzup! Man nekad cits to nav darijis,” Gustiņš atbildēja un ļāva Jēzupam pieturēt.

„Vai māte tev nomirusi mazam?”

„Jā,” Gustiņš klusi teica.

„Tas ir bēdīgi, Gust! Es gan būtu ļoti nelaimīgs, ja man nomirtu māte,” Jēzups sacīja un aplusa. Tad puīša lūpās atkal iegūla labsirdīgais smaids, un zilajās acīs pamirdzēja sapņainība.

„Zini, viņa palika Latgalē, mūsu sādžā. Ziemas svētkos braukšu ciemā, tad es viņai aizvedīšu siltus tūbas zābakus. Viņai arvien salst kājas. Jā, Gust, mums ir ļoti caura istaba un puteņainās dienās velk vējš.”

„Tad tavai mātei ir reimatisms, Jēzup! Istabu vajaga salabot, lai nevelk. Varbūt pamatus apmest ar zemēm.”

„Nē, Gust, ja es nopelnīšu naudu, tad mēs celsim jaunu istabu. To jau sen vajadzēja darīt, bet tēvs negrib.” Jēzups aprāvās un paraudzījās uz krācošo gulētāju. Nē, Sīmanis nedzirdēja.

„Jā, māte mani ir tikai mīlējusi, Gust!” jaunais latgalietis atkal teica. „Tādēļ es viņai aizvedīšu siltus zābakus.” Un puīša balsij piemita kāda pārāk maiga skaņa.

Un tas arī viss, ko viņš pateica, turēdams darba biedra ielāpu. Kad Gustiņš to tiktāl piešuva, ka varēja iztikt viens, Jēzups klusēdams apgulās un, sakrustojis rokas virs galvas, brīdi domāja vajējam acīm. Droši vien, atkal par mīlo māti un dzimteni Latgali.

Gustiņš rūpīgi apskatīja vecās bikses, vai asie zari nav izrāvuši vēl kādu robu. Jā, drēbes iet uz galu, jāgādā jauna kārta, viņš domāja. Varbūt uz svētkiem. Pāprasīs no Sīmaņa naudu un iegādās. Un Gustiņš palūkojās uz koka lādi, kas stāvēja aizslēgta zem lāvas. Jā, tā vēl stāvēja savā vietā, un Gustiņš devās pie miera.

Vēl divus vakarus vecais Sīmanis gulēja ar zābakiem uz maisa un gaidīja savus draugus, līdz trešā vakarā viņi ieradās. Pēkšņi mazā pirts atdzīvojās. Ar lielu troksni svešie latgaļi nometa darba rīkus priekšnamā un, zābakus daudzidami, ienāca krēslainajā telpā.

„Labvakar, Sīman! Mēs esam klāt! Jēzup, še olas un speķis un iesvied krāsni malku!” Bez tam viņi uzlika uz galda divas pudeles šņabja.

Vecā Sīmaņa vaigs palika saulains un gaišs.

„Ak, mani draugi, Stepans un Kazis! Jēzup, pūt, uguni!”

Un Jēzups rāvās nometies kreklos. Viņš čurkstināja uz pannas gaļu un sasita vairākas olas. Vīri jau sēdēja pie lāvas un lēja krūzēs šņabi. Dažus vārdus viņi runāja arī par mežu un koku ciršanu, bet tad latgaļiem pazibēja rokās kārtis. Pēc stundas jau mazajā pirtī ritēja skaļas valodas, smieklī, un brīžiem caur spēlētāju pirkstiem izslidēja arī daži lati. Kad gaļa un olas bija izceptas, Jēzups sēdēja tēvam blakus, vēroja katru viņa kustību un zināja istā laikā piebāzt pīpi, padot sērkokoņus vai krūzīti ūdens. Ja dēls iedomājās par citām lietām, tad vecajam vajadzēja tikai uzsaukt: „Jēzup!” Patiesi, vairāk nekā, un zēns jau zināja, kas tēvam vajadzīgs.

Gustiņš gulēja uz salmu maišeļa un klausījās vīru valodās, kas reizēm pavisam apklusā, bet brīžiem izskanēja līdz lāstiem. Pēdīgi viņš tomēr aizmiga un nezināja, kad kāršu spēlmaņi beidza.

Bet citu rītu vīri jau agri uzlēca kājās un, iekoduši vakarvakara paliekas, ātri steidzās uz mežu. Šodien viņi strādāja ar desmit rokām, un darbs veicās, kaut gan svešie latgaļi teica, ka te esot īsāki koki un mazāka izpeļņa.

Darbs aizdzina dienas, kā ugunsкура plēnes aiznesa vējš, un Gustiņš rēķināja, ka viņš pie Sīmaņa jau nostrādājis vairāk nekā nedēļu. Naktis palika vēsas, zeme sa-

sāla, un vīri bažījās, vai nesāks snigt. Tad darbs vairs nesekmēsies. Jā, liela daļa cirsmas koku jau gulēja nolaiesti gar zemi, kā pieveikti milži. Reibinoši smaržoja sabelztās skuju un ugunskuros kūstošie sveķi. Bet tad kādu nakti zeme pārklājās ar baltu segu, un kokos šņāca no ziemeļiem atskrējis vējš.

Meža cirtēji izbāza degunus pa pirts durvīm, un Sīmanis teica:

„Brālīši miljie, šodien mežā nav strādāšana! Stepan, izdali kārtis!”

Un latgaļi rāvās atkal puskrēslā ap logu, brīžiem klušējot, brīžiem sacelot tādu traci, ka Gustiņam palika bailēs. Vai tikai nesāks kauties? Nujā, uz lāvas jau redzēja dažas desmit latu zīmes...

Gustiņš sēdēja pie siltās krāsniņas, lāpīja atkal savas drēbes un klausījās, ka laukā sāka gaudot vējš. Celsies putenis. Protams, pirti bija silti un labi, bet viņam nepatika latgaļu skalie saucieni un ķildas. Brīnums, kā Jēzups to varēja ciest! Jā, viņš vēl arvien stāvēja tēvam blakus un smaidošu, padevīgu seju raudzījās spēlmaņos. Jēzups nekad neuztraucās, nē, viņam šķita vienaldzīgi, vai tēvs zaudē vai iegūst. Tomēr vecais Sīmanis laikam zaudēja vien, jo viņš palika pavisam mazrunīgs un bieži uzblāva Jēzupam: „Uguni!” Lieta tā, ka spēles karstumā viņš piemirsa pipi, un tādēļ tā pastāvīgi izdzisa.

Kad Gustiņš salāpīja drēbes, viņš nevarēja izgudrot, ko lai tagad iesāk. Zinams, mežā šodien nejdzīga strādāšana, bet dzīvot pa pirti un klausīties latgaļu ķildās arī viņam nepatika. Zēns domāja un izdomāja. Lūk, viņam taču nebija pašam sava cirvja. Šodien viņš varēja aiziet uz kalēju. Un, uzvilcis biezo jaku, viņš pienāca pie Sīmaņa.

„Es šodien gribu nokalt sev cirvi,” viņš teica.

Sīmanis to nelikās dzirdam.

Gustiņš atkārtoja.

„Ej, ej un liecies mierā!” Sīmanis zēnā nepaskatījās.

„Bet man vajaga naudas. Taču par cirvi būs jāmaksā.”

„Naudu?” Sīmanis paraudzījās Gustiņā ātru skatu. „Nē, kam tev cirvi? Tu redzēji, ka mēs labi iztikām tāpat.”

„Bet cirvis man noderēs arvien,” Gustiņš neatlaidās.

„Un šodien ir putenis, kad tādām lietām atliek laika.”

„Nē, Gust, tā tikai ir lieka naudas izdošana! Cirvja tev nevajaga,” Sīmanis palika pie sava un pagriezās pret spēlmaņiem. „Kazi, seši lati bankā, pirksi?”

Gustiņš aizgriezās projām un palika nepatīkami pārsteigts pirtiņas vidū. Viņš apsēdās atkal pie mazās krāsniņas un nezināja ko iesākt. Arī Jēzups viņā paraudzījās ar savu labsirdīgo smaidu un, klusi pienācis, teica:

„Es tev došu savu mazo cirvi, tas ir viegls un ass.”

Gustiņš pateicās Jēzupam, bet vecajam Sīmanim viņš neuzticējās.

Laukā gaudoja vējš, sniegs virpuļoja un griezās kupeņās. Meža vīri neaizgāja pie darba arī nākošo un aiznākošo dienu. Mazajā pirtī tika dzerts šņabis un spēlētas kārtis. Sīmanis kļuva arvien īdzīgāks un bieži uzblāva Jēzupam. Gustiņš saprata, ka ilgi viņš nevarēs šādā bezdarbībā dzīvot, tādēļ viņš piegāja pie Sīmaņa un teica:

„Man jāaiziet pie nabagmājas Katiņas un jālūdz, lai noada cimdus. Taču sākas ziema, un es nevarēšu vairs kailēm rokām ķerties pie darba.”

„Cimdus? Nu kas man, ej!” Viņš sāka atkal neganti dalīt kārtis.

„Bet arī tur man vajadzīga nauda,” Gustiņš sacīja.

„Vecene var naudu pagaidīt. Kad noadīs, tad dabūs.”

„Es tā negribu, jo man taču nauda ir,” Gustiņš neatlaidās.

„Man ir nozudusi lādes atslēga, Gust! Pēc pusdienas es aiziešu pie kalēja, nokalšu jaunu un rītā tavu naudu atdošu. — Desmit latu bankā. Stepan, pirksi? Tfu, velns! Vai tu saod, kas man pirkstos?”

Stepans ar Kazimiru smiedamies piecēlās. Jā, cik ilgi viņi varēja dzīvot pa melno pirti un spēlēt kārtis? Gustiņš saprata, ka viņi bija vinnējuši krietnu sumu. Kad abi meža cirtēji aizgāja, Sīmanis sāka neganti lādēties un brīdi vēlāk viņš jau lamāja Jēzupu:

„Cepuri, zābakus, pīpi! Neguli, kusties!”

Vecais Sīmanis pameta arī niknas acis uz Gustiņu un norūca:

68 „Mēs iesim uz kalēju. Tu paliec un sargā, lai te kaut ko nepaņem! Man ir nozudusi arī durvju atslēga.

Kaktā ir puskurvītis kartupeļu; nomizo un izvāri vakariņām." To teicis, Sīmanis uzvilka mugurā aitādas kažoku, apjozās ar siksnu un uzcēla dēlam mugurā lādi. Kad Jēzups vēl gribēja pagriezties pret Gustiņu, Sīmanis viņam iegrūda sānos dunku. Tā viņi aizbrida pa dziļo sniegu, un Gustiņš samulsis raudzījās caur mazo pirts loga stiklu.

Tā viņš sēdēja labu laiku un pārdomāja savu dzīvi. Laukā svilpoja vējš, griezās sniegputenis, un latgaļu pēdas aizvilkās ciet. Tad Gustiņš paraudzījās krēslainajā pirtī, kas viņam īsti jāsarga? Mazā čuguna krāsns, kartupeļu kurvis, vai tie salmu maišeļi, kas, droši vien, piederēja saimniekam? Un Gustiņš, it kā satrūcies, sāka vērigi pārskatīt pirti. Patiesi, te taču vairs neredzēja ne biezo latgaļu drēbju, ne trumuļa, ne grāpīša. Vienīgi uz lāvas vēl stāvēja izdzertās degvīna pudeles. — Viņš pavēra nama durvis. Jā, arī cirvju un zāģu neredzēja. Vai šie vīri būtu sarunājušies un aizgājuši? Lai gan Gustiņam šobrīd palika neomulīgi, viņš pasmaidīja: aizbēguši!

Ko Gustiņš te vairs darīs? Viņš satina ciešāk pastalu auklas, uzvilka tēva biezo jaku, sacēla apkakli un izgāja laukā. Bet uz kurieni? Un Gustiņam ienāca prātā kalējs. Varbūt Sīmanis tur tiešām aizgājis? Zēns spēra ātrākus soļus.

Vējš pūta no muguras, sniegs bira viegls un irdens. Gustiņš steidzās, lai pirms krēslas aizietu līdz kalējam. Tas nebija tālu — pāris kilometrus aiz nespējnieku mājas.

Putenis mežu piedzina ar sniegu. Zari padevīgi noliecās zem baltās segas, un Gustiņš domāja, ka tagad skujas vairs nedegs kā agrāk. Bet gan jau vējš izpurinās, sniegs pieplaks un varēs atkal strādāt. Ja tikai atgrieztos Sīmanis ar Jēzupu.

Gustiņš paātrināja soļus.

Nē, pie kalēja Sīmanis neesot redzēts.

„Vai viņš neatnesa koka lādi, kam nozudusi atslēga?”

„Nē, tāds vīrs te nav bijis,” kalējs vienaldzīgi teica un sāka daudzīt dzelzi.

Gustiņš pārdomāja. Tad jau viņš nācis par velti. Griezties atpakaļ uz pirti? Bet kādēļ tad Sīmanis ņēma līdz mantas, ja viņš vakarā domāja nākt atpakaļ?

Gustiņš brida pa pelsano sniegu gluži bez mērķa un pārdomāja visu no gala. Ak, šis Sīmanis! Viņam jau nebija vairs naudas ko atdot, tādēļ viņš aizbēga. Jā, kā tas iznācis, Gustiņš domāja, taisni tie cilvēki, kas viņam pirmajā brīdī rādījuši laipnu seju, taisni tie viņam darijuši arī lielākās sāpes. Tā Sieciene, tā tagad Sīmanis. Zinams, nu jau viņam būs jāatsakas no jaunās Ziemassvētku kārtas. Ak, Sīmanis, Sīmanis! — Bet Jēzups bija labs. Kā viņam mirdzēja acis un smaidā staroja seja, kad viņš runāja par Latgali, par savu mīlo māti! Bet vai Ērikai nebija laba sirds? Jā, arī Ērikai. Tāpat Kārlēns nebija tik ļauns, kā ļaudis par viņu domāja. Nē, tēvam tomēr taisnība, ka pasaulē vēl dzīvoja daudz labu cilvēku.

Bet tagad Gustiņš brida viens, bez mērķa, pa pelsano sniegu, galvu ierāvis dziļi tēva biezās jakas apkaklē un domās atgriezās pie savas naudas un nekrietnā Sīmaņa. Patiesībā naudu laikam aiznesa Stepans ar Kazimiru. Lai nu kā, bet tas noticis ļoti bēdīgi, un Gustiņš nesaprata ko darīt. Kur viņš zināja pret vakaru meklēt latgaļus un ko tas arī līdzētu? Viņam vajadzēja atrast kādu pajumti, kur pārgulēt nakti. Gan jau tad rītā rastos padoms. Bet kur gan lai Gustiņš griežas? Vai lai viņš iet uz nespējnieku māju? Ak, nē! Tāpat viņam nebija ko meklēt Rēķu tukšajā pirtī. Pie Kārlēna? Ko tas arī varēja? Varbūt griezties uz Sieciņiem? Ak, saimnieks gan tur labs, bet vai saimniece jau nepiekodināja, ka viņš atgriezīsies nosalis

70 un noplisis? Tikai ne tur!

Gustiņš brida pa dziļo sniegu un paraudzījās apkārt. Jā, viņš atkal ienācis mežā. Vējš gaudoja un šūpoja koku galotnes, bet apakšā bija silti un labi. Tikai dažas vieglas sniega saujas reizēm aizlīda aiz kakla. Gustiņš apstājās. Nē, kaut kas viņam jāizdomā, jo vakars nāca virsū. Tad Gustiņš atcerējās savu mātes brāli, kas dzīvoja tālu meženiekos, bet pie labas gribas to varēja vēl šovakar sasniegt. Viņam jāturpina iešana pa šo pašu ceļu līdz Krusta dambim, tad mazliet uz ziemeļiem un tālāk pa meža stigu līdz kaimiņu pagasta robežai. Gustiņš izlēma ātri. Viņš sāka steidzīgi iet, kailās rokas sabāzis jakas kabatās un galvu ierāvis plecos. Viņš vairs nedomāja par Sīmani, par savu naudu. Uz priekšu! Mežā jau biezēja krēsla, un virpuļotājs sniegs savādi spīdēja. Bet Gustiņam katra vieta te bija pazīstama no ganu gaitām, viņš gāja ar cietu apņemšanos un drosmi.

Jau Krusta dambis, pazīstamā taka, tālāk un tālāk! Sniegs gan palika dziļāks, vietām jau sadzītas kupenas, un Gustiņa soļi palika gausāki. Viņam kļuva jau karsti, bet ceļš vēl atlicis tāls, un Gustiņš nedrīkstēja kavēties.

Tagad jau tumsa sabiezējusi pilnīgi. Sniegs virpuļoja un aizsedza tālāku skatu, un zēns raudzījās koku galotnēs, kur iezīmējās izcirstā stiga. Bet tad viņš iznāca klajumā, sīkā bērzu un priedīšu audzē, un dažās vietās viņš iegrūda kāju slapjumā. Sniegs gan sanācis biezā kārtā, bet purvi vēl neaizsaluši. Mežiniekiem nebūs laba ziema, domāja Gustiņš. Viņš pakustināja kāju pirkstus, pie kuriem sūcās mītrums. Bet pastalās viņam auti divi pāri zeķu, saltums viegli klāt netika. Pie tam, viņš jau pats sasīlis no straujās iešanas.

Atkal kupenas un dziļa brišana. Ja tikai zem kājām būtu cieta zeme. Mazliet pa kreisi liekas uzkalne. Un Gustiņš nolēma pagriezties sāņus. Tikai mazliet, lai ne- 71

būtu jāsabrienas pa purvu. Gan jau viņš uz stigas atgriezīsies.

Gustiņš brida, un sniegpuutenis tūlīt aizbēra viņa pēdas. Viņš ienāca lapu koku mežā un gribēja pagriezties pa labi, lai uzmeklētu stigu, bet priekšā manija vēl lielāku dūksti. Gustiņš zināja, ka dūksti varēja apiet, tādēļ viņš padevās vēl pa kreisi.

Vējš kļuva arvien niknāks, koki žēli čikstēja un brižiem nogāzās mazas sniega lavinas. Bet Gustiņš nedrīkstēja kavēties, viņš sācis iet, tā tad jāiet!

Ticis atkal cauri lielajiem kokiem, zēns padevās atkal pa labi, lai pēdīgi uzmeklētu stigu. Viņš gāja uzmanīgi vērodams koku galotnes, bet stigu vairs neatrada. Nujā, to jau varēja domāt, prātoja Gustiņš un palika stāvēt pie kādas resnas, zemzarainas egles. Taču nav nozīmes doties pieputinātā mežā, bez pareizā virziena. Viņš jutās arī pārāk nokusis, vajadzēja brīdi apstāties, pārdomāt.

Būtu skaidras debesis, tad gan Gustiņš zinātu pēc zvaigznēm, uz kuru pusi doties. Bet tagad zēns atradās kā maisā un viņam nebija ne mazākās jēgas par debesu pusēm. Griezties atpakaļ? Jā, bet pēdas jau aizvilktas, nakts tumša, vai viņš zināja, no kuras puses nācis?

Lielā egle šūpoja platos zarus un piedūra Gustiņa vaiģiem it kā asus pirkstus. Gustiņam tūlīt kaut kas ienāca prātā. Viņš ātri nometa biezo tēva jaku un ieķērās egles zaros. Ar veiklām kustībām zēns rāpās augšup. Kad bija pāri pusei, egle sāka neganti šūpoties un sniegpuutenis lida acīs, ausīs, aiz apkakles. Bet Gustiņš rāpās tālāk, līdz smailajai galotnei. Vējš purināja plānās bikšeles, un locēklus pārņēma savāds stingums. Gustiņš tomēr cieti turējās egles galotnē un mēģināja saskatīt apkārtni. Vispirms viņš lūkojās uz to pusi, kur domāja esam nespējnieku māju, Sיעינים, Rēķus, bet visapkārt putēja ti-

kai sniegs un tālie mežu gali ietinās kā dūmos. Tad viņš paraudzījās uz otru pusi, un Gustiņam likās, it kā kaut kur tālu mirdzētu uguns. Jeb varbūt tā bija tā pati puse, no kurienes Gustiņš nācis? Blāvais mirdzums sniegpuTENI reizēm it kā pazuda, bet tad atkal iedegās no jauna. Partiesi, tur dzīvoja cilvēki, un Gustiņš sāka rāpties lejā, stingri ievērodams zinamo debess pusi. Bet šajā brīdī viņam sāka neganti salt kailās rokas, un aiz apkakles aizbirušais sniegs kutināja ledainiem pirkstiem. Gustiņš steidzās, un kad viņš nokāpa zemē, pirksti jau bija kļuvuši gandrīz nejutīgi. Zēns tos sāka dauzīt ap pleciem, kā to redzēja darāma ceļa vīrus. Pirksti atlaidās, satvīka, bet pār miesu vēl skrēja neganti drebuļi. Gustiņš ātri uzrāva biezo jaku, kuru sniegs jau bija paspējis noputināt gluži baltu, un steidzās zināmā virzienā. Viņa kājas dažas reizes atkal iegrima dūkstīs, bet tagad nebija vaļas domāt. Uz priekšu! Drīz vien Gustiņš iznāca sīku priedīšu un kadiķu klajumā, bet te putenis sadzinis tādus sniega kalnus, ka vietām zēnam nācās brist līdz vēderam. Gustiņš cīnījās, viņš gribēja sasilt. Tomēr auksti drebuļi viņu vēl arvien neatstāja un reizēm viņam likās, ka pietrūks spēka. Bet vēl varēja iet un, pats galvenais — jāiet! Vai tad viņš paliks sniega kupenā un sāks raudāt?

Gustiņš saņēma spēkus. Nekā cita nedomāt, uz priekšu! Drīz ieraudzīs uguni, tur būs mājas, cilvēki, palūgs naktsguļu. Gan jau tad rītā, kad stāsies putenis un vējš.

Irdenajā sniegā slidēja pastalas, vietām soli pārtrauca celms vai paslēpies cinis. Reizēm zēns arī paklupa, bet viņš ne mirkli nepalika uz vietas.

Bet klajums plētās pēc klajuma, meža sējumu stabs, retas sēklinieku priedes un atkal sīkas jaunaudzes. No gaisa bira irdenas sniega kaudzes, vējš gaudeni svilpoja un asiem nagiem cirtās zēna sejā. Gustiņš ierāva galvu vēl

vairāk plecos. Viņa piere jau kļuvusi slapja, paduses saskāvušas, bet kājās iepinies tāds nogurums, kas ikbrīdi draudēja Gustiņu pievilkt pie zemes. Uguni vēl neredzēja.

Gājējs brīdi apstājās un palūkojās apkārt. Viņš dzirdēja savas elsas. Nē, vēl jāiet! Un Gustiņš brida. Zinams, kājas jau cilājās pavisam gausi, krūtīs stipri pukstēja jaunā sirds, bet Gustiņam citas izejas nebija. Un pēdīgi, kad viņš kailām rokām sāka tvārstīties gar apsnigušo priedišu galotnēm, lai kājām palīdzētu izbrīst kupenas un noturēties gar jaunaudzes malu, kad vēja svilpe ierēcās visniknāk un piesvieda acis ar sniegu, jā, tad, kad viņš tās atkal
74 atvēra un paraudzījās pa labi, tad Gustiņš ieraudzīja uguni.

Tajā pašā brīdī viņš apstājās, atvilka elpu un mainīja virzienu. Vēl pagāja laba pusstunda, kamēr viņš pārmo-
cijās pāri kādam grāvim, pieputinātiem laukiem un sasnie-
dza ābeldārzu, ar retiem, lieliem kokiem.

Kūtspriekšā sāka nikni plēsties suns.

Pie vārtiem Gustiņš ieraudzīja kādu stabu, un kad zēns
piegāja pavisam tuvu, viņš varēja saburtot melnos vārdus:
Strauta apgaitas mežsargs.

Citu rītu Gustiņš pamodās mitrā virtuves gaisā, kur oda pēc sautētiem kāļiem, burkāniem un bietēm. Plīti gaiši dega uguns, spēcīgi vārijās katli, un pie apkvēpušiem griestiem vēlās balti garaiņi.

Gustiņš pagrozījās krēslainajā kaktā un juta zem sāniem svaigi piebāztu maisu. Bet galva viņam šķita pārāk smaga, sāpēja krūtis, un locekļus pārņēma nogurums. Gustiņš centās atcerēties. Viņš taču neatradās Rēķu pirtī? Ak, nē!

Tajā pašā brīdī arī pretējā kaktā nokustēja kāds gultā sēdošs, pelēks stāvs un sausi ieklepojās.

„Nu, vai tu atvēri acis? — Ek, esi gan zēns! Nevari izbrist nieka kupenas un maldas pa mežu kā zaķis!”

Mežsargs Strauts? Taču nē. Un Gustiņš sāka minēt, kādus cilvēkus viņš te vakarvakarā redzējis.

„Nebūtu suns tik briesmīgi plēsies, tad tu pie staba būtu arī aizmidzis —” svešais zobojās tālāk.

Bet Gustiņš neatbildēja. Galvā rūca un zvanīja, viņš aizvēra acis un nedomāja atvērt arī muti.

„Vai tu esi nomiris?” Lielais, pelēkais vīrs pienāca pie gulētāja. „Taču saki, kā tevi sauc!”

„Gusts —”

„Tā — Pasaki man paldies, ka es tevi paņēmu aiz vīdus un iestiepu istabā. Citādi tu jau būtu apputināts ar sniegu!” Garais vīrs rēcoši iesmējās un aizgriezās pie loga. „Maļ tāpat kā vakar. — Kas tādā laikā var iet uz

Gustiņš gulēja pievērtām acīm un centās nedomāt, kas ap viņu notiek. Bet tad noklaudzēja durvis, un sniegotām kājām ienāca vecais mežsargs. Jā, tas pats, kas Meža dārzā noķīlāja Sיעיņu govīs.

„Aizej nu, Lūkas, saimniecei palīgā pie lopiem,“ viņš teica garajam vīram, kas stāvēja pie loga. „Šodien uz mežu tāpat negribēsies braukt —“

„Vai es kāda lopu meita, saimniek!“ garais klusi atrūca.

„Manīs dēļ taisīsīmies uz mežu, bet es domāju, ka ūdeni un salmus sanest nebūs kauna darbs.“

„Vai nu neiešu. Tāpat apstājos pie loga, lai uzpīpētu. — Jā, putenis griež un griež —“

„Ej, ej, Lūkas, un saki, lai saimniece nāk uz istabu.“

Lielais, pelēkais vīrs gausiem soļiem izgāja no virtuves.

Mežsargs iebāza plīti malku un pagriezās pret kaktu.

„Nu, draugs, vai acīs jau vajā?“

„Ir vajā.“

„Nav auksti? Es uzsegšu Lūkasa biezo jaku — tu jau vari vēl pagulēties.“

„Paldies, saimniek!“ Gustiņš klusi čukstēja un pagrozi-
jās cisās.

„Varbūt tu nejuties labi. Drebuļi?“

„Mazliet —“

„Kad atnāks saimniece, viņa uzvārīs kumelišu tēju. — Bet kādēļ tu nenāci iekšā? Viņš stāv pie staba un salst.“

Gustiņš neatbildēja.

„Vai tev bija bailes?“

„Es gudroju, ko lai ienācis saku —“ Gustiņš kaunīgi atzinās.

„Ak Dievs! Taču apmaldījies, nokusis, kas tev jāsaka. Labi, ka suns tā plēsās, citādi nevienam nebūtu ienācis prātā iet skatīties. Vai tāds nav palaidnis? Tagad tikai lūko, kā vari izķepuroties uz kājām. — Pag, to maisu mēs ie-

nesīsim otrā istabā un uzliksim uz mūra." Mežsargs Strauts atvēra kādas durvis, lai paraudzītos, kur Gustiņu novietot.

Virtuvē ienāca saimniece ar spaiņiem, un līdz ar viņu ievēlās vesels klēpis saltā gaisa.

"Tad ta laiks," viņa teica.

"Klausies, māt, es domāju, ka mums Gustu vajadzēs laist uz mūra." Saimnieks atkal pavēra otras istabas durvis. "Viņš nejūtoties labi."

"Es jau domāju," saimniece maigā balsī iesaucās un nolika spaiņus. Viņa pienāca pie gulētāja un pieskārās zēna pierai. "Deg?"

"Nav nekas liels. Tikai drebuļi."

"Uzliec trumuli, savāri kumelītes," saimnieks sacīja.

"— Un es stāvu pie plīts, mazgāju traukus un klausos, ko tas Lācis tur rej. Rej un rej," saimniece atcerēdamās runāja.

"Es jau arī taisījos līst gultā —" saimnieks runāja to pašu.

Gustiņš klausījās un nevarēja īsti aptvert. Vai tad ar viņu patiesi bijis tik nopietni un bīstami?

"Ak, zēn, zēn!" saimniece atkal iesaucās, rikodamās ap trumuli. "Sasvīdis, slapjām kājām, plikiem nagiem, stāv pie staba un skatas vējputenim acīs."

"Es jau arī rājos —"

Mežsargs ienesa Gustiņa maisu otrā istabā un novietoja uz mūra. Kad zēns apgūlās, viņu silti sasedza ar biežām segām. Viņam vajadzēja dzert ļoti stipru un karstu kumelišu tēju, ar melno zūstrenu ievarijumu. Ak, tas garšoja tik lieliski un labi! Pēc tam Gustiņš iegrozījās ērtāk uz maisa un aizvēra acis. Vēlāk pienāca saimniece un uzvilka segu zēnam vairāk uz pleciem.

"Tev vajaga labi izsvīst, Gust! Vai tu negribēji vēl?"

"Paldies, saimniec, man tagad ir labi."

„Guli vien un, ja kā vajaga, tad pasauc.“

Bet Gustiņš kaut ko vēl gribēja sacīt, un kad saimniece pagriezās pret durvīm, viņš izbāza nosvīdušo pieri no segas.

„Saimniec — nē, nav jau nekas. — Es tikai gribēju pateikt, ka es būtu ienācis istabā —“

„Bet kādēļ tad nenāci tūlit? Vai tu baidījies no Lāča?“

„Nē, saimniec, suns jau bija piesiets. Bet mežsargs mani kādreiz sabāra mežā. — Mēs ar Siecieni ganijām Meža dārzā lopus, un tad es pārdomāju ko sacīt.“

„Ak tu, mulķa zēns!“ saimniece smējās. „Tur jau gan bijusi saimniece tā ganītāja. — Guli, guli, tev jau nosvīdusi piere. Tas labi.“ Mežsardziene izgāja savās gaitās.

Pagāja dažas dienas. Gustiņš pamazām atveseļojās. Viņš vēl arvien gulēja uz siltā mūra un raudzījās istabas logā, aiz kura mirdzēja balti lauki, apsnigušas egles un naktīs tumšas debesis ar mirdzošām zvaigznēm.

Tā tad laiks noskaidrojies, stājušies puteņi un iesācis salt.

Gustiņš gan jutās labi, bet saimniece viņam vēl neļāva celties. Tādēļ viņš gulēja uz siltā mūra valējām acīm un klausījās, kā virtuvē skanēja spaiņi, kā saimniece cilāja grāpjus un sarunājās ar lielo, pelēko runci. Reizēm istabā ienāca arī puisis Lūkass, un saimniece viņam lika no kūtsaugšas nogāzt salmus, bet rupjā balss arvien atbildēja: „Ēk, tad ar tiem sieviešu darbiem! Man vēl jāskalda malka, es tikai ienācu sasildīt degunu.“

„Vai nu malka tik steidzama, Lūkas! Tu jau zini, kā man vienai iet. Kamēr jūs ar saimnieku nebraucat mežā, tikmēr tu vari man palīdzēt. Es jau neliegšu tev kādu pāri cimdu.“

Bet Lūkass kaut ko norūca, ko Gustiņš nedzirdēja, un sāka rīkoties ar sērkociņiem un pīpi.

Dažreiz istabā ienāca arī saimnieks, un tad puisis vairs nerunāja saimniecei pretī un izgāja pie darba.

„Nu, Gust, pastāsti, kā tu šovasar izdzivoji pie Siecienes?” kādu dienu mežsargs ienāca pie viņa un iesāka vaļširdīgi runāt.

Pirmajā brīdī Gustiņš apmulsa, bet, ieraudzījis mežsarga sejā labsirdīgu smaidu, viņš pavēra muti. „Izdzīvoju —”

„Tad tu esi pirmais gans, kas tik ilgi izcietis. Bet kad es noķīlāju govīs, tad gan viņa tevi spīdzināja —”

„Jā. Bet es biju nolēmis līdz rudenim izturēt.”

„Vai algu saņēmi kā nākas?”

Tikai tagad Gustiņš pilnīgi atcerējās, kas noticis. Jā, no Siecienes viņš gan algu saņēmis, bet — Un Gustiņš izstāstīja, kāda nelaime viņam notikusi.

„Nu, kādēļ tu devi latgalim naudu?” mežsargs nopietni rājās. „Ak zēn, zēn!”

„Es nedomāju, ka viņš tik ļauns.”

„Redzi, ka ļauns. — Nē, tas par traku, svešam cilvēkam uzticēt naudu.”

„Man arvien likās, ka visi cilvēki ir labi.”

„Bet tagad tu zini, ka visi nav labi.”

„Zinu. Tomēr Jēzups bija citāds. Viņš man stāstīja par Latgali un savu māti. Tad es zināju, ka viņš ir labs.”

„Varbūt. Bet nauda ir beigta un ko tu tagad iesāksi?”

„Beigta —” Gustiņš novilka un aplusa.

„Viņi tagad strādājot citā apgaitā,” mežsargs pēc brīža stāstīja. „Vēlāk vajadzēs aprunāties ar mežzini. Varbūt varēs ieturēt no peļņas. Bet viņš jau neatzīs, ka tu esi naudu devis. — Ak Gust, Gust, cik tu vēl esi dumjš! — Nu, guli vien un veselojies, varbūt vēlāk aizbrauksim un satiksim Sīmani.”

Gustiņš gulēja vēl dažas dienas uz siltā mūra. Viņam kļuva pārāk garlaicīgi, un zēns centās sadzirdēt katru troksni, kas notika pagalmā. Sals laikam mazinājies. Mežsargs ar Lūkasu no rītiem sajūdza baļķu ragavās zirgu un aizbrauca uz mežu. Bet mājās viņi kokus neveda, nē, tikai vakarā, kad vīri pie vakariņu galda runāja, tad Gustiņš saprata, ka tie ir valsts koki, kas jāved uz Zvirgzdupes krastu, un mežsargs nevarot dabūt tikdaudz braucēju, cik vajadzētu.

Kad Strauts palika ar saimnieci istabā divi, tad viņš dzirdēja arī, ka Lūkass esot pārāk slinks cilvēks un ar viņa palīdzību uzcelt uz ragavām baļķi esot tīrais posts.

„Kur tagad labāku ņemsi,“ ieminējās saimniece. „Īstie darba cilvēki aizņemti.“

Piekrita arī mežsargs, un kad ienāca Lūkass, tad viņi atkal runāja par citu.

Pēdīgi Gustiņš vairs neizturēja. Kādu rītu viņš nolēca no mūra un uzrāva kājās bikses.

„Vai tu tikai nepārsteidzies, Gust?“ sacīja arī mežsargs.

„Nē, saimniek! Ir labi un esmu vesels.“

„Zinams, vai nu mēnesi gulēsi. Bet tā kā man šodien jātiek Vēres apgaitā, tad tu varēsi mani aizvest un atbraukt mājās zirgu. Tur strādā Sīmanis un šodien būs arī mežzinis. Parunāsim par naudu.“

„Tad tikai parādiet, kur stāv zirgs un sakas. Es iejūgšu, lai tiekam ātrāk laukā no mājas.“

Saimnieks sāka smieties. Gan jau zirgu sajūgšot Lūkass.

„Nāc, uzkod stingras brokastis, gulot nekā neēdi!“

Mežsargs Strauts ar Gustiņu aizbrauca uz Vēres apgaitu. Patiesi, laiks pielaidies, ceļš iebraukts, un ragavas slīdēja mīksti gurstēdamas. Gustiņa acīm slīdēja garām sveši meži, plašas cirsmas un skaisti priežu sili.

„Ek, kas te vēl mantas!” priedējās Gustiņš, un mežsargs viņam piekrita.

Tiešām, Vēres apgaitā viņi satika Sīmani, Jēzupu un arī tos divus latgaļus, kas Rēķu pirtī spēlēja kārtis. Kad Sīmanis ieraudzīja Gustiņu, viņš sāka tā savādi skatīties un labu brīdi nepacēla cirvi. Pagaidām Strauts nekā neteica, nē, viņš sasveicinājās ar mežzini, Vēres apgaitas mežsargu, kas jau viņus gaidījuši, un tad viņi sāka cilāt instrumentus un runāt par savām lietām. Gustiņš piegāja pie ugunskura, sabikstīja zarus, gluži kā toreiz, kad viņš satikās ar Sīmani pie Krusta dambja. Bet Sīmanis nenāca pie uguns, kaut gan pīpe viņam jau sen izdzisusi. Tomēr Jēzups atnāca. Tiklīdz Gustiņš palika viens, viņš pienāca gausu, ļodzīgu gaitu un sniedza roku.

„Vai tu tagad dzīvo pie mežsarga?” viņš jautāja.

Gustiņš nezināja ko atbildēt. „Jā,” viņš tomēr teica.

„Un es par tevi biju tā nobēdājies —”

„To es ticu, Jēzup!”

„Es domāju, vai tikai tu vēl arvien nedzīvo tajā aukstajā pirtī.”

„Nē, kur nu —”

Tad viņiem pietrūka ko runāt. Jēzups raudzījās Gustiņā kaunīgu smaidu un noliecās pie ugunskura, lai uzņemtu apdegušos zarus.

„Te ir labāks mežs un iznāk vairāk peļņas,” pēc brīža viņš atkal ieminējās. „Tā tēvs teica, un mēs atnācām šurp.”

Bet vecais Sīmanis nevarēja ciest, ka Jēzups kavē laiku. Tādēļ viņš uzbļāva dēlam un iedeva rokās cirvi. Bet mežsargs to ievēroja un nosauca latgaļa vārdu, aicinādams viņu šurp. Pēc tam Strauts kaut ko klusi teica arī mežzinim.

Sīmanis vilcinājās, bet atnāca mazliet pārsteigts un no-

„Gust!“ Strauts pamāja roku arī zēnam, un Gustiņš klausīja.

„Nu, Gust, vai tu iedevi Sīmanim naudu glabāšanai?“ Strauts viņam prasīja, tā ka to vecais latgalietis dzirdēja, un šajā brīdī Sīmanis jutās ļoti pārsteigts.

„Jā,“ Gustiņš sacīja.

„Nu, Sīman, vai ir taisnība, ko zēns saka?“

„Zēns var teikt, kas viņam ienāk prātā,“ Gustiņam par lieliem brīnumiem, Sīmanis atbildēja.

Bet Strauts gan nebrīnījās. „To jau varēja domāt,“ viņš teica. „Bet Rēķu pirti jūs kopā dzīvojāt un tu viņu ņēmi līdzī mežā pie darba.“

„Tā gan, kungi! Bet viņš ēda mūsu maizi, kartupeļus un silķi.“

„Un kādēļ jūs aizgājāt no Krusta dambja cirsmas?“

„Maza peļņa. Te ir slaidāki koki un tā —“

„Un naudu tu neesi ņēmis?“

„Nē —“

„Jēzup, panāc šurp!“ Strauta balss kļuva pavisam cieta. Gustiņš iedomājās, ka viņam nevajadzēja par naudu sūdzēties. Jēzupa dēļ to nevajadzēja. — Jaunais latgalis pienāca pavisam nobijies, plati ieplētis zilās, sapņainās acis.

„Vai tu arvien runā taisnību, Jēzup?“

„Arvien —“ Jēzups klusi nomurmināja un saprata, kas te notiek.

„Tad saki, vai tavš tēvs paņēma no Gusta naudu?“

Jēzups satrūkās un paraudzījās tēvā. O, tagad viņš saņēma bargu un nopietnu skatu. Jēzups nolaida acis, vilcinājās.

„Iedomājies par savu māti, dzimteni Latgali un saki taisnību.“

„Jā, tēvs naudu paņēma,“ viņš to pateica tikko dzirdami.

„Nu, redzi, Sīman! Man liekas, ka Jēzups runā taisnību. Jeb tu domā, ka tavs dēls melo?”

„Nāc!” Sīmanis nikni uzbļāva Jēzupam, „mums aizcirsts koks.” Sīmanis ātri aizgāja pie nolaistiem balķiem un nometa jaku. Tagad viņam nekur nebija jāiet, viņš nokrita pie koka ar ceļiem sniegā un rāva zāģi ar tādu sparū, it kā viņam jau šodien būtu jānopelna visa nauda, kas Rēķu pirtī nospēlēta uz kārtīm.

Mežzinis ar mežsargiem sāka pārrunāt Gustiņa lietu.

„Zinams,” mežzinis teica, „vecais naudu piesavinājies, bet bez tiesas sprieduma man nav tiesības no peļņas atvilkt. Bez naudas viņš neparakstīs algu sarakstus.”

„Es domāju, ka viņš to darīs gan,” Strauts palika pie sava. „Es vēl ar viņu parunāšu. — Bet tu, Gust, griez tagad zirgu riņķi un brauc mājās. Lopam salst.”

Gustiņš paņēma grožus.

Nē, Jēzupa gan viņam žēl. Ak Dievs, kā vecais Sīmanis viņu tagad lamā un trenkā! Tad jau labāk viņš varēja paciest savu bēdu. Bet tur nekā vairs nevarēja darīt. Mežsargs Strauts bija stingrs vīrs un Sīmanim vajadzēja zināt, ka viņš nav pareizi darījis.

Braucot mājās, Gustiņam bija jādomā arī par citām lietām. Visu ceļu viņš prātoja, ko viņš tagad iesāks un kur piemetīsies uz dzīvi. Varbūt tepat pie mežsarga. Zinams, par to labo, ko šie cilvēki viņam parādījuši, viņš labprāt palīdzētu saimniecei mājās un mežsargam mežā.

Iebraucis pagalmā, Gustiņš nojūdza zirgu. Lielais puisis Lūkass iznāca no malkas šķūņa, sūca savu pīpi un smie damies teica: „Hē, vai tu vari atsniegt zirgam sakas?”

Gustiņš saprata, ka Lūkass zobojās par viņa mazo augumu, bet viņš saņēmas un droši teica: „Tad jau es nebūtu tāš attaisijis un noņēmis loku.”

„Jā, tu gan esi palicis par īstu knauķi. Domātu, it kā tev būtu kāds akmeni piekāris kaklā, he hē!”

Bet saimniece patlaban iznāca no kūts ar nēšiem, un Lūkass ievilkās malkas šķūnītī, no kurienes lūkojās caur durvju spraugu un kūpināja pīpi.

„Gusts jau mājās —“ saimniece sacīja. „Zirgu jau varēja nojūgt Lūkass.“

„Tas padarīts,“ Gustiņš atbildēja. „Es tikai nezinu, kur viņš stāv.“

„Ved vien tepat bērajam blakus!“ Saimniece parādīja, kur stāv viņu zirgi.

„O, tas ir vezumu vilcējs!“ Gustiņš nopriecājās. „Bet ķēvei gan ir veiklas kājas — nesas kā stirma.“

„Saimniekam daudz braukšanas, tad jau viena tāda vajaga,“ saimniece atbildēja un aizgāja ar nēšiem uz aku. Bet kad viņa atnāca atpakaļ un salēja ūdeni govīm silēs, Gustiņš paņēma nēšus un teica: „Ļaujiet man, saimniec, sanest ūdeni! Jūs tikai stāviet kūtī un salejiet silēs, es jau nezinu, cik katrai vajaga.“

„Vai, Gust, tik smagus spaiņus!“

„Ko —?“ un Gustiņš aizsteidzās uz aku. Zinams, viņam gan bija mazs augums, bet spēka diezgan. Vai tādi vien smagumi nesti? Un zēns steidzās pa sniega norakto celiņu, no akas uz kūtī, no kūts uz aku, un saimniece spēja tikai saliet ūdeni silēs. Kad tas bija padarīts, tad Gustiņš nogāza no kūts augšas salmus, saplēsa sienu un palīdzēja ienest kūtī. Viņam vajadzēja arī zināt, cik govju mežsardzienei dod piena, cik aizgaldā cūku, cik aitu un vistu.

„Pusdienā es jums nākšu palīgā slaukt,“ Gustiņš teica, kad viņi aiztaisīja kūts durvis.

„Vai tādus darbus arī tu proti darīt?“

„Sīcīņos es arvien slaucu govīs.“

Patiesi, pusdienā Gustiņš izslauca trīs govīs tikpat ātri kā saimniece, un mežsardziene nespēja vien brīnīties.

„Šodien gan man ir viegla diena,“ viņa atzinīgi teica.

Kad Gustiņš nesa piena spaiņus uz istabu, Lūkass atkal pavēra šķūnīša durvis: „Gust, tev vajadzētu uzvilkt bruņčus!”

Labi, ka to nedzirdēja saimniece, domāja Gustiņš.

Vakarā, kad pārradās mežsargs, saimniece teica: „Vai zini, tas Gusts gan ir zēns. Viņš šodien padarīja manus darbus labāk nekā meita.”

„Zinams, vai tu par velti viņu dzirdīji ar kumelišu tēju,” mežsargs labsirdīgi smējās, bet tūlīt palika arī nopietns. „Nu, ja jau Gusts grib strādāt, tad salīgstiet cenu un dzīvosim.”

„Ko nu par cenu!” Gustiņš ātri iesaucās. „Ja tikai manas rokas un kājas te vajadzīgas, tad es dzīvošu tāpat, atlīdzinādams to labo, ko jūs man darijāt.”

„Labi, Gust, līdz Ziemassvētkiem dzīvo tāpat un vēlāk jau redzēsim, kā būs. Samaksāsim arī tavu darbu, par to nebaidies.”

Gustiņš ilgi nebija juties tik laimīgs kā šovakar.

Un Gustiņš palika Mežsētās pie Strauta apgaitas mežsarga. Viņš nesa saimniecei malku, ūdeni, kapāja lopbarības saknes un nogāza no kūtsaugšas salmus. Tāpat viņš salēja govju silēs ūdeni, nereti padarīja kūts darbus viens pats, slauca govīs un krāvājās ar spaiņiem.

Patiesi, par Gustiņa nomaldīšanos puteņa naktī visvairāk varēja priecāties saimniece. Viņa arī pagādāja Gustiņam citas bikses, noadīja cimdus, zeķes, jā, tādiem darbiem viņai tagad atlika laika.

Mežsargs bieži dzīvoja ārpus mājas, jo viņam bieži jābrauc arī uz citām apgaitām. Lūkass vēl arvien skaldīja malku, brauca mežā, bet saimniece ar Gustiņu apkopa mājas. Bet vecīgais puisis nevarēja ciest, ka Gustiņš izpalīdzēja saimniecei. Nē, šis gnīda, viņš esot kustīgs un veikls zēns!

„Bet redzēs, ko tu darīsi mežā, kad būs jāstrādā vīra darbi.“

„Vai tu domā, ka es nemāku braukt zirgu?“ Gustiņš atteica.

Garais Lūkass izņēma no mutes pīpi un nospļāvās sniegā.

„Nāc labāk palīdzi izkraut vezumu, ko tu ņemies ar spaiņiem kā vecā Dore!“

Zinams, Gustiņš palīdzēja izkraut Lūkasam arī malakas vezumu, bet tādās reizēs puisis iegāja šķūnītī, iekurināja līko pīpi un sildīja rokas, sabāzījis bikšu kabatās.

Bet saimniecei nepatika, ka Gustiņš krāva malku, lai puisis varētu stāvēt šķūnītī un plāpāt niekus. Tādās reizēs viņa izdomāja kādu darbu un atsauc Gustiņu pie sevis.

„Mums ir savs darbs, Gust, Lūkasam savs. Citādi viņš nenopelnīs ne pus algas, ko saimnieks viņam maksā.”

Protams, saimniecei taisnība, bet Gustiņam patika strādāt ar malku, braukt mežā, un viņš jutās laimīgs, kad saimnieks kādu vakaru teica: „Rītā tev, māt, vajadzēs iztikt vienai — Gustiņam būs jābrauc līdzī uz mežu un jāpalīdz Lūkasam uzcelt baļķi. Man jābūt atkal Vēres apgaitā.”

Jā, ko tur varēja darīt, ja darbi sakrājušies.

Nākošā rītā Gustiņš uzvilka tēva biezo jaku un sēdās Lūkasam blakus uz ragavu kūleņa. Viņi izbrauca no mājām krēslā, kad mežā valdīja ziemas bezvēja klusums, un Lūkasam sala atkal rokas.

„Še tev groži,” viņš teica, „tā kā tā tev būs jābrauc arī vezumā, jo mazās ragaviņas tu nesajēgsi nostūrēt.”

Gustiņš paņēma grožus, iesvilpās, un bērais rikvoja vienmērīgiem, smagiem soļiem. Lūkass uztaisīja atkal pīpi un, sabāzis rokas bikšu kabatās, zvārojās uz kūleņa. Gustiņš nezināja, kur atrodas koki, un nosalušais vīrs rīkoja: pa labi, kreisi, taisni!

Pēdīgi viņi iebrauca cirmā, kur gulēja daudz mazu un lielu baļķu, kaut gan izbrauktais sniegs un saberztās skujas norādīja, ka te jau braukts ar vezumiem neskaitamas reizes.

„Tā te jāmokas un jānīkst katru dienu, ē!” Lūkass izlēca no ragavām un sāka dauzīt kājas. „Vai tev nemaz nesalst?”

„Vēsi gan ir, bet kad sāks strādāt, tad jau sasils,” Gustiņš atbildēja.

„Tad tikai strādā!” Lūkass dzēlīgi izmeta. „Es gan vēl sasildišu locekļus. — Taisnību sakot, te vajadzētu uzkurt uguni.”

„Bet mēs taču piekrausim vezumu un brauksim tūlīt uz upmalu.”

„Vai tev upmala jau deg? Nu, brauc tikai klāt zirgu un cel virsū koku, ja tev tik liela mute!” Lūkass kļuva pikts, vēl arvien lēkādams uz pirkstu galiem un daudzdamas rokas.

Stāvot klajā cismā arī Gustiņam palika vēsi. Viņš apsedza bēro, sāka lēkāt pa baļķiem un skaitīja, cik koku vēl saimniekam ko vest. Sanāca tuvu pie simta.

Pēdīgi arī Lūkass pienāca pie pirmā koka, kas gadijās ceļā.

„Griez klāt!” viņš teica un rādīja ar roku.

Gustiņš norāva zirgam segu un paņēma grožus.

„Lielāku līkumu, lielāku! Apgāzīsi ragavas. Vai tu nemaz neesi mežā braucis?”

„Baļķus gan neesmu vedis,” Gustiņš atbildēja.

„Un tādu gnīdu saimnieks laiž līdzī! Vai viņš grib, lai es ceļu baļķus viens pats? — Tprū! pietiek! Padod atpakaļ! Tā. — Nestāvi, noņem no kūleņa ķēdi!”

Gustiņš atraisīja ķēdi un paņēma bomi.

„Nāc vairāk pie gala! Vai tu gribi koku pārlauzt?”

Gustiņš klausīja un pabāza bomi zem resgaļa. Koks nebija liels un cēlās viegli.

„Šauj uz uzkalas!”

Gustiņš saņēma par jaunu un pabāza zem bomja plecu.

„Turi!”

Kamēr Lūkass pārmainīja bomi, Gustiņam vajadzēja noturēt koku vienam. Zēnam gan saliecās ceļi un piesarka vaigi, bet koku viņš noturēja. Kad arī Lūkass uzbāza bomi uz uzkalas, tad baļķis uzvēlās viegli.

„Tā. Nu, tas gan ir citādi nekā pastaigāt ar spaini,“
Lūkass vēl arvien zobojās.

„Bet nebija nemaz grūti.“

„Redzēsi otrreiz, kad celsim lielāku.“

„Vai tad ar šito vienu pašu brauksim uz upi?“

„Ko tad! Vai es zinu, kāds tu braucējs? Varbūt jāpindzelējas visu ceļu. Nu, sien ciet! Nemāki? Nu, šoreiz es tev parādīšu.“ Lūkass ar lielu pārākuma apziņu paņēma ķēdi, aņņēma kokam, vēra aiz mietnēm un pēdīgi savilka cilpu.

„Atminēsi? Tagad pabrauc uz priekšu! Nū, maita!“
Gustiņš paņēma grožus, un bērais vilka.

„Stop! Grūd nu mazās ragaviņas pie tievgaļa un paņem arī manu bomi,“ Lūkass rīkoja un pats vēl arvien daudzija rokas. Gustiņš nesaprata, kādēļ Lūkasam tik ļoti salst. Arī cimdī viņam likās biezi un silti.

Bet vecajam puisim sala, un kamēr Gustiņš nokārtoja lietas, viņš lēkāja no vienas kājas uz otru un mētāja rokas ap pleciem.

Tievgali viņi uzcēla vēl vieglāk, un tad vezums bija piekrauts.

„Redzi, dēliņ, tagad tikai sāksies māksla!“ Lūkass paņēma īsāko bomi, iebāza mazajās ragaviņās starp mietnēm. „Zirgs pa ceļu ies pats, tu varēsi sēdēt uz vezuma un turēt grožus, bet man jāskrien blakus kā muļķim un jāgroza ragaviņas pa ceļu. Bez maņas ieskriesi celmā un beigts būsi.“

Gustiņš klausījās un domāja, ka lietas tik trakas nevarētu būt. Pie tam, Lūkasam arī derētu pakustēties, citādi viņš nosals pavisam. Protams, zēns to nedrīkstēja sacīt, viņš tikai gaidīja Lūkasa rīkojumu.

Kad puisis sakārtojās, zēns paņēma grožus un uzsauca zirgam.

„Lēnāk, lēnāk, te nav nekāda šoseja!” garais vīrs sauca un platiem soļiem svaidījās līdz mazajām raga-
viņām. Zinams, vajadzēja diezgan veiklības un maņas,
lai izbrauktu caur celmiem, saknēm un ciņiem, bet Lū-
kasam bija stīvas kājas un garš, neveikls augums. Un
kādā vietā, kur vajadzēja izraut no mietnēm bomi, Lū-
kass tikai noplātīja rokas un sāka lādēties.

„Turi ciet, gnīda! Vai tu neredzi, ka te priekšā ir
elle?”

Pirms Gustiņš savilka grožus, stūrējamais bomis aiz-
ķērās aiz veca koka stumbra, sagrieza ragaviņas šķērsām,
un vezums ieskrēja celmā.

„Varde! Vai tev jēgas nemaz nav? — Ko nu ķiķe-
rē, nāc palīgā dabūt uz ceļa!”

Gustiņš nometa grožus un paņēma bomi. Tā kā ve-
zums nebija pārāk smags, viņi to drīz vien saveda atkal
kārtībā. Lūkass vēl sasita rokas, un tad viņi varēja at-
kal braukt.

„Bet ja es bļaušu, tad noturi uz vietas! Te jāstrādā
uz punktim.” Lūkass palika lēnāks, bet drīz vien viņam
aizķērās kāja, garais vīrs nolikās garšļaukus sniegā un
nespēja laikā uzblaut braucējam. Pietika dažu soļu, lai
ragaviņas ieskrietu gravā.

„Elle, nu! — Un tu arī nevarēji pagriezt acis atpa-
kaļ! Mocies atkal!”

Gustiņš paņēma bomi un nodomāja, ka baļķu vešanā
labi jāuzmanas. Bet tā kā viņš strādāja un spieda ar ple-
cu, piepūtis vaigus, lai koku dabūtu ceļā, tad viņam pa-
lika pavisam silti. Viņš tikai gribēja tikt ātrāk laukā no
cirsmas. Bet Lūkass laikam tā nedomāja. Viņš kustējās
ap vezumu kā vecs vīrs, lādējās, gudroja, un kad Gustiņš
aizgāja pie zirga, viņš vēl ilgi mētāja rokas ap pleciem.
Labi, ka cirsmā beidzās un viņi izbrauca pirmo vezumu

„Nu, redzēji, dēliņ, kādas mokas!” Lūkass nospļāvās un teica.

„Bet vienmēr taču neieskries celmā,” domāja Gustiņš.

„Gan jau redzēsi.”

Uz Zvirgzdupi viņi aizbrauca ātri, nogāza balķi un atgriezās cismā. Bet šoreiz viņiem neveicās labāk, un Lūkass dabūja izlamāties, cik viņam patika.

„Tā ir, kad ar ganu zēnu jābrauc mežā!” viņš noskaities blāva, un Gustiņš nesaprata, vai viņš tiešām tik daudz vainīgs. Bet tā kā meža vīri krāva tikai pa vienam kokam, tad līdz vakaram viņi vēl dažas reizes izbrauca. Zinams, Lūkass jau bija izrēķinājis, lai viņi ar krēslu nepaliktu upmalā, un atgriezās mājās, kad saimniece vēl baroja lopus.

No istabas iznāca arī saimnieks un nesaprata, kādēļ peļņas vīri tik agri mājās. Laikam būs labi veicies. Viņš apjautājās, cik balķu izveduši.

„Tikai! Tad jau jūs esat krāvuši pa vienam balķim! Tur nemaz tādu milzeņu nebija.”

„Vai saimnieks gribēja, lai es mežā noduros?” Lūkass saskaitās. „Vai tas ir braucējs vai balķu cēlējs, tāds ute!” Viņš rādīja ar cimdoto roku uz Gustiņu un uzmeta balķtas acis.

„Zinams, zēns nav mežā strādājis, bet tu esi vedis balķkus pie manis vien veselu mēnesi, tev lieta ierasta. Pietika, ja Gusts pieturēja bomīti un pabrauca zirgu.”

„Ko tad no neļēgas var gribēt!” Un Lūkass atkal nospļāvās sniegā.

„Nu labi, rītā brauksim visi trīs, ar abiem zirgiem. Tad izmācīsim arī Gustu,” mežsargs Strauts lēnprātīgi teica.

Lūkass nospļāvās vēlreiz un aizgāja uz istabu, gāzelēdamus plecus.

Gustiņš palika kūts priekšā gluži apmulsis un vainīgām acīm raudzījās saimniekā.

„Nekas, Gust, rītā saņemsim dūšu!”

Bet Gustiņš saprata, ka šodien viņi izveduši pārāk maz balķu. Varbūt tādēļ viņš vēl gribēja palīdzēt saimniecei.

„Ej vien uz istabu,” saimniece sacīja. „Tu esi nokusis vairāk nekā es.”

„Bet salmus es tomēr nogāzīšu,” un Gustiņš vingriem soļiem uzskrēja pa trepēm uz kūts augšas.

Patiesi, citu rītu viņi ie brauca mežā ar abiem zirgiem, un Lūkass izlēca no ragavām veiklāk nekā vakar. Protams, viņam vēl arvien sala rokas, bet šoreiz viņš piebrauca zirgu pie koka pats. Tagad viņi bija trīs vīri, varēja kraut lielākus vezumus, divus balķkus uz kūleņa blakus. Bet te nu sākās vecā nelaime. Ja uz kūleņa gulēja divi balķi, tad mazās ragaviņas grozijās smagāk un Lūkass jau nospļāvās sniegā, pirms Gustiņš paņēma grožus. Mežsargs Strauts to nelikās redzot, viņš jau iz-

raudzījies otru vezumu un grieza klāt zirgu. Patiesi, Gustiņš vēl nebija soli pabraucis, kad Lūkass jau kļiedza:

„Tprū, tprū, tūlit būs celmā! Te jau ir tik stingri nosiets, ka nevar pakustināt.“

„Bet tu jau pats sēji, Lūkas!“ saimnieks teica un kārtoja savu zirgu. „Izrauj bomīti laukā un iebāz mietnēs no sāniem, tad varēsi pagriezt!“ viņš vēl pamācīja.

„Jā —“ Lūkass klusi norūca, tomēr klausīja. Bet ar to pašu sākās. No pirmā celma viņš izbēga, bet kad ragaviņas vajadzēja griezt atpakaļ, Lūkass par vēlu iegrūda bomi vecā vietā, un slieces ieskrēja durteniski cīnī.

„Vai tu nevari to zirgu noturēt laikā?“ Lūkass galīgi noskaitās.

„Ko nu bļauj!“ saimnieks nāca Gustiņam palīgā. „Tu jau pats sataisi ķezu, nogulēdams isto momentu. Es tev, Lūkas, arvien esmu teicis, ka pie balķiem nevar snaust, te jālūkā kā sienāzim. — Paņem, Gust, bomi un nāc tu arī! Vezums jādod atpakaļ.“

Divi vīri spieda, viens stenēja.

„Tā, brauciet nu! — Tagad, Gust, uzmanies, ka nepasviež arī lielās ragavas! Priekšā ir bedre.“

„Tad labāk var saimnieks izbraukt pats,“ Lūkass nedroši ieminējās.

„Nekas, nekas, Gustam jāmācas.“

Viņi brauca. Bedri Gustiņš ievērojis arī pats. Ragavas gan stipri nosvērās uz kreiso pusi, bet zēns istā laikā uzkāpa uz slieces un pietika viņa svara, lai vezumu noturētu.

Bet citādi gāja Lūkasam. Viņš varbūt pareizi izdomājis, ka mazās ragaviņas jālaiž taisni bedrē, bet vīrs to nepaspēja izdarīt. Tā laikam bija tā pati sakne, aiz kurās viņam aizķērās kāja vakar — tā puisi nogāza sniegā

arī šodien. Ragaviņas apmeta kūleni, stūrējamais bomis norāva Lūkasam cepuri, un viņš blāva tā, kā nekad vēl nebija blāvis:

„Lops, vai tu gribi mani nosist! Turi ciet!”

Bet bēris apstājās pats, viņš nevarēja izvilkt iesprūdušo vezumu.

Saimnieks vispirms smējās, bet tad nopietni teica:

„Lūkas, tev tās garās kājas maisas pašam pa kājām — tur tā vaina!”

„Mana pastala —” Lūkass it kā noreibis piecēlās, nopurināja no pleciem sniegu un sāka vārstīt auklas. Jā, pastala nomukusi no kājas un varbūt taisni tā vainojama, ja meža vīriem vajadzēja atkal mocīties.

„Zinams, kas tu par baļķu vedēju ar postalām!” saimnieks smējās. „Tu, Lūkas, katru mēnesi nopelni labu pāri zābaku un tomēr tu vēl neesi tos iegādājies.” Bet Lūkass neatbildēja, viņš raisīja auklas un sirdīgi nospļāvās.

Kad vezumu saveda kārtībā, saimnieks teica:

„Gust, pamēģini tu! Ņem savu tievo bomi un stūrē!”

Gustiņš paraudzījās saimniekā kaunīgu smaidu un aizskrēja uz ragavām, lai paņemtu savu bomi.

„Gnīda pastūrēs —” Lūkass norūca.

Saimnieks parādīja Gustiņam, kā jāiebāž mietnēs bomis, un pats aizgāja pie zirga.

„Bet acis vajā! Ja redzi, ka tā nevarēsi sagriezt, tad izrauj laukā un ieģrūd bomi otrādi!” saimnieks vēl teica.

Gustiņš nometa jaku.

„Tā, tā —.”

Lūkass atgāja sāņus un pa paradumam noplātīja rokas gar pleciem.

Vezums sakustējās. Zēna acis iedegās kā mazam vānadzēnam. Tiešām, ja Gustiņš nelēkātu kā sienāzis, tad viņš piedzīvotu Lūkasa neveiksmes. Bet šoreiz viņi iz-

„Tā, Gust, skola rokā!” saimnieks teica, kad viņi atgriezās cīsmā. „Te vajaga tikai divu lietu: gribas un labas maņas.”

Bet Lūkass par atbildi vēlreiz nospļāvās.

Zinams, dažas reizes vēl neveicās arī Gustiņam, jo cīsmā bija pārāk nelīdzena un ciņaina. Viņš tomēr ievēroja bīstamās vietas, un ja viņš ieģrūda vezumu kādā celmā, tad otrreiz tas nenotika. Zēnam arvien piemita ass, nemaldīgs skats, veiklas kājas, vīra dūša un spītīga apņemšanās izbraukt no cīsmas. Ja Lūkass nestāvētu blakus un negaidītu, kur izteikt piezīmi, jā, varbūt tad Gustiņš nemācētu tik veikli rīkoties, bet tagad Lūkasa zobgalīgais smīns viņu pamudināja ķerties pie lietas ar visu uzmanību. Pēdīgi arī Lūkass palika kustīgāks, un šodien viņi izveda no cīsmas daudz koku. Bet vēl vairāk palika, un Gustiņam ar Lūkasu vēl būs jāstrīdas ilgi.

Pieturējās dziļa un bargā ziema. Puteņi piedzina mežus un ceļus ar kupenām, un dažu dienu mežinieki nevarēja izbraukt no mājām. Pēdas aizvilka tajā pašā brīdī, un zirgs vilka tukšas ragavas kā lielu vezumu.

Dienas un nedēļas gāja, meža darbi aizkavējās, bet Mežsētu saimniece par to varēja tikai priecāties, jo Gustiņš dzīvoja mājās un nāca līdz uz kūti. Naskiem soljiem viņš skrēja atkal pa izrakto celiņu uz aku, ar nēšiem plecos, un viņa gaišā valoda skanēja pār visu pagalmu: „Saimniec, ko tagad? Saimniec, tas ir padarīts!” Lūkass vēl arvien skaldīja malku un skatījās caur durvju šķirbu, bieži sūkādams pīpi. To varēja spriest arī no tā, ka cirvis kludzēja reti. Bet pie Lūkasa stomišanās visi pieraduši un visvairāk laikam viņš pats.

Bet kad sniega gaisi atkal izklīda, mākoņi nogūla debesu pamalēs, iestājās dzidras, zvaigžņotas naktis un gaiši sarmotas dienas. Mežinieki pamazām iebrauca pēdas, un kādu vakaru Mežsētu saimnieks teica saviem pušiem: 97

„Peļņas vīri atkal brauc. Gust, vajadzēs iztīrīt arī mūsu cirsmu. Rītā aizbrauciet ar Lūkasu divi vien. Paņemiet līdzī lāpstu, varbūt vajadzēs atrakt ceļu.”

„Tādā saltumā, ē!” Lūkass nodrebinajās, bet saimnieks par to vairs nerunāja.

Patiesi, rīti tagad atausa ar bargu saltumu, un Lūkass savilka mugurā visas savas ielāpainās drēbes. Puišim vēl arvien sala rokas, un, jūdzot zirgu, viņš nedrīkstēja novilkt cimdus. Tomēr savelkamo vajadzēja sasiet kailiem pirkstiem, un Lūkass atmeta ar roku.

„Gust, jūdz tālāk, tu esi tāds pats mežā braucējs kā es!” viņš teica un plāja atkal rokas gar sāniem.

Gustiņš sajūdza zirgu, un viņi izbrauca no mājām mazā gaismiņā. Sniegs asi čirkstēja, un ragavu slieces neganti kauca.

„Tāds laiks, ka suņiem mēles salst pie žokļiem, bet tev jābrauc uz mežu nīkt,” Lūkass pukojās un skrēja aiz ragavām, jo baidījās uz kūleņa sēdēt, lai nenosalstu.

„Auksts gan ir,” piekrita arī Gustiņš, „bet koki no cirmsas jāizved, ja reiz saimnieks apņēmies.”

„Lai tad viņš brauc!” Lūkass nošņāca.

„Viņš šorīt teicās braukt uz Vēres apgaitu.”

„Par kungu —” Lūkass sāka veiklāk cilāt pastalas.

Jā, sals knieba nežēlīgi.

Cirmsā arī Gustiņš ātri izlēca no ragavām un straujām kustībām apsedza zirgu. Ak vai, celmi un koki gandrīz apputināti, un sniegs sacietējis kā garoza. Gustiņš nedomāja. Šoreiz līdzēja tikai darbs. Viņš paķēra lāpstu un noskatījās taisnāko ceļu uz kokiem. Sasalušais sniegs lūza lieliem gabaliem, un Gustiņš raka, pūzdams baltu elpu.

Lūkass atkal lēkāja no vienas kājas uz otras un kaut ko ņurdēja par nejēdzīgo ziemu, auksto laiku un bez-

Pēc dažām minūtēm Gustiņš nometa jaku, vēl pēc brīža uzlocīja žaķenīcai ausis un pēdīgi novilkā arī cim-
dus. Ceļš jau izrakts labu gabalu. Lūkass dancoja tur-
pat aiz muguras un nezināja ko iesākt. Ak, šorīt viņš
nespēja iekurināt pat pīpi!

„Tu, Lūkas, varētu labāk miņāties pa sniegu!” Gusti-
ņam ienāca prātā. „Izmīsim, izbrauksim dažas reizes tukšā
un lieta ies.”

Nē, Lūkass gan nedomāja brist sniegā.

„Es jau neesmu traks, ka saimnieka dēļ likšos ku-
penā peldus un salšu nost,” viņš nikni teica un nošņauca
cimdā degunu.

„Bet tu jau nosalsi tāpat.” Gustiņš aizsvieda lielu snie-
ga lāpstu un nometa cepuri. Zēna piere jau kūpēja.

„Vai tu negribi, Lūkas, parakt? Tas lieliski palīdz.”

„Nu, padod!” pēdīgi Lūkass apdomājās un paņēma
lāpstu.

Gustiņš salasīja drēbes un uzvilka mugurā, jo stāvot
ilgi nevarēja ciest.

Lūkasam sniega rakšana neveicās, jo arvien vēl sa-
la rokas. Brīžiem viņš atstāja lāpstu sniegā un daudzija tās
gar sāniem, ka plaikšķēja vien.

Gustiņš aizbrida līdz kokiem un, noskatījies pirmo eg-
li, sāka mīdīt sniegu. Mēģinās piebraukt. Pēc tam viņš
aizgāja pēc zirga.

Lūkass nometa lāpstu.

„Paroc, paroc, ka nenoraujam zirgam pakavus!”

„Ko tu zini no pakaviem, gnīda!” Lūkass vēl arvien
runāja noskaities. „Kuru tu domā ņemt, to lielo?”

„Tas nemaz nav liels. Pirmo reizi vairāk neliksim kā
vienu.”

„Pirmo reizi uzsvied desmit kubikpēdas un brauc!”

„Ies arī trīsdesmīt. Vēl tikai jāparok sniegs,” domāja
Gustiņš.

„Nu, tad roc!“ Un Lūkass piebāza cimdētās rokas pie mutes, pūzdams tām virsū baltu elpu.

Gustiņš vēl paraka un dažas reizes izbraukāja zirgu tukšā. Pēc tam viņi izkustināja balķi, piegriezta ragavas un uzcēla koku uz kūleņa. Tagad jau Gustiņš zināja rīkoties un viņam nebija jāklausa Lūkasa vārdos. Bet vecais puisis negribēja palaisties. Viņš stāvēja sniegā, iegrimis līdz ceļiem, daudzija cimdētās rokas un zilganām lūpām norādīja, kas Gustiņam jādara. Bet zēns jau prata piesiet balķi uz kūleņa pats, tāpat viņš izkustināja no sasalušā sniega tievgali un paņēma grožus, lai pabrauktu uz priekšu. Bradājot pa dziļo sniegu, rokas tvīka un pašam kļuva pavisam silti.

Pēdīgi vezums tika piekrauts, un Lūkass paņēma grožus. Stūrējamo bomīti viņš labprāt atdeva Gustiņam.

„Zinams, tev jaunākas kājas, tu vari dancot,“ viņš teica. Bet sniegs bija pārāk dziļš, Lūkass negribēja brīst vezumam blakus, tādēļ uzsēdās virsū. „Nū!“ trīcošām lūpām garais vīrs uzsauca zirgam.

Bēris vilka, viņš bija lēns, spēcīgs lops. Ja tikai braucējs spētu turēt grožus. Bet notika tas, ko Gustiņš domāja, kopš Lūkass uzkāpa uz vezuma. Zem sniega gadījās celms, viena ragavas sliece uzkāpa virsū, otra iegrīma, un Lūkass atmuguriski ievēlās sniegā.

„Apkārt ir!“ Gustiņam paspruka smieklī un dusmas reizē. Kā gan nē, tišā prātā apgāzt vezumu! Bet Lūkass tagad izskatījās, novārtījies ar sniegu, pavisam balts.

„Te jau var sprandu nolauzt!“ viņš nikni rūca un uzspļāva sev uz krūtīm.

„Vai, vai Lūkas, tu jau esi tā nosalis, ka nevari pārspļaut pār lūpu!“ Gustiņš šo brīdi nezināja pateikt prātīgākus vārdus. Bet Lūkass saskaitās.

100 „Nejerkšķi, gnīda! Tu vēl rāpoji uz ceļiem, kad es jau braucu mežā. Bet vai tas ir ceļš, vai tā ir braukšana?

Un tā salst, ka pirkstus nevar atlikt." Garais vīrs daudzija atkal rokas.

„Bet man gan, Lūkas, nemaz nav auksti!”

„Vai es zinu, tu jau esi no māliem —”

Vezumu tomēr vajadzēja celt augšā, un meža vīri paņēma bomjus. Bet šoreiz lieta nebija vienkārša, to Gustiņš saprata tūlīt. Koks jāceļ pret kalnu, un dziļajā sniegā tas gluži pazudis. Bet jāceļ, ko citu iesāks, un Gustiņš meklēja vietu, kur pašaut bomi.

„Kur tu pabāzīsi, ja baļķis iekritis kā ellē!” Lūkass pabakstija sniegu un sirdīgi nospļāvās.

„Jāmēģina, Lūkas! Vai mēs jūgsim zirgu laukā un iesim mājās?”

„Es nezinu —” Lūkass noņurdēja, it kā domādams, ka tā būtu vienīgā izeja.

„Nu redzi, mans bomis jau apakšā, baļķis kustās. Pašauj tu ar! Viens par otru —” Gustiņš tiešām jau atradis kādu vajīgāku vietu.

Garais pabakstija turpat un bomjus viņi dabūtu apakšā, ja vien Lūkass gribētu celt. Bet nē, viņam vēl arvien sala, viņš negribēja piespiest plecu.

„Vai tu nemaz nevari pacelt, lai es pašauju dziļāk?”

„Vai tu gribi, lai es pārrauju zarnas?” Un viņš no meta bomi. „Ka' nav, lai nav! Es neiešu stāipīties, kā zirgs!”

„Redzi, Lūkas, tu iesviedi sniegā un es atkal nevaru pabāzt bomi! Tā jau mēs koku neuzcelsim.”

„Zinams, ka neuzcelsim! To nemaz nevar izdarīt, to es pasaku!” Un Lūkass uzkāpa uz baļķa, lai nebūtu jāstāv sniegā.

Gustiņš paraudzijās garajā vīrā apmulsušu skatu un nezināja ko iesākt.

„Ja mēs saņemtu dūšu, tad gan uzceltu, to es zinu.” 101

„Tad celiet abi ar savu dūšu, ko tu te lēkā kā blusa!
Bet par mani tu neesi nekāds kungs, to es tev atgādinu!”
Lūkass atkal nošņauca degunu cimdā.

Gustiņš neatbildēja. Viņš apgāja vezumam apkārt, nomīdija sniegu un ilgi gudroja. Pēdīgi viņam kaut kas ienāca prātā. Viņš apsedza zirgu, paņēma cirvi un aizgāja uz eglāju, kur redzējis nokaltušus kokus. Ja viņš nocirstu kādu garāku sviru un iebāztu ragavās, tad vezumu varētu pasvērt un Lūkass pabāztu bomi. Ar svirām var celt lielus smagumus, to Gustiņš ir redzējis.

Bet šoreiz viņam nevajadzēja cirst sauso koku. Eglājā viņš satika palīgu. Patiesi, tas taču bija viņa vecais draugs, kas mocījās ar malkas klučiem un cēla ragavās.

„Kārlēn, kur tu te gadijies!” Gustiņš iesaucās, un seja atplauka smaidā.

„Gusts, nudian! Un kur tu?” Viņi sniedza rokas un sirsnīgi paraudzījās viens otram acīs.

Lūk, Kārlēns vēl arvien dzīvojot pie Vēršu krodznieka! Saimnieks šogad nopircis kokus arī Strauta apgaitā, un Kārlēns bieži vien te strādājis. Šodien viņš atbraucis viens pats pēc malkas. Tāpat savukārt vajadzēja stāstīt arī Gustiņam, bet zēns atcerējās Lūkasu un sāka runāt par lietu.

„Apgāzās? Nu, kas tur liels — iesim uzcelt!”

„Vajadzētu garāku sviru,” domāja Gustiņš.

„Nieki! Uzsviedīsim kā spīcku!” Kārlēns paķēra bomi, un zēni brida pa dziļo sniegu uz neveiksmes vietu. Lūkass vēl arvien lēkāja pa sniegā iekritušo koku un daudzija rokas gar pleciem.

„Jūs jau esat divi!” Kārlēns iesaucās. „Vīrs kā baznīca. — Bet tas jau ir tas pats, kas svētdienās nāk uz krogu.”

Gustiņš pasmaidīja.

„Jā, nelāga vieta —” Kārlēns sacīja, kad pienāca pie

koka. „Bet kas tad tas par balķēnu! Es taisni brīnos, ka jūs nevarējāt par diviem uzcelt. — Ņem bomi, Gust, ķersimies klāt!”

Zēni sāka cilāt bomjus, bet Lūkass vēl arvien neticēja. Viņš negribēja kāpt sniegā, bet kad balķis sāka cilāties, tad arī viņš nolēca zemē un gribēja ķerties klāt.

Zinams, koks tik viegli necēlās, kā Kārlēns domāja, tas iekritis ļoti neizdevīgā vietā, un viņi nemaz nebija tik spēcīgi vīri. Zēniem piesarka vaigi un ļodzījās kājas, bet pleci viņiem abiem atradās zem bomjiem un viņi spieda, cik spēka. Protams, Kārlēns bija lielāka auguma un jau ganos viņš nezināja, kur likt savu spēku, bet tagad viņš jau izskatījās pēc liela puiša, norūdijies, ciets un veikls. 103

Viņš vēl valkāja vecās bikses, bet tagad tās vairs neizskatījās tik platas kā vasaru.

„Saņem vēlreiz, Gust, un pieturi!” Kārlēns teica, kad koks jau labi pacēlies no zemes. „Es šaušu uz slieces!”

Gustiņš ātri pārmainīja bomi un pabāza plecu.

„Varēsi?”

„Varēšu.” Gustiņam pietvīka vaigi, kājas iegrima sniegā, un mazais augums saliecās. Kārlēns savu bomi vēl neatlaida, viņš redzēja, ka Gustiņš nespēs noturēt.

„Varēsi?”

„Varēšu!”

Zēna pierē ievilkās grumbas, acis izspiedās uz āru.

„Velns, lai neredz! Ko tas garais tur dara, ja nece!” Kārlēns pēkšņi noskaities kļiedza.

Patiesi, Lūkass gan pielicis bomi kokam, bet celt viņš nedomāja. Aukstās drēbes lipa pie miesas, un viņš noskuriņājās kā samērcēts kaķis.

„Vai es neceļu?” Lūkass murmināja un lādēja likteni, kas viņu savedis kopā ar ganiem. Bet kad arī Gustiņš aizrādīja to pašu, Lūkass sapūta vaigos un par abiem viņi noturēja. Kārlēns uzbāza bomi uz slieces. „Nu ir mūsu!”

Trīs vīri atvilka elpu un spieda atkal. Šoreiz neatlaidās arī Lūkass, un kad baļķis atkal gulēja uz ragavām, viņš teica:

„Augšā kā nabags!”

„Jā, divi vien jūs būtu izstiepušies —” teica Kārlēns un nosvīdis apsēdās uz baļķa. „Tādi vīri kā jūs —” viņš vēl pielika un slepeni paraudzījās Lūkasā. „Es jums palīdzēšu vēl iztikt uz ceļa un tad jūs varēsiet braukt. — Bet pastāsti, kā tev tagad īsti klājas!”

„Dzīvoju pie mežsarga.”

„Pie mežsarga? — Jā, jā, tas jau Strauta zirgs! Vai viņš

„Neesmu dzirdējis. Nē, Kārlēn, viņš ir lāga vīrs!”

„Bet toreiz viņš mani sveikā nelaida, un tas man dārgi maksāja.”

„Vai tu vēl ķer vāveres un dīrā āpšus?” Gustiņš smiedamies prasīja.

„Nē, Gust! Man tagad neiznāk laika. Mēs katru dienu braucam mežā, un vakaros es krītu gultā kā beigts. Toreiz bija citādi, nezināju no garlaicības kur dēties. — Vai tu arī katru dienu brauc mežā?”

„Dažreiz palīdzu arī saimniecei.”

„Viņš jau valkā brunčus!” sarunā iekrita arī Lūkass, vēl arvien lēkādams pa sniegu. — „Bet brauksim, Gust, man nevēdžīgi salst!”

„Brauksim, brauksim!” Bet Kārlēns vēl nenolēca no vezuma, nē, viņš izņēma no kabatas papirosus. „Vai tu, Gust, tādas lietas arī mācies, vai nē?”

„Nē, Kārlēn, to gan nē —”

„Jā, es toreiz kā iesāku, tā netieku vaļā. Kādreiz būs jāsaņem dūša un jāsviež nost.”

„Kas tas par vīrieti, kas nesmēķē!” Arī Lūkass atzina un izvilka savu pīpi. To viņš vēl arvien šorīt nebija iekurinājis.

„Varbūt. Bet notērē daudz naudas,” Kārlēns pareizi teica.

„Sūkā pīpi, kā es!”

„Pīpi, hē! Še, pamēģini papirosu, tad redzēsi, kas par garšu!” Pēc Kārlēna domām, šo vīru nebija vērts godāt ar jūs. Lūkass to neievēroja, viņš paņēma papirosu un palika gluži runīgs.

„Bet šnabi gan es neesmu ņēmis mutē! Atmini, Gust, no tās reizes, kad es mežā piedzēros!” Kārlēns īdzīgi nospļāvās.

Par šo tematu gribēja iesākt runu arī Lūkass, bet Gustiņš paņēma grožus. „Brauksim!”

Kārlēns nolēca no baļķa un satvēra bomīti, lai pastūrētu mazās ragaviņas. Zēniem piemita cita veiklība, un viņi izbrauca no cirstmas bez kavēkliem. Garais vīrs nāca lēkādams vezumam iepakaļ, zobos viņam kūpēja tievais papiross, un jakai cilājās atirušie ielāpi.

„Nu jūs esat uz ceļa, brauciet!” Kārlēns teica. „Bet, Gust, tu mani gaidi kādu svētdienu ciemā! Es aizlaidīšos ar slēpēm, ka nozibēs vien!”

„Ar slēpēm?”

„Jā, vai tev tādas mantas nav?”

„Tagad nav. Tās, ar kurām braucu uz skolu — salūza.”

„Bet slēpes taču var uztaisīt.”

„Man tagad nav tāda koka.”

„Tā? — Nu, brauciet, brauciet!” Un Kārlēns aizbrida pa sniegu, atstādams aiz sevis papirosu dūmus.

Ragavas vēl arvien kauca un sals knieba degunā, bet pēc pirmā vezuma meža vīri iesīla, un arī Lūkass sāka kustēties dzīvāk. Viņi izmīdija sniegu un aizveda vēl pāris koku.

Pievakarē cirmā ienāca arī mežsargs Strauts, ar dastojamo mēru rokā un numerātoru pār plecu.

„Skaties, ko viņi te izstrādājuši!” saimnieks priecājās. „Pēdas iemītas, un darbi ies.”

„Jā, saimniek, vai tāda vien ziema izbrista!” Lūkass atbildēja pirmais un veikli ķērās pie bomja. Gustiņš pasmīnēja, bet viņš nestāstīja saimniekam, ka viņiem šorīt apgāzies vezums.

Mežsargs palīdzēja uzcelt baļķi, pārskatīja, cik dienām vēl pietiks cirmā darba, un aizbrauca līdz uz upi. Sniegs dziļš, kājas nogurušas, aizbrauks mājās ar zirgu.

Zvirgzdupes malā gulēja neskaitami baļķi un gaidīja pavasari, kad nāks zābakoti vīri un gāzīs tos straumē. Baļķu kaudzes pavairoja arī Mežsētu puīši.

Saimnieks palīdzēja izkraut vezumu, un vīri iesēdās ragavās, lai brauktu mājās. Zilgmēja vakara debesis, un blāvi iemirdzējās zvaigznes. Sals pieņēmas. Lūkass ilgi nevarēja ragavās nosēdēt. Viņam vajadzēja atkal skriet kājām un daudzīt rokas. No sākuma puisis turējās ragavām līdz, bet tad viņam nomuka pastala. Ar cimdiem auklu nevarēja sasiet, viņš norāva apavu no kājas un nesa rokā. Gustiņš to redzēja.

„Saimniek, vajadzētu pieturēt, lai Lūkass mūs panāk! Viņš jau palicis zeķēs.“

Arī Strauts paraudzījās atpakaļ, bet ļāva zirgam iet.

Lūkasam atrisa kāds auts, un viņš atkal noliecās, lai paņemtu to rokā...

„Saimniek, bet viņš taču nosaldēs kājas!“ Gustiņam vecā puisa palika žēl.

„Lai nenodzer naudu un nopērk zābakus,“ saimnieks vienaldzīgi teica. „Slimie un nespēcīgie jāžēlo, Gust, bet ja spēcīgs darba cilvēks tā nodzīvojas, tad par to tikai jāsmejas.“

Varbūt, domāja arī Gustiņš, atcerēdamies, ka Lūkass katru svētdienu paņēma no saimnieka nedēļas algu un aizgāja uz krogu. Saimnieks uzšāva zirgam, un viņi aizbrauca pa sasalušo ceļu, atstādami aiz līkuma garo vīru, kas skrēja pusapģērbies un nosalis.

Sals to nakti daudzija pakškus ar negantu troksni. Citu rītu dūmi kāpa stāvus gaisā un aka kūpēja, it kā tur būtu ieliets vārošs ūdens. Saimniece ieminējās, ka šorīt meženieki varētu palikt mājās, bet Gustiņš zināja, ka lietas nav tik trakas, un āva kājās trīs pāri zeķu. Arī Lūkass taisījās ilgāk kā citiem rītiem, un Gustiņš viņu nevarēja sagaidīt pagalmā ar sajūgtu zirgu.

Patiesi, Lūkass šorīt laikam savilcis mugurā vairākus kreklus, jo citādi viņš neizskatītos tik resns. Viņš skrēja aiz ragavām, tāpat kā arvien, un Gustiņš neievēroja, ka

garais vīrs palika aiz ceļa likuma. Tikai kad zēns iebrauca cirmsmā, viņš atskatījās atpakaļ un Lūkasa neredzēja, Gustiņš apsedza zirgu, noskatījās koku, bet palīgs vēl arvien neradās. Kas tad ar puisi noticis? Bet gan jau viņš ieradīsies, nav mazais bērns, domāja Gustiņš un grieza ragavas pie koka. Tas bija kāds neliels balķis, kas, laižot no kājas, uzkritis citiem virsū. Abi gali tam zvārojās. Gustiņš atkāpināja zirgu, parāva ragavas zem koka un piesēja resgali pie kūleņa. Zinams, bērnam tagad vajadzēja saņemties, bet kad balķis bija pavilkts tik tālu, ka varēja pabāzt arī mazās ragaviņas, Gustiņš pieturēja zirgu un tikpat ātri nokārtoja arī tievgali. Viņš pats pabrīnījās, cik ātri piekrāvis vezumu. Mazāks gan ir, bet tā kā Lūkass vēl arvien nenāca, viņš piesēja grožus pie kūleņa un uzkliedza zirgam. Zinams, ceļš jau iebraukts, un bērns lēniem, prātīgiem soļiem izvilka balķi no cirsmas. Gustiņš brauca uz upi.

Bet puisī viņš nesatika arī ceļā, un zēns nodomāja, ka Lūkass būs griezies atpakaļ. Tādēļ, nometis balķi upmalā, Gustiņš brauca mājās.

Saimnieks vēl nebija izgājis savās dienesta gaitās un iznāca Gustiņam pretī.

„Mājās?”

„Lūkass pazuda. Es domāju, ka viņš būs atbēdzis atpakaļ.”

„Pazudis? Nujā, mans biezais kreklis arī pazudis. Tad jau, Gust, viņi būs aizgājuši abi. Jāiet skatīties, vai vēl kā netrūkst.” Saimnieks savādi pasmejās un iegāja istabā.

Gustiņš nojūdza zirgu.

Nē, daudz Lūkass nebija paņēmis. Viņš tikai uzvilcis mugurā saimnieka kreklu, vesti un kājās vienu pāri salāpītu zeķu.

„Kā tu domā, Gust, vai mums nevajadzētu dzīties pakal un kreklu atņemt?” saimnieks pusnopietni, pusjokodams teica.

Gustiņš pārdomāja.

„Nē, saimniek, lai viņš iet. Siltais kreklis viņu varbūt paglābs no sala.”

„Nu, ja tu vēlies, lai paliek. Bet tevi viņš krietni pasaldēja, kamēr tu gaidīji cirmsā.”

„Nē, saimniek, es jau vienu balķi nogāzu upmalā!”

„Gust, tu gan esi zēns! Labi, strādāsim tālāk, un es tev maksāšu Lūkasa algu!”

Martā sniegs vēl nāca klāt un aizdzina ievilktais pēdas. Tomēr peļņas vīri brauca un steidzās, lai pirms atkušņa izvestu pēdējos balķus.

Kad Strauts palika brīvs no dienesta gaitām, arī viņi brauca uz savu cirsmu. Viens vecs, stīvām kājām, bet pieredzējušu prātu, — otrs jauns un enerģisks, veikliem soļiem un labu gribu. No celmiem viņi izbrauca vezumus atsevišķi, bet uz ceļa laida zirgus, lai iet. Jā, Gustiņš jau iemanījies, kā īsts balķu vedējs, kas veikli rīkojas ar stūrējamo bomīti un skaļā balsī uzkliedza zirgam, lai nelien nošļavā.

Kad iztīrija cirsmu, Gustiņš atkal dzīvoja mājās, palīdzēja saimniecei barot lopus un vaļas brīžos skaldīja malku, ko agrāk darija Lūkass. Šķūnītī cirvis gan neklaudzēja tik dobjī kā toreiz, bet sitieni bira ātri un veikli, Gustiņam darbs sekmējās, un Mežsētu saimnieki neliedza zēnam atzinību.

Tādēļ arī mežsargs Strauts vēl arvien rūpējās par Gustiņa naudu, ko latgālietis Sīmanis nospēlējis uz kārtīm. Meža vīri strādāja atkal Strauta apgaitā un dažu rītu, kad Gustiņš aizveda saimnieku uz darbu, viņš redzēja Jēzupu, kas stiepa zāģi un cirvi pār plecu, maizes kuli padusē, bet tēvs gausiem soļiem un tukšām rokām brida viņa pēdās.

110 Strauts vēl dažas reizes runāja ar veco Sīmani un pēdīgi sevišķi bargi, līdz panāca to, ka Sīmanis parakstīja mežniecībā algas izmaksas sarakstus, bet naudu saņēma

mazāk kā nopelnījis. Un mežsargs varēja Gustiņam atnest pusi no iedotās sumas. Gustiņš jutās gluži pārsteigts.

„Tikdaudz jau rōkā,” saimnieks teica. „Bet mierā vēl neliksīmies. Gan jau viņš vasaru raks atkal grāvjus un citu ziemu cirtīs kokus. Ja vecais nav sadzēries, tad ar viņu var tikt galā viegli. Tikai jāpiedraud.”

Gustiņš pateica saimniekam paldies un noglabāja naudu,

Dienas kļuva arvien saulainākas, baltais sniegs apžilbinoši mirdzēja, un dziļās kupenas saplaka. Naktīs vēl arvien piesala, tā ka dažai sniega kārtai varēja staigāt pa virsu.

Un tad kādu svētdienas rītu no iekalnes, pār Mežsētu laukiem nozibēja lunkans augums, ar garām rokām. Viens pāris slēpju skrējējam piestiprināts pie kājām, bet otrs uzsiets uz muguras.

Ierējās suns, un Gustiņš ieraudzīja ciemiņu pa logu. Viņš izskrēja Kārlēnam pretī un atvēra vārtus.

„Labrīt, Gust!”

„Labrīt! Bet kur tu tik ilgi, Kārlēn? Es tevi gaidīju ik svētdienas.”

Kārlēns par atbildi nosvieda uz muguras uzsiētās slēpes.

„Kāp iekšā!”

„Kārlēn, trakais, vai tu tās atvedi man?”

„Kāp iekšā un laidīsimies uz kalniem!”

Gustiņš vēl arvien pārsteigts raudzījās ciemiņā, nespēdams atrast īstos vārdus.

„Bet tās taču ir varenas slēpes! Es nemaz nemācētu tādas uztaisīt.”

„Tādēļ es nevarēju pie tevis ātrāk atbraukt. Bet tagad nekavēsimies, lai saule nenokausē sniegu!”

„Vai tu istabā neienāksi? Man vēl jāpabaro zirgi.” 111

„Es nezinu —“ Kārlēns paraudzījās uz mežsargmājas logiem. „Man vēl stāv prātā tas āpsis, atmini, ko es vasaru pie Krusta dambja nositu?“

Gustiņš sāka smieties. „Nu redzi, Kārlēn, labāk būtu bijis, ja tu tonakt būtu palicis gultā.“

„Nē, istabā gan es neiešu, Gust!“ Kārlēns nolēma. „Es tevi pagaidīšu mežmalā, aiz bērzu audzes, redzi, tur!“ Kārlēns jau pacilāja slēpes, kad iečikstējās durvis un Strauts iznāca uz lieveņa.

„Labrīt!“

„Labrīt! Gust, ved taču ciemiņu istabā, nosalsiet!“

„Man ir piesietas slēpes. Mēs brauksim tālāk, kalnos,“ Kārlēns atbildēja.

„Izskrieties laika diezgan. Gusts vēl nav ēdis arī brokastis.“

Kārlēnam tomēr vajadzēja raisīt slēpes vaļā un nākt istabā, kur saimniece lika galdā baltas karašas un kūpošu kafiju. Arī Kārlēnam vajadzēja sēsties pie galda un ieturēt svētdienas brokastis, kaut gan viņš turējās pretī.

„Vai tā esi paēdis, ka nevarēsi iedzert krūzīti kafijas?“ saimniece neatlaidās. „Nāc vien un nekaunies, ja jums ar Gustu kopējs ceļš.“

Kārlēns vilcinādamies apsēdās, un saimniece viņam ielēja kafiju. Droši vien, zēns šo brīdi domāja par āpsi, nevis par baltajām karašām. Bet viņš netika savai nelaimei garām, nē, kad pie galda piesēdās arī mežsargs, viņi sāka par to runāt. Taču Strauts nebija aizmirsis, kaut gan viņa balss šorīt skanēja labsirdīgi.

„Redzi, Kārlēn, tā ir, kad sadzeras šnabi! Prāts vairs nezina, ko mēle runā.“

„Tādēļ to draņķi arī neesmu vairs mutē ņēmis,“ Kārlēns nolaida acis.

„Labi, ja tā. Un pēc vāveru ādām tu laikam arī vairs neesi tik kārs.“

„Tā ir gan, mežsarg! Tādām lietām man vairs neatliek laika.”

„Toreiz gan es noskaitos. Āpši jau tā izmiruši, tikai manā apgaitā pie Krusta dambja vēl dzīvoja, bet šis bendē nost. Vai tāds nav valdams! — Lej, lej, Kārlēn, vēl!” Un mežsargs sāka runāt par citām lietām, par mežu, peļņām un baļķu vešanu. Jā, vai Vēršu krodzinieks savu cirsāmu iztīrijis?

„Jaunnedē] beigsim,” Kārlēns atdzīvojās. „Nebūtu saņācis dziļais sniegs, tad jau veiktos ātrāk.”

„Steidzieties, steidzieties, nāk pavasaris!”

Kad Kārlēns piecēlās no brokasta galdā, viņš pateica paldies un nenožēloja, ka atraisijis slēpes. Bet tagad tās vajadzēja atkal steidzīgi piesprādzēt, un Gustiņu saimnieks atlaida tūlīt, solīdamies zirgus pabarot pats.

„Izskrienies ar'. Esi jau diezgan rāvies," viņš atzi-
nīgi teica.

Zaigoja un mirdzēja sniegs. Saule žilbināja acis, die-
na bija gaiša un dzidra. Zēni laidās kā putni lejup,
augšup, pāri pļavām, cauri mežiem, garām priedīšu au-
dzēm. Vaigos kvēloja sārtums, gaiši smaidi, veselīgs
prieks. Augumi locījās spēcīgi un vingri, tos rūdījis raže-
nais darba cēliens.

„Bet, Gust, mežsargs nemaz neizskatījās ļauns, kad
viņš pieminēja āpsi," Kārlēns negaidot teica, bet vairāk
viņi par to nerunāja un ātrāk cilāja kūjas.

Pēc stundas jau zēni atradās tālu meženiekos, un ta-
gad Gustiņam ienāca prātā, ka viņi varētu apciemot mā-
tes brāli, ko viņš tajā puteņainajā naktī nespēja sasniegt.
Kārlēns piekrita.

Bet mazmājiņā viss bija pa vecam — grīdā puspīti
kurvji, kadiķu lūžņa, uz galda ass nazis, maizes kuku-
lis un dziesmu grāmata blakus. Jā, viss tāpat kā agrāk. Kad
zēni to bija redzējuši un parunājušies ar kurvju pinē-
ju, viņi laidās atpakaļ skriedamies un ķerdami viens otru,
kā divi jauni kumelji. Viņi atbrauca arī Zvirgzdupes malā,
kur darbdienās veduši baļķus, un redzēja, ka ledus no
krastiem jau atkusis un vietām uzplūdis ūdens.

„Vēl pāris nedēļu, un ledus sāks kustēties —" Kārlēns
teica. „Tad man beigsies arī līgums pie saimnieka, un
es nāksu šurp. Es jau esmu sarunājies ar postu vīriem."

Gustiņš paraudzījās draugā pārsteigtu skatu. „Un
tu laidīsi lejā postus?"

„Jā. Ūdenī, uz vaļēja baļķa es māku nostāvēt, un vīri
saka, ka citu es iemācīšos ātri. — Bet tā ir dzīve, Gust,
— saule, vējš un ūdens! — Un tu?"

„Es nezinu. Strautam laikam manis vajadzēs arī pa-
vasarī." Un Gustiņš paraudzījās vēlreiz Kārlēna garajā au-

114 gumā, tāpat viņš pārlaida skatu lielajām baļķu grēdām

un atkususiem upes krastiem, kur biežais sniegs jau vietām palicis ūdeņains un tumšs. — Un Gustiņš jau zināja, ka Kārlēns varēs vadīt arī plostu, jā, par to viņš bija vairāk pārliecināts nekā Kārlēns pats.

„Laidīsimies!” ar spēcīgu sviedienu garais zēns iecirta kūjas sniegā. Arī Gustiņš darija to pašu, un divas vieglas slēpotāju sliedes pazuda sniega piedzītos mežos.

Pavasaris tuvojās ātrāk, nekā ļaudis to gaidījuši. Strauji kusa biežais sniegs, strauti un urgas pārplūda, nespēdami aiznest duļķaino meža ūdeni. Upē brikšļēja, cēlās un sakustējās ledus. Un kādu miglotu rītu Mežsētām aizgāja garām zābakoti vīri, ar maizes kulēm un gariem ķekšu kātiem plecos. Viņu vidū atradās arī Kārlēns, bet viņš iegriezās arī Mežsētās un meklēja Gustiņu.

„Tā, es nu aizeju —” viņš teica, atslējis balti mizotu kārti pret mājas jumtu, un sniedza Gustiņam roku. Uz lieveņa iznāca arī Strauts un pirmais ieraudzīja Kārlēna jaunus zābakus.

„Jā, jā, tu gan izskaties pēc ista plostnieka. Vēl pavisam jauni!”

Kārlēns smaidīja un pakustināja kāju. Zābaki čikstēja, krokojās, un jaunā āda spīdēja kā lakota. „Mazliet par ērtu. Bet ziemu būs jāieauj divas zeķes. — Jā, kā nu man ies, to es nezinu.”

„Ies labi, Kārlēn! Neviens meistars nekrīt no gaisa. Tā arī plostnieks piesavinās maņu un veiklību ar darbu.”

„Un Gusts?”

Jā, ko tad darīs Gustiņš, un zēns kaunīgu smaidu palūkojās saimniekā.

„Vai arī tu gribi iet?” mežsargs palika nopietns.

„Es nezinu. — Ja jūs dotu man darbu visu pavasari, tad paliktu tepat.” Patiesi, Gustiņš šo vientuļo meža māju un tās ļaudis pārāk iemīļojis.

„Vai nu Mežsētās kādreiz darba trūcis,” saimnieks teica. 115

„Es palikšu, Kārlēn! Man arī nav tādu zābaku kā tev.“ Un Gustiņš palūkojās atkal uz drauga kājām.

„Manis pēc. Lai paliek uz citu gadu, kad es būšu nolcis eksamenu. Plostnieki arī negribēs, ka viņiem brauc līdzī divi tādi nejēgas kā mēs.“

„Bet zābaki jāpērk arī tēv, Gust!“ saimnieks sacīja. „Varbūt rītā pat. Es braukšu uz miestu, un tu varēsi atbraukt līdzī.“

„Zinams, ko tu pavasarī ar pastalām iesāksi,“ arī Kārlēns piekrita. „Nu, tad paliec sveiks! Bet ja tu nopērc jaunus zābakus, tad svētdien atnāc uz upi apskatīties. Mēs, droši vien, vēl siesim kokus.“ Un Kārlēns, pārsviedis gāro šķeistu pār plecu, aizsteidzās pa dubļaino ceļu, lai noķertu plostniekus.

„Tā, Gust, paliec vien! Citādi mēs ar saimnieci neveiksim darbus. Nu jau pavasaris klāt, drīz iesim ecēt un sēt.“ Vecais vīrs pārlaida pār laukiem nopietnu, skumju skatu, un Gustiņš nesaprata, kādēļ viņš pēkšņi palika tik kluss.

„Māt, mēs rītā brauksim uz miestu un nopirksim Gustam zābakus,“ Strauts sacīja saimniecei, kad tā nāca no klēts uz istabu.

„Par to jau es sen domāju. Viņam taču nav ko aut kājās.“

Gustiņš paraudzījās abos cilvēkos sirsnīgām bērna acīm.

Mežsētu saimnieks palīdzēja Gustiņam nopirkt gāros zābakus, un nākošo svētdienu viņš tos pirmo reizi uzvilka kājās. Āda viegli gurstēja, krokojās un tumši spīdēja, tāpat kā Kārlēnam.

„Aizej, aizej uz upi, apskaties, kā draugam iet ar plostu siešanu,“ saimnieks pats viņu mudināja. Un Gustiņš, uzvilcis savu jauno kārtu, ko mežsardziene pēdējā laikā likusi pašūt, aizgāja pa piemirkušo ceļu. Meži, lauki un ceļi pilni ūdens, un katrs gājēja solis šķaidīja dubļus. Bet jaunie zābaki Gustiņam veseli, un zēns centās spert lielus

soļus, kā pieaudzis vīrs. Zinams, nu jau viņam septiņpadsmit gadu, nav vairs jāiet pie Siecienes ganos. Un Gustiņš paraudzījās mežā, kur gan izskatījās vēl pelēks, netīrs, jo pavasara ciņos, mētrās un zaļajās skujās jau vieda saulains mirdzums, un lielā dabas pamošanās sākusies.

Zvirgzdupe pārplūdusi līdz mežam, ūdeņi viegli skalojas, it kā sačukstēdamies un smiedamies gaišus, pavasarīgus smieklus. Ziemu atvestie balķi jau gulēja ūdenī, sakārtoti, sasieti stieplēm, un vīri, gariem ūdens zābakiem kājās, bradāja pa pļavām un lēkāja pa kokiem, baltos ķekšu kātus zibinādami saulē. Te nesvētīja svētdienu, visi steidzās un strādāja.

Gustiņš vēroja, kur ieraudzīs Kārlēnu, un iebrida ūdenī. Bet draugs nebija tālu, viņš tepat attekā stūrēja kādu lāviņu un māja Gustiņam ar roku. „Brien pa kreisi, uz krastu! Taisni tu netiksi, tur ir paņķa un tu ieliksi līdz ausīm.” Viņa balss pār ūdeņiem aizskanēja savādi atbalsodamās.

Gustiņš klausīja Kārlēna norādījumam un sasniedza atteku.

„Es pietumšos malā, un tu varēsi kāpt virsū,” Kārlēns veikli ieģrūda ķeksi ūdenī, salieca ceļus, un lāviņa peldēja malā. „Dod roku, hop! — Labi, ka atnāci. Sorīt kārtojam pēdējos plostus. Pēc pusdienas laidīsimies lejā. — Un zābaki jau kājās! Veseli?”

„Kājas vēl sausas —”

„Būtu tikai labi iesmērējis —” Un Kārlēns iecirta atkal ķeksi ūdenī, lāviņa sagriezās attekas vidū un peldēja pa straumi lejup. Gustiņam kļuva vai žēl, ka nav nācis Kārlēnam līdz uz plostiem.

„Bet ir ko norauties —. Skaties, kādas rokas!” Kārlēns pastiepa delnas. Patiesi, āda tām palikusi cieta, savervējusies un gluži brūna. „Tas no stieplēm un ūdens. Labi, ka nesūrkst. Bet pirksti palikuši tik rupji, ka nevar noturēt papirosu.” Jā, Kārlēns vēl arvien smēķēja. Zi-

nams, viņš jau bija pieaudzis vīrs, ar gariem ūdens zābakiem kājās un, kad viņš stāvēja uz plosa ar baltu ķeksi rokās, tad arī papiross viņa zobos izskatījās pavisam labi.

„Pēter, dod ceļu, netaisies pa kājām!” Kārlēns kliecda kādam darba biedram par lielu gabalu. Kad puisi piebrauca viņam blakus, Kārlēns norādīja uz Gustiņu un stāstīja, ka tas ir viņa draugs, ar kuru vēl pagājušo vasaru ganijuši kopā govīs. — „Bet tu man uzsvied kādu rituli stieplu, man vajaga vēl jūgiem un arinkai.” Jā, Kārlēns jau mācēja runāt plostnieku valodā. Viņš zināja, kas ir eķis, kas linums un knābenis. Tāpat viņš saprata, ko nozīmē plostnieku blāviens: a-r-i!

„Jā, šodien mēs laidīsimies lejā, un tad tie joki tikai sāksies. Bet liela bēda man nav. Es braukšu tūlīt aiz Pētera, un tas mani diezgan mācījis.”

Viņi aizbrauca ar lāviņu pie kāda sagatavota plosa, kas atsiets krastmalas alkšņos ar vairākkārt savītu stiepli. Ūdens krāca un mutuļoja, nespēdams balķus aizraut sev līdz.

„Tas ir mans plosts,” Kārlēns teica un veikli ievadīja lāviņu priekšgalā, pievilkās ar ķeksi klāt un apmeta ap šķērskoku stiepli.

„Paturi ķeksi!” viņš teica Gustiņam. „Stingri, stingri, straume nežēlos!”

Gustiņš turēja ķeksi, un Kārlēns veikli piejūdza lāviņu pie plostā.

„Tā, gatavs! Vēl tikai jāuztaisa arinka.” Kārlēns atritināja stieples, salika vairākām kārtām, sagrieza un resnu, slaidu mietu iesēja galā. Gustiņam vajadzēja palīdzēt, un viņš nespēja brīnīties, cik ātri Kārlēns iemanījies plostnieku darbā.

„Tā, tagad arinku piesiesim pie pēdējās lāviņas šķērskoka, lai briesmu brīdī varētu izlēkt krastā un ieart mietu zemē. O, bet tas gan neesot tik vienkārši! Es jau nezinu, kā man ies, bet gan jau nenoslīkšu.” Kārlēns runāja un steidzās, jo arī citi vīri nāca pa krastu, nesdami darba rīkus un maizes kules.

„Tie brauks pa priekšu,” Kārlēns paskaidroja un rādīja sasiētos plostus, kas stāvēja pie alkšņiem.

„Nu, Kārlēns gatavs?” vīri smaidīdami prasīja, pienākuši blakus. Gustiņš redzēja, ka viņu sejām piemita vara krāsa.

„Gatavs!”

„Tev atradies arī palīgs.”

„Jā,” smējās Kārlēns.

„Tikai neaizmirsti kaut ko uz krasta,” teica vēl Pēteris. „Un uzmanies! Ja es kļiedzu, tad lec malā ar arinku! Ja esi kur uzsēdies, tad bļauj atkal tu!”

„Zinams, rīkle man skan!” Un Kārlēns pavēra savus baltos zobus.

Vīri atlaida plostus. Lāviņas viegli iešūpojās un attālinājās no krasta.

„Gust, tu varētu attaisīt no alkšņa stiepli, tad man vajadzētu velti lēkāt. Tu jau tā kā tā paliksi krastā,” viņš smējās.

Jā, to Gustiņš varēja izdarīt. Viņš sniedza Kārlēnam roku.

„Ardievu, laimīgu ceļu!”

„Ardievu, Gust! Kad es nākšu atpakaļ, tad es pirmajā dienā aiziešu pie tevis Mežsētās. — Bet pagaidi, ko es gandrīz aizmirsu!” Kārlēns ieģrūda roku bikšu kabatā. „Es tev atdošu savu slaveno nazi, zini, to universalu. Pie manis tas var iekrist ūdenī un tad ir postā.”

Gustiņš jautājoši paraudzījās Kārlēnā.

„Nu, ņem, ņem! Man vēl paliek viens, ar diviem asmeņiem un korķu velkamo, tas pats, ko es nopirku gada tirgū.” Viņš iespieda Gustiņam nazi sauajā. „Lec tagad ātri krastā, citi jau brauc!”

Gustiņš klausīja. Viņš atrasisja stiepli. Ūdens nikni iekrāsās, plosts šūpodamies iepeldēja straumē. Kārlēns sāka skraidīt pa priekšējo lāviņu, veikli mētādams balto ķekša kātu.

Gustiņš pēdējo reizi skatīja baļķus, no kuriem dažu labu arī pats ziemu izvedis no meža.

Biezokņu paēnās vēl slēpās izkurtējais sniegs, zem purva sūnām neizkusis ledus, bet citādi arī mežs nomētis ziemas stingumu. Cirmsmās spīdēja balti mizoti celmi, atstātas pelnu kopas, sabrauktas skujas un vietām kāds salūzis ilksis gals vai kulbas koks, ko meža vīrs, pēc neveiksmes, pametis turpat. Arī meža cirtēji izklīda, lai rastu citu darbu, un kādu dienu vecais Šīmanis, ar dēlu Jēzupu, aizgāja pa dubjaino lielceļu uz staciju. Jēzups atkal stiepa lielo lādi viens pats, jā, to pašu, kurā vecais latgalis toreiz ieslēdza Gustiņa naudu. Zinams, mežsargs Strauts no veča vēl izspieda mazu sumu, bet tomēr viņš vēl aizbrauca uz Latgali kā parādnieks.

Aizejošais sniegs atsedza arī Mežsētu tīrumus, un tikai tagad Gustiņš varēja īsti apskatīties, kur puteņainajā naktī ieklīdis. Lauki šai vientūlai meža mājai nebija lieli, bet zeme rādījās laba. Savā laikā cilvēki to atkarājuši no purva: augsna bagāta ar trūdiem un kūdru. Bet lielais purvs no cīņas vēl negribēja atteikties. Vēl ikgadus tas bāzās Mežsētu laukiem virsū ar savu smirdošo elpu, un dažā lejas stūrī sējumi gluži panīka. Vietām saimnieks nebija dzinis vagu jau dažus gadus, un tur kupli zaļoja jaunie alkšņi.

Daba negaida, tā aizpilda tukšos robus.

Kādreiz mežsargs Strauts stāvēja ar Gustiņu pie aizaugušā grāvja, un brūns, rāvains ūdens tikko sūcās caur meldriem, kaut gan pļavas vēl ligojās no pārmērīga slapjuma.

„Grāvis nav tīrīts jau desmit gadus,” Strauts teica. „Man pašam nav atlicis laika. Es arvien esmu aizņemts mežā un līdz šim to nebija arī vērts darīt — ūdens negāja projām. Tagad gan, jo valsts pagājušā vasarā izraka lielo novada grāvi līdz Zvirgzdupei. — Jā, tādēļ, Gust, Mežsētu lauki izskatas tik bēdīgi! Ziemu to neredzēja, tad viss bija sasalis, sastindzis, bet tagad purvs nāk virsū.” Vecais vīrs ilgi klusēja, kaulaino seju pagriezis pret alksnāju.

„Gust, kādreiz man paliek no šī purva bail,” tad viņš sāka pavisam savādi runāt. „Es jau esmu vecs un tu zini, ka man nav arī bērnu. Bija, bet vairs nav —.” Vecais vīrs atkal ilgi klusēja, un Gustiņam likās, ka viņa tumšajās acīs pamirdzēja kāds spīdums. Patiesi, tikai tagad Gustiņš īsti ieraudzīja, cik saimnieks palicis vecs un kaulains.

„Nākošo pavasari es laikam nolikšu arī mežsarga amatu,” Strauts vēl teica. „Lai iet jaunie. Tad varbūt atliks vairāk laika padomāt par zemi. — Bet ko es te pļā-

pāju! Iesim, Gust, paraudzīsimies, vai kalna malā zeme nav atžuvusi! Varbūt jaunnedēļ varēs ecēt.”

Viņi gāja pa aizaugušo grāvja malu, pārlēca dažas ūdenainas vietas, un saimnieks rādīja ar roku, kā sauc to, kā to lauku, kas vienā, kas otrā vietā labāk aug, un Gustiņš vērīgi klausījās.

„Auzas jau padodas,” saimnieks teica. „Arī kartupeļi, dārzāji, bet ar rudziem iet bēdīgi. Arī šogad vietām izgulēti. Nujā, dziļa ziema, zeme nebija lāgā sasalusi, izsuta.” Un Gustiņam likās, ka vecais vīrs atkal drūmi paraudzījās uz lielo valsts purvu, kas gulēja viņa tīrumiem blakus. Arī Gustiņš paraudzījās un pārdomāja kādus vārdus, ko viņš gribēja saimniekam sacīt.

„Bet ja izraktu gar purvu lielo grāvi un ūdeni novadītu projām, tad taču lauki vairs nesliktu.” Lūk, to viņš gribēja saimniekam pateikt!

„Tad gan nesliktu, Gust!”

„Un tad varētu arī tās atmatas, kur tagad ieviesušies alkšņi.”

„Jā, Gust, tad varētu —” un vecais vīrs paraudzījās zēnā dziļu, mierīgu skatu.

Pārstaigājuši laukus, viņi aizgāja mājās, un saimnieks šodien Gustiņu nelaida pie darba.

„Tu jau visu ziemu esi plēsijs un rāvis kā lielais vīrs. Atpūties, dēls!” Viņa balss skanēja mīksti, un Gustiņš nevarēja iedomāties, ka tas ir tas pats bārdainais mežsargs, kas viņu kādreiz sabāra par ganīšanu Meža dārzā.

Arī mājās viņi pārrunāja ar saimnieci par laukiem, pļāvām un pavasara darbiem. Visu garo ziemu taču runāts par baļķiem, mežiem, malku, nu reiz pienācis laiks pieminēt arklus, ecēšas un ražīgu sēklu.

„Māt, arī Gusts saka, lielais grāvis jārokot gar purva malu,” mežsargs pēkšņi ierunājās.

Saimniece paskatījās Gustiņā smaidošu seju un atbildēja:

„Es tev arvien teicu, ka Gustiņam redzīgas acis. — Bet vai tu domā zēnam dot rokās lāpstu?“

„Vai nu to —. Bet kādreiz tas būs arī jādara. Citādi mēs nomirsim, un purvs apraks arī mūsu darbu.“

„Jā, jā, tēv —!“ Arī vecās sievietes acīs pavīdēja tas pats tumšums, kas pirmīt saimniekam, kad viņi stāvēja aizaugušā grāvja malā un raudzījās uz purvu.

„Zinams, ja apsēsīm laukus, es varēšu kāpt arī grāvī,“ Gustiņš enerģiski teica, lai izklaidētu klusumu.

„Paldies Dievam, dūša tev ir, dēls, bet vēl jau kauli par smalkiem,“ atzinīgi teica Mežsētu saimniece.

Bet Gustiņam nepatika, ka viņu vēl arvien turēja par bērnu. Vai viņam kājās nespīdēja garie zābaki? Un kad viņš piecēlās, viņš varēja ar roku jau aizsniegt mežsarga istabas griestus. Bet citādi šī gaišā pavasara diena Gustiņam likās kā liela svētdiena.

Mežsētu saimnieks staigāja pa saules apmirdzētiem laukiem un slaidiem roku vēzieniem bēra dzeltenu sēklu trūdainā augsnā. Viņa soļi cēlās plati un gausi, sejā iegūlis apskaidrots miers, kā radītājam, kas devis cilvēcei labāko no savas pārpilnības apcirkņiem.

Gustiņš soļoja netālu no saimnieka, dzīdams bēro un savaldīdams skrējēju ķēvi. Viņš jau iemanījies ar drošu roku tos sagriezt uz stūriem, tāpat viņš zināja atpūtināt, ja lopi noguruši, un pacilāja sakas, lai redzētu, vai tiem neberž kaklus.

Kad vecais saimnieks izkaisīja pēdējo sēklas sauju, viņš varēja mierīgiem soļiem aiziet pa ežmalu, ar sētūvi un tukšiem maisiem plecos.

Purvā kūpēja bāla migla, no mežiem plūda jauno bērzu smarža, un eglēs sacentās dzeguzes ar Mežsētu villkābes strazdiem.

Pavasaris steidzās, un bija pēdējais laiks nobeigt sēju. Vakarā Gustiņš pārnāca mājās ar abiem zirgiem, kas tveicīgā laika dēļ gluži nosvīduši, nomauca lopiem sakas, palaida vērtīties un sacīja saimniekam, kas stāvēja uz lieveņa, vērojot vakara debesis:

„Rītā līdz brokastīm beigšu. Zirgi bija pārāk noguruši, negribējās dzīt.“

„Labi, Gust, labi! Nu jau steiga aiz muguras.“

Gustiņš mazgāja pie akas kājas, kad pēkšņi ierējās
124 suns un no meža ceļa iznāca kāds vīrs, ar mazu paunu

plecos. Viņš nāca platiem soļiem, mazliet neveikls un lēns, un, kad svešais jau atradās pie vārtiem, Gustiņš steidzās pretī.

„Jēzups, nudien! Vai tu atkal atbrauci no Latgales šurp?”

„Jā, Gust, es esmu klāt!” Jaunais latgalielis noņēma no pleciem nesamo. Bet tā nebija nūja, uz kā viņš uzbāzis saini, nē — tā grāvrača lāpsta, un Jēzups to atslēja pret istabas sienu. „Tēvs palika mājās, viņš jau nokusis no zāģa vilkšanas, bet es atbraucu grāvjus rakt. — Tēv vēl pienākas nauda, bet nebaidies, Gust, es nopelnīšu un atdošu.”

„Tā gan, Jēzup, tā gan,” ierunājās arī mežsargs. „Ja tēvs nelikās zinot, tad neaizmirsti tu!”

„Jā, tādēļ es atnācu pie jums aprunāties. Varbūt arī šogad mežniecība raks grāvjus.”

„Vēl gan nezinu, draugs, bet nāc vien iekšā! Nu jau vakars un no stacijas esi nācis krietnu gabalu.” Saimnieks ievada jauno grāvraci istabā, un Gustiņš tam sekoja smaidošu vaigu, it kā viņam būtu atbraucis tāls un dārgs ciemiņš.

Jēzups nolika drēbju sainīti uz sola, stāvēja istabas vidū tievs un garš, pirkstos neveikli grozīdams cepuri.

„Sēdi, Jēzup, un pastāsti, kā iet pa Latgali!” saimnieks teica un izņēma cepuri no viņa rokām, lai pakārtu uz naglas.

Ko Jēzups varēja stāstīt? Viņam bija tikai viena doma, kas aizņēma prātu — tā māte, kas palikusi mājās sastrādātām rokām un rūpju izvagotu seju. Par viņu arī Jēzups stāstīja, jā, gluži to pašu, ko tajā rudens vakarā, kad viņi dzīvoja Rēķu pirtī.

„Tas labi, ka tu rūpējies par māti, Jēzup,” piekrita mežsargs. „Kad sapelnīsi naudu, tad tu viņai varēsi sagādāt labākas dienas, vai nē?”

„Jā, saimniek, to es esmu apņēmis,” Jēzups teica, un puiša acis iemirdzējās.

Kad saime paēda vakariņas, Strauts iesauca Gustiņu savā istabā.

„Apsēdies, Gust, man blakus uz mūra! — Kā tu domā, vai mums nevajadzētu jau šovasar rakt lielo grāvi?”

„Es domāju gan —” Gustiņš atbildēja un brīnījās, kādēļ saimnieks ar viņu tā runā.

„Tad jau mums vajadzētu atdot Jēzupam, lai rok —”

„Jā, saimniek, ja viņš atbraucis un meklē darbu —. Bet līdz siena laikam arī es varēšu ko darīt.”

„Darba mums sakrājies daudz, Gust! Ja Jēzups raks lielo grāvi, mums vajadzētu rakt mazos un taisīt drenas. Bet mums derētu vēl kāds palīgs, to es gribēju teikt.”

„Maksās gan, bet vienreiz tas jādara, vai nē? — Kā tu domā, Gust, kad Kārlēns atgriezīsies no plostiem, vai viņš nāktu mums palīgā?”

„Kārlēns gan nāktu!” Gustiņš dzīvi iesaucās. „Bet tad jau Mežsētas mēs apgriezīsim pavisam otrādi!”

„Tc jau sen vajadzēja, bet tu jau zini, Gust, ka es esmu vecs un bieži dzīvoju ārpus mājas. Un nekad man negadījās arī tāds palīgs, nu, tāds kā tu.”

Gustiņš izbrīnā paraudzījās saimniekā.

„Jā, jā, Gust, tu man esi kā labā roka, vēl vairāk. Nu labi, Gust, ej tagad gulēt! Ritā parādīsim Jēzupam purvu.”

Gustiņš šovakar aizgāja pie miera ar tādu sajūtu, it kā Mežsētās sāktos kāda spārnota, ražena dzīve.

Citu rītu vīri aizgāja uz nolejas pļavām, ilgi staigāja gar purvu, meta soļus un mērija ar mēru. Un kad viņi aizgāja lejā pie lielā novada grāvja, saimnieks ar Jēzupu norunāja cenu, un viņi iesita plaukstās.

„Ar Dieva palīgu, Jēzup!”

Jēzups pasmaidīja savu ierasto, bērnišķo smaidu un iecirta lāpstu kūdrā.

Gustiņš labprāt būtu stājies Jēzupam blakus, bet saimnieks viņu aicināja uz mājām. Viņi paņēma zāģi, āmuru un naglas, iegāja nojumē, kur sakrauti šauri, zeimerēti dēļi. Viņi sāka tos cilāt, un mežā atskanēja trokšņa atbalsis.

„Kā tu domā, Gust, cik garas mēs tās kastes taisīsim?”

„Es jau nezinu —.” Nē, ko Gustiņš varēja teikt, jo mežsargs taču pats labāk zināja, cik garas jātaisa drenu caurules. Protams, tādās lietās viņam netrūka piedzīvojumu un viņš arī mācīja Gustiņu, kas un kā jādara.

„Atnāktu nu Kārlēns,” viņi strādādami runāja un lo-
cijās pa nojumi līdz vakaram. Kad saule taisijās rietēt,
viņi aizgāja uz purvu, lai redzētu, kā Jēzupam veicies.

„Vai tu varēsi arī ko nopelnīt?” mežsargs prasīja

„Šodien pirmā diena, saimniek!” Jēzups pasmaidīja
un, izkāpis no grāvja, atspiedās uz lāpstas kāta. Uz abām
pusēm bija izmesta melna, spīdīga purva augsna, un pa
jauno grāvi jau sūcās rāvains, netīrs ūdens.

„Un tomēr, apakšā baltais —“ saimnieks, apskatījis grāvi, teica. Viņš pārstaigāja ar soļiem, lai redzētu, cik metru Jēzups šodien izmetis, un rēķināja, cik dienu paietu, kamēr viņš izraktu lielo novada grāvi.

„Būs ko rauties, Jēzup!”

„Būs,” Jēzups palāvīgi sacija.

Kamēr viņi runāja, gaidītais vīrs bija klāt. Viņš nāca pa valsts novada grāvja malu, ar pelēku un tukšu maizes kuli plecās. Tālu dimdēja smagi spertie soļi, tikai zābaki vairs nespīdēja kā agrāk.

„Kārlēns!” Gustiņš iesaucās.

„Labvakar, Dievs palīdz!” viņš atkal pacēla cepuri pa lielu gabalu un sveicināja vīrus rupjā, skaļā balsī, tā ka vārdi atskanēja dziļi purvā.

„Mēs jau domājām, ka tu būsi palicis zem plostā,” smējās saimnieks. „Labvakar, labvakar!”

„Izmazgāties es gan dabūju, bet zem plostā nepaliku,” Kārlēns runāja platu muti, un viņa zobi spīdēja ar sevišķu baltumu. „Man laikam ir melna mute,” viņš vēl teica. „Nujā, es jau vairāk nekā mēnesi esmu dzīvojis bez ziepēm un dvieļa. Bet plosti nu ir galā.”

„Kur tu liki savu ķeksi, ja vairs neredz?” Gustiņš interesējās.

„Ķeksis ir tarbā, bet kātu es atstāju pie plostiem. Vai tu gribēji, lai es tādu koku nesu uz mājām? — Bet ko tad jūs te darat?” Pie tam Kārlēns izvilka no kabatas spožu papirosu etviju un lielīgi atvēra vāku.

„Mēs gribam nolaist purvam sulu,” Gustiņš smējās.

„Jā, jā. Ek, zeme! Skaidri mēsli.” Kārlēns paņēma pirkstos sadalījušos augsnu un sprieda kā vecs zemes arājs. „Bet šovakar es nevaru tālāk aiziet un man jā-lūdz no saimnieka naktsmājas,” pēc brīža viņš atkal runāja par savām rūpēm un palūkojās mežsargā drošu skatu.

„Ar naktsmājām vien nekas nebūs,” saimnieks smējās. „Mēs ar Gustu nolēmām, ka tev jānāk palīgā savaldīt arī purvu.”

„Mēs raksim grāvjus un taisīsim drenas,” jūsmīgi iekrita valodā arī Gustiņš. „Pirms tu ej strādāt citur, tu vari palikt pie mums, vai nē, Kārlēn?”

„Ja jūs esat tā nolēmuši, ko tad es varu sacīt! — Bet pie mātes gan vēl jāaiziet un jāatstāj peļņa. O, Gust, tagad es esmu bagāts, man ir nauda!” Un Kārlēns lieļīgi piesita pie krūšu kabatas.

„Jā, to var redzēt — tu esi nopircis sudrablietas...” Kārlēns savilka seju smaidā un gudri klusēja.

Kad vīri gāja mājās, viņiem vajadzēja vēlreiz aiziet uz Mežsētu pļavām, kur paredzētas jaunās drenas. Tas izskatījās pavisam dīvaini, kad mežsargs Strauts stāvēja jauno puīšu vidū, stāstīja un rādīja ar roku. Gustiņš arvien iturējās pārāk nopietni un raudzījās saimniekā pavērtām lūpām. Kārlēns, turpretī, nevarēja savas garās rokas valdīt ne brīdi. Viņš mētājās un triņķājās kājām, gribēdams visu smalki zināt, ko darīs un kā darīs. Tikai Jēzups stāvēja nomaļus, garš un izstīdzis, vērodams apkārtņi, ar mūžam bērnišķo smaidu.

„Labi, saimniek, ja tas tā nolemts, tad parīt būšu klāt!” Kārlēns teica. „Šovakar es izgulēšos kādā gubēnī un rītā aiziešu pie mātes.”

Norunāts, un Gustiņš pateicīgi vēroja draugu.

Bet saimniece nelaida Kārlēnu tūlīt gubēnī. Viņam vajadzēja pamatīgi nomazgāties, ar siltu ūdeni un ziepēm. Kamēr uzlika galdā vakariņas, viņam vajadzēja arī stāstīt, ko pieredzējis plostnieka gaitās, un Kārlēns neskopojās vārdiem. Viņš atkal dedzīgi runāja par eķiem, linumiem, par lankām, sēkļiem un slepenām ozolu siekstām, kas bieži noturējušas plostu. „Jā, dažreiz piesien kā ar virvi, un tu nezini, kur vaina.”

„Vai ermoņikā nesagrūdi?” arī Strauts mācēja runāt plostnieku valodā.

„Tikai vienu reizi. Bet citiem gāja tāpat. — Tu zini, Gust, kas ir ermoņika?”

Nē, Gustiņš nezināja, ko plostnieki ar to apzīmēja.

„Redzi, tas ir tā, ja plosts, straumes dzīts, ieskrien atvarā, no kura vairs netiek laukā. Lāviņas sagriežas viena otrai blakus, jūgi satrūkst, un plosts iet riņķī kā karuselis. Gudro nu, kā izpiņķēties. — Vienā vietā mēs nodzīvojām veselu dienu.” Un Kārlēns vēl ilgi stāstīja, kā lēcis krastā ar arinku, kā kūleņojis ar mietu un nevarējis noturēt plostu un kā uzsēdušies sēkli. Tikai kad saimniece uzlika galdā kūpošas vakariņas, viņš savu dedzīgo runu pārtrauca. „Siltu putru gan es neesmu strēbis sen, ē!” Viņš pateicīgi palūkojās saimniecei acīs.

„Tad tikai ēd dūšīgi!”

„Bet, puīši, rītā mums jānokauj cūka!” Strauts negaidot ierunājās. „Nu jau manai saimniecei būs četri ēdēji, pietrūks gaļas.”

„Dodiet tikai dunci!” Kārlēns atkal dzīvi iesaucās. „Rīt no rīta agri, kamēr es vēl esmu te.”

„Vai tu tādas lietas esi darijis?”

„Un cik vēl! Pie krodznieka nokāvām pat bulli. Bet tas nekviēc, viņš tikai skatas tā jokaini acīs, un tādu man nepatīk kaut.” Pārējie sāka smieties, tikai Jēzups nevarēja pārmainīt savu ierasto smaidu, un viņš arī runāja par viņiem mazāk.

Pēc vakariņām jaunie puīši devās pie miera, lai citu rītu varētu agri celties. Tiešām, nākošo dienu saule vēl nebija pārkāpusi meža galus, kad Mežsētu pagalmā jau kvieca cūka. Kārlēns skrēja gar kūts priekšu, turēdams virvi, kas apmesta cilpā ap vepu kāju.

„Gust, ķeries pie ausīm un gāzīsim gar zemi!” viņš pārkliedza cūkas kviekšanu, bet Gustiņš īsti nezināja ko iesākt. Patiesi, tādas lietas viņš darijis ļoti reti. Bet arī saimnieks bija savā vietā, un viņi nogāza cūku tālāk no ēkā, lai svilinot nebūtu jābaidas no dzirkstelēm.

„Nu, Kārlēn, kas durs?” saimnieks prasīja.

„Dodiet šurp!” un Kārlēns pa vecam paradumam nospļāvās. Puiša rokā pazibēja garais cūku duramais duncis, un vepris ilgi nespārdijās.

„Kārlēn, tu būsi trāpījis vai pašā sirdī!”

„A, ko tad! Tāpat kā toreiz, kad es iezvēlu āpsim —” Kārlēns aprāvās un pārdomāja, vai viņam vajadzēja to pieminēt.

„Jā, dūša tev gan ir!” mežsargs viņu tikai uzslavēja.

Arī Gustiņš domāja, ka bez Kārlēna viņi šorīt nebūtu tikuši tik viegli galā. Vepris jau gulēja gar zemi, un dūrējs tupēja tam blakus, maisīdams asins trauku.

„Gust, aizej nu pēc salmiem un tu, Jēzup, ja gribi, vari iet, tagad mēs tiksīm paši galā,” saimnieks rīkoja.

„Jā, cik te tā darba!” arī Kārlēns teica un aizskrēja palīgā Gustiņam atnest salmus.

Brīdi vēlāk Mežsētu pagalmā jau kūpēja dūmi. Trīs vīri svilināja cūku, bet Kārlēns rīkojās par visiem veiklāk. Viņš pielaida ar salmu vīkšķi uguni tur, kur visvairāk to vajadzēja, pārlaida roku pār brūno ādu, paplikšķināja un teica: „Birkavs būs! — Bet, Gust, tu jau sadedzināsi sānus! Pamērcē lupatu ūdenī un apslapini!” Un viņš parādīja Gustiņam, kā to dara. Jā, pat vecajam Strautam neveicās cūkas svilināšana tik ātri kā Kārlēnam. Viņš nebaidījās ne uguns, ne dūmu, viņš tikai piemiedza acis un strādāja kā īsts vīrs.

Gustiņš atnesa ūdeni, izcēla pagraba durvis, uz kurām uzliks cūku, kad šķērdīs, un sameklēja galodu, jo Kārlēnam atkodies nazis. Viņi nokasīja cūku gluži baltu, un

Kārlēns atkal bija tas, kas nogrieza veprim galvu. Tāpat viņš tika galā ar kājām un ķērās pie vēdera.

„Jūs tikai pieturiet un padodiet, kas man vajadzīgs!“ viņš teica, un vecais mežsargs ļāva Kārlēnam vaļu.

„Ja es netieku pie darba, tad es nezinu, kur savas rokas bāzt, vai nē, Gust, man taču rokas ir garākas nekā tev! — Pieturi, pieturi cisku, lai es neiegriežu par dziļu, tad būs ķirnišanās.“

Bet Kārlēns neigrūda nazi, kur nevajadzēja, un strādāja kā īsts miesnieks.

Pienāca arī saimniece.

„Redzi, tēv, tu bēdājies, kas jums palīdzēs nokaut cūku! Skat, kā Kārlēns strādā!“

„Tāpēc es viņu arī gaidiju. Ja jau viņš to āpsi tik veikli nodirāja, tad viņš nodirās arī manu cūku.“

„Ko tu arvien piemini āpsi —“ saimniece rājās.

Bet mežsargs jau nerunāja nopietni, viņš smējās. Kārlēns sminēdams palūkojās vecā vīra sejā un ķērās pie zarnām ar lielu drosmi.

„Gust, atnes kādu trauku kur ielaist un kādu citu — taukiem!“

Kad saimniece pateica, kur tie stāv, Gustiņš aizskrēja.

Kārlēns izņēma zarnas, uzmeklēja žulti, izgrieza, aizmeta projām, izskaloja asinis un tad vajadzēja sākt dalīšanu.

„Kā mēs griezīsim, saimniec?“ viņš prasīja, stāvēdams pie cūkas, garām, atrotītām rokām. „Vidus gabalus lieklus vai mazus, un ko darīsim ar karbonadi? Atstāsim pie mugurgabala vai plēsīsim laukā?“

„Plēs vien, Kārlēn! Tagad jau vasara, liesumi pirmie jāēd. Un vidus gabalus var griezt mazākus, labāk izžāvēsies. Taisnību sakot, arī šķiņķim vajadzētu izņemt kaulus, bet to mēs izdarīsim vēlāk ar Gustu.“

„Jā, to jūs varēsiet darīt,” un Kārlēns atkal ķērās pie darba.

Līdz brokasta laikam cūka bija nokauta, notīrīta un sagriezta. Saimniece pacienāja vīrus ar svaigi ceptu karbonadi, un Kārlēns varēja iet.

„Uz redzēšanos!” viņš teica un iegāja mežā lieliem, steidzīgiem soļiem.

„Un es domāju, ka no tā Kārlēna iznāks tikai palaidnieks,” vēlāk sprieda mežsargs Strauts, „bet kas tā ķeras pie lietas, tam niķi vairs galvā nestāv.— Tā, Gust, nu mums ir gaļa, varēsim paēduši iet pie darba.”

Bet Gustiņam vēl jāpalīdz saimniecei, un pie dreņu taisīšanas viņš varēja aiziet tikai pēcpusdienā.

Purva malā locījās četri vīri. Jēzups krāva melnās velēnas uz krasta vienmērīgi, bez steigas, un platais novada grāvis stiepās garumā. Šis puisis netrakoja, bet viņš arī neapstājās darbā, un spēcīgās, muskuļainās rokas kustējās ikbrīdi. Gluži vai brīnums, ka tādām jauneklīm, ar sapņainām acīm un bērnišķu smaidu sejā, piemita tāds spēks. Reizēm, kad gadījās karstāka diena, viņam gan tecēja pa vaigiem sviedri, bet nekad lāpsta viņa rokās neapstājās. Viņš atdūra velēnas vienu pēc otras un ar slaidu vēzienu uzmeta uz krasta.

Bet citādi izturējās Kārlēns. Viņš arvien steidzās un skrēja. Te viņa rokās pazibēja lāpsta, te dreņu caurules, te melnās velēnas, kuras vīri krāva gubās. Kad pietrūka sūnu, tad viņš lieliem soļiem aizsteidzās uz purvu un atnesa neiedomajamu klēpi. Un Kārlēnam par godu jāsaka, ka savam darbam viņš garām neaizskrēja. Dažreiz viņš gluži vai noskaitās, ja lietas nesekmējās kā vajadzēja.

„Mēs vēl iesalsim tajā purvā,” viņš teica. „Par četriem vīriem gan vajadzēja vairāk padarīt.”

Turpreti Gustiņa darbs vecajam Strautam patika vislabāk. Protams, viņš tā nesteidzās kā Kārlēns, bet arī nestrādāja tik vienmuļi kā Jēzups. Gustiņš katru lietu nolika savā vietā, un kad viņš savienoja drenu caurules, tad saimnieks tikai pabrīnījās, cik viņš rūpīgi un labi gribēja padarīt. Zinams, no tādiem darbiem viņš vēl maz sajēdza, bet tādēļ te visu uzmanija vecais mežsargs, kas zināja un saprata lietu. Ja viņš Gustiņam kaut ko aizrādīja, tad otrreiz zēnam to nevajadzēja atkārtot. Tāpat Gustiņš ikvienu darbu strādāja pacietīgāk un necieta paviršības.

„Bet, Kārlēn,” viņš teica, „ja sūnas nebūs labi noliktas, tad дрена pieplūdis ar zemēm.” Pie tam viņš paskatījās arī saimniekā.

„Tev jau taisnība, Gust!” tādās reizēs Kārlēns atbildēja. „Bet strādā labāk pats un atdod man lāpstu. Es labāk roku grāvi vai krauju velēnas, man tāda kankaļošānās nepatīk.”

No rītiem viņi cēlās agri, lai muguru pārāk nesvilinātu saule, bet pusdienā gāja ātrāk mājās, lai nogulētu garāku dienvienu. Vienīgi Gustiņš vēl palīdzēja saimniecei izslaukt govīs un sadzīt tās aplokos. Citādi viņš rāvās Jēzupam un Kārlēnam blakus ar brūni nodegušu muguru un norūdītu miesu. Kreklus jaunie puīši vairs nepazīna.

„Ja tāds lieks drēbes gabals mugurā, tad nevar īsti palocīties,” Kārlēns teica.

„Vai Kārlēnam ap koku vingrot vairs nepatīk?” kādreiz mežsargs Strauts smaidīdams prasīja.

„Nē, nē, es jau esmu novingrojies ar lāpstu gluži tievs. Toreiz, ganos nebija ko sadarīt — tā cita lieta.”

„Bet to smēķošanu tu laikam vēl nevari atmest?”

„Jā, no tās gan netieku vajā. Ja zinātu kādas zāles —.”

„Tu esi jauns cilvēks, Kārlēn, tu gan varētu saņemties! Uz mani neskaties, es jau esmu vecs. Bet darbu strādājot arī es neesmu ņēmis mutē pīpi. Dažu dienu smēķēšana nav ne prātā.”

„Tad būtu labi, ja nestāvētu prātā, bet tāda lieta jau kutina kā uts. Zinams, man tagad papirosu drīz pietrūks, tad kādu laiku būs miers. Pirms svētdienas uz bodi netikšu.”

Sarunu dzirdēja arī Gustiņš.

„Jā, jā, Kārlēn, tādas lietas gan atmet. Tu mums ar Jēzupu saindē tikai gaisu.”

„Es tevi labprāt klausītu, Gust, ja tikai varētu noturēties.” Kārlēns palika gluži nopietns.

„Kas tur ko nenoturēties! Neej uz bodi un cauri!”

„Labi, Gust! Bet tos papirosus, kas man vēl kabatā, es izsmēķēšu!” Kārlēns dzīvi iesaucās.

Norunāts. Viņi sadevās rokas.

To dienu Kārlēns tiešām nesmēķēja, bet kamēr viņam atradās papirosi kabatā, viņš nevarēja nociesties. Vakarā viņš vienu izvilka un aizkūpināja.

„To es vēl drikstu,” viņš teica. „Vēl divi palika. Tos rītā un parīt. Arī suns nenomet spalvu vienā dienā.”

Bet Kārlēnam laikam gan nācās grūti šķirties. Kad viņš izņēma no kabatas pēdējo papirosu, viņš paraudzijās Gustiņā ar savādu smaidu.

„Vēl vienu paciņu tu gan varētu man atļaut.”

„Nekā, Kārlēn, tu tikai sevi kārdini!” Gustiņš palika pie sava.

„Es nezinu —” Kārlēns novilka.

„Kas tur ko nezināt? Vai tu neesi puika?”

„Zinams, Gust!” piekrita arī saimnieks. „Viņš nosit āpsi, nodur cūku, pie darbiem ķeras ar niknumu, bet pats sevi viņš grožos nevar saņemt.”

„Nevar? — Var!” Kārlēns enerģiski iesaucās un paķēra lāpstu. „Ja tu mani vēlreiz notversi pie smēķēšanas, tad es tev atdošu savus jaunus zābakus.”

„Nesoli tik daudz!” Strauts smējās. „Pietiks ar tavu jauno papirosu etviju.”

„Labi, lai iet! Arī tā nav lēta manta. — Bet tad man vajaga strādāt!”

Un puīši strādāja. Novada grāvis stiepās garumā, drenu tīkls plašumā. Arī vecais Strauts neatstāja ar savu padomu un rūpējās, lai darbs darītos pēc plāna. Viņš tagad bija brīvs no mežsarga gaitām, jo izlietoja savu gadskārtējo atvaļinājumu.

Dažreiz saimnieks ar puīšiem apsēdās uz grāvja malas, lai atpūtinātu rokas, un runāja par bijušām lietām. Kārlēns atkal stāstīja par savām plostnieka gaitām, par Zvirgzdupes atvāriem un kā viņš iekritis ūdenī un izpeldējies. Tāpat viņi atcerējās ziemu, koku vešanu un slinko puisi Lūkasu, kas šņauca degunu cimdā un nosalis skrēja aiz ragavām.

„Nu būs novalkājis arī manu kreklu,” saimnieks smējās. Tikai tagad viņš dabūja zināt, ka toreiz, dziļajā sniegā, puīšiem apgāzies vezums un Kārlēns atnācis palīgā uzcelt.

„Slinks paliek slinks,” saimnieks noteica, un viņi cēlās atkal pie darba.

Tikai Jēzups nenolika lāpstu. Viņš norausa sviedrus un meta melnās velēnas visu darba cēlienu. Ja viņš gribēja runāt, tad tikai par savu māti un Latgali, bet par to viņš stāstījis diezgan.

Dienas gāja. Saule cepināja arvien karstāk, pieturējās ilgstošs sauss laiks, un kādu vakaru saimnieks teica:

„Gust, mums vajadzēs nogriezt āboliņu! Kas zin, cik ilgi tāds pieturēsies.”

„Jā, jā, un Jēzupam jānāk talkā!” iesaucās arī Kārlēns. „Nogriezīsim pa vienu rītu.”

„Ja tikai es varētu sagādāt visiem izkaptis,” sacīja Strauts.

Patiesi, šie jaunie puīši pienesa vientuļo meža māju, ar skaļu valodu un raženu darbu.

Bet saimnieks tiešām atrada tikai trīs izkaptis, un viņš domāja, ka Jēzups varētu rakt savu grāvi. Tomēr Jēzups nebija ar mieru.

„Nē,” viņš teica, „lai atpūšas saimnieks pats, bet vienu rītu es gribu izstaipīt rokas.”

Tādēļ jau vakarā puīši izgriezta izkaptis, pamēģināja, vai labi iesietas kātos, vai zobi pareizā augstumā. Ko nezināja paši, to saimnieks pamācīja, tikai Jēzups neprasiņa padoma. Ar izkapti viņš jau rikojies no trīspadsmit gadiem.

Nākošā rītā viņi negāja uz purvu, bet nostājās tepat aiz labības šķūņa, timotiņa lauka malā, ar jauniem darba rīkiem plecos. Izkaptis gan vēl apsītušās ar rūsu, bet zobos jau mirdzēja asināts tērauds.

„Kas cirtīsies pirmais?” Gustiņš sāka strīkēt.

„Laid mani!” Kārlēns iesaucās un savīcināja garās rokas. „Tikai nevelcieties par tuvu, mans izkaptis gals lien tālu atpakaļ!”

Jēzups paņēma otru vālu, Gustiņš trešo. Timotiņš un smilgas sakrita čupās, nopļautais gabals plētās lielāks, un puīši nevarēja viens otru izsviest no vāla. Tiklīdz izkli-
da migla, viņi nometa jakas un cepures, bet Kārlēns vēl arvien plāva pa priekšu, kaut arī Jēzups vilka savu vālu turpat uz papēžiem. Varbūt Gustiņš atkritis par dažiem soļiem, bet arī no viņa lielie plāvēji nevarēja izbēgt, un pirms tie stājās uz nākošā vāla, arī Gustiņš atnāca blakus.

„Tev nekūp? — Tāpat!”

Kārlēns pārvilka ar roku pār seju un paskatījās plaukstā. Patiesi. Arī Jēzupa piere mirka sviedros, bet viņš steigzās ar striķēšanu, lai Kārlēns neatrautos pārāk tālu.

Gabals jau nogriezts pāri pusei, kad pie plāvējiem atnāca arī saimnieks. Kārlēns, to pamanījis, svarīgi norēcās un piespieda cirtieni. Jēzups ar Gustiņu tāpat.

„Ir gan ko redzēt, ja trīs tādi kumeļi liekas kopā,” saimnieks priecājās. „Bet tad labāk izdaliet gabalu trīs daļās un ejiet uz istu saciksti! Vāli vienāda garuma.”

„Lai iet!” Kārlēns iesaucās un, izplāvis vālu galā, viņš nometa soļus. Puiši atzīmēja katru gabalu, izlozēja un stājās rindā. Nostriķēja izkaptis. Sākt!

Bet tagad gan vajadzēja redzēt! Kārlēns locija garās rokas ar niknu sparū, un izkaptis gals viņam vairs neskrēja tik tālu atpakaļ. — Jēzups nesteidzās, viņš tikai saliecās pavisam uz priekšu un laida rokas slaidā vēzienā, ņemot sevišķi platu vālu. Tikai Gustiņš uztraucās par visiem vairāk un, paldies saimniekam, kas viņam iedevis asāko izkapti! Zēns strēba kā ar karoti.

„Tikai nepārmokies, Gust,” saimnieks pienāca tuvāk. „Tev nebūs jākaunas, ja paliksi pēdējais, jo tu esi mazākais.”

Gustiņš neatbildēja. Viņš tikai uzmeta acis, lai redzētu, cik tālu jau Kārlēns, ieplēta kājas un savīcināja rokas.

„Nesteidzies, Gust, labāk paņem platāku vālu, būsi gudrāks,” saimnieks vēl arvien viņu mācīja, par Kārlēnu un Jēzupu neliekoties zinīs.

„Uzstriķē, uzstriķē, Gust!” Kārlēns kļiedza, ticis vāla galā.

„Man vēl kož!” Gustiņš atsveda un cirtās atpakaļ.

Puiši tecināja sviedrus un rāvās pusstundu. Kārlēns ar Jēzupu savus gabalus beidza gandrīz laikā, tikai Kārlēns pirmais paspēja iekliegties:

„Gatavs! Lai dzīvo Kārlis!”

Gustiņam vēl palika darbs pāris minūtēm, bet tad arī viņš nometa izkapti.

Kāmēr puīši atņēma espu, viņi palika gluži bez valodas, bet Gustiņš sakustējās pirmais un pienāca pie Kārlēna vāla. Viņš paspēra dažus timotiņa vīkšķus ar kāju.

„Klausies, draugs, tu jau vēl neesi nopļāvis!”

Patiesi, Kārlēns vietām atstājis pavālu.

Tagad pienāca arī Jēzups ar saimnieku, bet par viņiem nopietnāks Kārlēns pats.

„Va' velnu —!” viņš klusi norūca, bet tad apsviedās riņķī, lai pārmeklētu arī Jēzupa un Gustiņa vālu. Nē, tiem tādas lietas neatrada.

„Nem tikai izkapti, Kārlēn!” Gustiņš smējās.

Kārlēns arī nopļāva dažus zāļu kušķus, un tagad Gustiņš varēja sacīt, ka viņš uzvarējis kā otrs.

„Kā —?”

„Tu taču vēl pļauj!”

„Tas neskaitas!” Kārlēns nosvieda izkapti. „Ek, bet tagad gan derētu kāds smēķis! Toreiz ielaidos kā nejēga!” viņš smiedamies teica un apsēdās mitrajā vālā.

Tā dzīdami viens otru, puīši nopļāva timotiņa lauku līdz labam brokastlaikam.

„Paldies,” teica saimnieks. Bet pirmajā dienā arī pietiks, un puīši aizgāja mājās, zibinādami pār pleciem spožos rīkus. Izkaptīm rūsa nodzīta, rīta saulē tās mirdzēja un laistījās.

Protams, Jēzups no grāvja vairs neizkāpa. Melnās kūdras velēnas viņš meta vēl spēcīgāk kā agrāk, tāpat viņš pagarināja darba stundas un klusībā rēķināja, ka Gustiņa parāds jau atpelnīts. Katra nākošā diena viņu nesīs tuvāk savu domu piepildījumam.

Kārlēns palīdzēja timotiņu sakraut arī zārdos, jo viņš 140 strādāja par mēneša algu. Tāpat viņi ar Gustiņu un ve-

co Strautu turpināja siena pļaušanu, un darbs gāja uz priekšu lieliem soļiem. Laiks pieturējās saulains un pēc nedēļas barību jau varēja vest šķūnī.

„Man, Kārlēn, neienāca ne prātā, ka šovasar dzīvosim pie viena saimnieka!” Gustiņš kādreiz teica, kad viņi ārdija vālus.

„Man arī nē. Bet galu galā, Strauts ir labs saimnieks. Kas to domāja toreiz, kad viņš man uzbruka par āpsi?” Kārlēns vēl arvien atcerējās savus nedarbus. „Nez, vai Sieciene vēl laiž lopus Meža dārzā?”

„Es nezinu,” teica Gustiņš un iedomājās par Ēriku. Vai viņa šovasar dzīvo mājās, vai pilsētā, bet Kārlēnam viņš par to neieiminājās.

Strādājot pie čaukstošā timotiņa, puisi pārrunāja savas pagājušās vasaras ganu gaitas un priecājās, ka viņi tikusi vajā no garlaicīgās dzīves.

„Kas tagad man nekait! Saule, vējš un brīvība! Gust, kurš pirmais vāla galā?” Un, negaidot Gustiņa atbildi, garais, septiņpadsmit gadus vecais puisis aizskrēja ārdīdams, ka timotiņš noputēja vien. Patiesi, viņš vēl arvien nevarēja valdīt savu enerģiju.

Kad saule tuvojās pusdienai, Gustiņš attaisija aploka kārtis, lai sadzītu mājās govīs. Kārlēns vēl palika ārdot.

„Ej, ej, es nobeigšu viens,” viņš teica. „Tu jau esi saimnieks...”

„Bet tas taču jādara, Kārlēn, saimniece viena nespēj!”

„Vai tad es domāju citādi?” Un viņš sāka atkal ārdīt, gaidīdams, lai Gustiņš aiziet. Bet kas tad Kārlēnam ienācis prātā, ja viņš tik ļoti gribēja palikt viens?

Ak, tādas tās lietas!

Protams, ja Gustiņš nebūtu aizmirsis pie šķūņa savu jaku, tad Kārlēns paliktu sveikā, bet šoreiz notika pārsteigums.

„Kārlēn, bet tu taču atkal smēķē!” Gustiņš iesaucās pavisam sašutis.

„Skat, gnīda!” Kārlēns apmetās riņķī. „Vai tev to jau tik ļoti vajadzēja? Gan es to būtu paņēmis.”

„Bet tagad es redzu, ka tu neesi vīrs.”

„Gust, ko tu mani spīdzini!” Kārlēns pavisam sašuta. „Tas nemaz nav papiross, ko es smēķēju. Redzi, pats! Tas ir kāds neizpīpots gals, un es tam pielaidu uguni gandrīz pa jokam. Tu taču nedomāsi, ka es esmu pircis papirosus!”

Gustiņš pienāca tuvāk.

„Bet smēķējis tu esi, un tava jaunā etvija pagalam,” Gustiņš neatlaidās.

„Še, ar! Pie manis tāda lieta glabājas tikai par samaitāšanu.”

142 Gustiņš kavējās un nezināja ko darīt.

„Dod šurp, es to ieslēgšu savā lādē!” pēdīgi viņš teica.

„Manis dēļ, met upē! Bet tā gan nebija nekāda smēķēšana, to es tev gribēju iestāstīt.”

„Nu labi, bet uz priekšu arī tāda vairs nenotiks, vai nē, Kārlēn? Citādi tu pazaudēsi arī savus jaunos zābakus.”

„Zinams! Bet tu turi muti, Gust! Citiem tas nav jāzin.”

Pēdīgi viņi vienojās un aizgāja uz mājām pusdienās. Arī Jēzups izkāpa no grāvja un nāca taisni pār pļavu.

Laiks pieturējās sauss, purva dangas izžuva, un grāvračiem veicās ražens darbs. Jēzups lielo novada grāvi jau paspējis izrakt simtiem metru, un puīša delnas spīdēja kā zole. Garas un platas, izmestās kūdras strīpas stiepās gar abām grāvja pusēm, un dibenā lēni sūcās netīrs ūdens.

„Purvam pārgriezta dzīsla,” teica Kārlēns.

Arī drenu licēji jau veikuši krietnu gabalu, bet tā kā viņiem vajadzēja padarīt arī citus Mežsētu darbus, tad vīriem aizies visa vasara, lai pilnīgi nosusinātu staignās pļavas.

Klāt jau rudzu pļauja, un mežsargs Strauts priecājās, ka tik zemu noliekta vārpa savos laukos reti redzējis. Vasara turējusies sausa un saulaina, un daži maisi slāpekļa mēsļu zelmeni izcēla no panikušās ziemas guļas jau vasaras sākumā.

„Būs raža un briedums —” teica saimnieks, glāstīdams smagās, čaukstošās vārpas.

Kā arvien, arī šoreiz Jēzups turpināja rakt grāvi, bet Gustiņš ar Kārlēnu rāvās pa rudzu lauku, pļaudami un siedami kūļus. Viņi atkal dzina viens otru, gluži kā tiemotiņa vālos, un Gustiņš arvien zobojās, ka Kārlēns toreiz zaudējis.

„Nu, lielība, nāc pārplausim par jaunu!” viņš uzsauca un nometa jaku.

Gustiņš pārdomāja. Rudzu plauja notika citādi, vai viņam vērts iesākt?

„Nāc ar!” viņš pēdīgi teica. „Bet jāsasien arī kūļi un jāsaliek gubiņās!”

„Tu domā?”

„Zinams. Tas taču mums pašiem jādara.”

„Tā lieta man nepatīk, bet ja tu esi tik liels vīrs, tad panāc uz rugājiem! Vispirms mums vajaga pārdaļīt gabalu un izplaut vienu baru pa vidu.”

Viņi gatavojās cīņai.

„Bet ja es uzvarēšu, tad tu man atļausi uztaisīt vienu dūmu, Gust!”

„Vai tās blēņas tu vēl neesi aizmirsis?”

„Smēķējis es neesmu, Gust, goda vārds! Bet es atradu vestes kabatā papirosa galu no agrākiem laikiem un es nevaru to nomest zemē, sit mani nost!”

Gustiņš padomāja.

„Nu, labi. Bet tu jau neuzvarēsi, Kārlēn!”

„Kas par niekiem! Stājies barā!”

Puiši uzasināja rīkus un cirta labības stiebrus, ka skanēja vien. Šoreiz saimnieks nestāvēja klāt, un neviens viņus nemudināja. Gustiņa izkopts gan cilājās ātrāk un kūļi viņš izvēla diezgan veikli, bet Kārlēna garās rokas atvēzās ar lielāku sparū, un bars kritās. Gustiņš to pamatināja laikā. Nē, to papirosa galu tu tomēr nometīsi zemē, viņš domāja un saņēma dūšu. Viņi nerunāja ne vārda, tikai rudzu stiebri strinkšķēdami iedrebējās un reizēm skanēja izkaptis, kad plāvēji tām pārvilka ar striķi. Droši vien, ja saimnieks to redzētu, viņš neļautu puišiem vaļu, jo ar spēcīgiem cirtieniem no vārpām izlēca dažs grauds. Bet šoreiz tas netika ievērots, jo plāvējos atmodies degošs sacensības gars.

„Gust, turies!”

„Kārlēn, pievelc!” Tie bija vienīgi vārdi.

Gustiņam patiesi vajadzēja turēties. Lai nu kā, bet viņš taču bija mazāks augumā un sīkākiem kauliem.

Gabali kritās. Gustiņš bažīgi sāka pieradināties pie domām, ka Kārlēns nosviedīs izkapti pirmais. Zēnam gan piepampa pieres dzīslas, sviedri tecēja gar ausīm, bet Kārlēns jau tuvojās pēdējam baram.

„Turies, Gust!”

Protams, Gustiņš gan turējās, bet Kārlēns pirmais no meta izkapti uz ežmalas un pieskrēja pie kūļiem.

„Tagad tu sapīsies!” Gustiņš vēl paspēja uzsaukt, kaut gan mēle jau piekaltusi pie žokļiem. Vēl daži cirtieni, un beidza arī Gustiņš. Viņš gan manīja, ka pastalai atirusi aukla, bet tagad tādām lietām neatlika laika. Viņš pakampa salmu vīkšķi, lai sagrieztu saiti. Rudzu siešanu Gustiņš jau iemanījies agrāk, uz to viņš varēja palaisties. Viņš nelēkāja, bet iesāka siet rindu no pareizā virziena, lai, pienākot pie kūļa, nebūtu tam jākāpj pāri, kā to darīja Kārlēns. Rudzu kūli vajadzēja parocīgi saņemt, tad veicās arī siešana. Patiesi, Gustiņam sekmējās, un viņš ar prieku vēroja, ka starpība izlīdzinās.

„Tikai sasien stingri, lai neizjūk!” viņš kļiedza Kārlēnam.

Kārlēns šoreiz neatbildēja, viņš steidzās arvien ātrāk un bieži mētāja garās rokas bez vajadzības.

Gustiņam nomuka pastala un palika turpat, kur nokritusi. Brīdi vēlāk viņš aizrāva aiz naga rugāju, bet arī skabarga pagaidām tur palika. Nē, papirosu tu man tomēr no metīsi zemē, viņš domāja un aizmirsā sāpes.

Gustiņš jau pieskrēja pie pēdējā bara.

„Klausies, bet tev jau ir īsāki rudzi!” Kārlēns negaidot iesaucās.

„Bet tādēļ tu pats esi garāks,” Gustiņš atsvieda un turpināja cīņu. Vēl daži kūļi, jau pēdējais! Viņš atlieca muguru. Bet sacikste nebija galā, kūļi jāsaslien arī status. Kārlēns rāvās ap pēdējo baru šņākdams, un kad viņš sasēja, Gustiņš jau bija sakrāvis divas gubas.

Zinams, tagad pienākusi atkal Kārlēna reize panākt pretinieku, bet lai kā viņš pūlējās sasliet par vienu gubu vairāk, viņam tas neizdevās. Rezultats: kad Gustiņš noliecās pēc nokritušās pastalas, Kārlēns vēl vilka pēdējos kūļus.

„Nu, ko tu lielu izdariji — par vienu gubu ātrāk!” Kārlēns teica pavisam lēni.

„Pietiek! Papiroso gals tev jāmet zemē, tā kā tā,” Gustiņš smiedamies teica un atvāza nazi, lai izvilkto skabargu.

„Bet saplēsi nagus!” Kārlēns pienāca klāt, vēl arvien pūzdams un gluži nosvīdis.

„Aizrāvu rugāju, vairāk nekā. — Bet dod nu šurp to draņķi!”

„Gust, tu gan esi bez sirds!” Kārlēns nospļāvās un izvilka no kabatas sen nosmēķētu papirosu.

„Tāda bija noruna.”

„Nu, še, še!” Kārlēns nometa papirosu zemē, un Gustiņš to iemina smiltīs.

„Bet tā kā tu nekasītu laukā!”

„Vai tu domā, ka tu apraki kaulu un esmu kāds suns?” un Kārlēns noguris atlaidās uz ežmalas. „Taisnību sakot, man smēķēšana arī nestāv vairs prātā kā agrāk.”

Arī Gustiņš apsēdās, lai atpūtinātu rokas un apautu kāju.

Kad saimnieks atnesa pušiem launagu, lai arī pats stātos pie plaujas, viņš jau redzēja saslietus status.

„Velni, par kuru laiku jūs to gabalu pieveicāt? Vai

Bet puīši smīnēja, un saimnieks nedabūja zināt, ka Gustiņš ieminis zemē Kārlēna papirosu.

Tā dzenot viens otru, puīši padarīja Mežsētu darbus ātri, un saimnieks neliedza savu atzinību. Saimniecei šogad uz lauka vairs nevajadzēja nākt, viņa rūpējās par strādnieku ēdiena reizēm un apkopa mājas. Gustiņš vēl arvien palīdzēja izslaukt govīs un neatteicās no meitas darbiem. Protams, saimniece jau nogurusi, visu garo mūžu strādādama laukos un mājās, lai viņai atpūta un vieglākas dienas kaut šo vasaru.

Rudzus vedot, Gustiņš krāva vezumu un Kārlēns padeva kūļus. Bet tagad nevarēja trakot, jo graudi bira paukšķēdami un saimnieks turpat blakus grābāja gubu vietas.

„Prātīgi, prātīgi, Kārlēn!” viņš teica.

Pār lauku aizlīgojās vezums pēc vēzuma, un šķūnis pildījās smagiem, čaukstošiem kūļiem, kas smaržoja pēc jaunas maizes. Lai cik prātīgi Kārlēns strādāja, graudi bira aiz apkakles, uz rokām, ar smagu, sāpošu pieskaršanos.

„Vajadzēs paklāt apakšā brezentu un maisus,” teica saimnieks. „Pagaidīsim vējā, un Gusts varēs aizbraukt uz sudmalām, samalt jaunu rudzu maizi.” Tie nepalika tikai vārdi, Strauts to arī izdarīja, un tagad Kārlēns varēja strādāt droši, izkraujot vezumu.

„Birst vedot, birst kuļot,” viņš teica.

Ar katru jaunu vezumu zemē krājās krietna kārtā, un vecais saimnieks, paņēmis graudus rokās, bārstīja, pūta un pielika pie mutes.

„Sausi un resni, būs maizei briedums. — Bet, Kārlēn, mums jāsteidzas, vakara pusē tūkst debesis.”

Puīšiem to nevajadzēja divas reizes teikt. Kārlēna garajās rokās zibēja dakšas, un Gustiņš veikli locījās uz vezuma. Viņi nerunāja un nepļāpāja niekus, tikai dakšas zari reizēm atsitās pret ores kokiem, ar parastu troksni.

Saimnieks pakāra šķūnī degošu lukturi, un viņi veda rudzus vēlā naktī. Kad pārnāca no grāvja Jēzups, arī viņš uzkāpa uz strēķa un padeva kūļus tālāk, lai Gustiņš labāki nokrautu paspārnes. Uz kailajām kājām bira smagi graudi, krēslā čaukstēja salmi, it kā nemitīgi daudzinādami šīs vasaras bagāto ražu.

Patiesi, kad puīši iebrauca šķūnī pēdējo ori, uz jumta sāka dejojot lāses.

„Lai nu list,“ saimnieks sacija mierīgu balsi. „Ore lai stāv, dēli, gan jau izkrausim rītā!“

Puiši jutās noguruši, bet sirdī radies prieks par steigto un laikā paveikto darbu.

Debesis kļuva pavisam tumšas, un lietus pieņēmas.

Tā tas arvien bijis, ja laiks sācis mākties, tad nebeidza līt vairākas dienas. Saimnieks tagad ļāva puīšiem izgulēties un sakrāt jaunus spēkus. Tikai Jēzups locijās bez apstājas. Šajās dienās viņš gribēja grāvi nobeigt, lai pārnestu lāpstu pār plecu un meklētu darbu citur.

Kādā vējainā rītā saimnieks attaisija šķūnim abas durvis un izlaida caur sietu izbirušos graudus. Viņi vēl pādauzija strēķa virsējos kūļus un piebēra maišeli ar šī gada ražu. Gustiņam vajadzēja jūgt zirgu un braukt uz sudmalām, lai arī Jēzups vēl nogaršotu jauno rudzu maizi, ko pats palīdzējis kraut.

Vējš pieņēmas, izklīdināja mākoņus, un lietus stājās. Braucot uz sudmalām, Gustiņš tuvojās Sīeciņiem un Meža dārzam, tai nelaimīgajai vietai, kur pagājušo vasaru Strauts noķīlāja govis. Pēc ilgiem laikiem atgriežoties tajā vietā, kur tik daudz staigājis un strādājis, Gustiņam kļuva pavisam savādi. Viņu arī interesēja, kāds šogad izskatīsies Meža dārzs, bet Gustiņš pārsteigts redzēja, ka šogad tur nebija staigājis neviens lops. Pavasarī atjaunotie stādi labi saņēmušies.

Braucot gar Sיעיניem, Gustiņš ļāva zirgam iet soļos. Varbūt ieraudzīs Ēriku, pasveicinās.

Patiesi, arī šovasar Sיעיעies meita dzīvoja mājās un šajā brīdī viņa iznāca no kūts kailām kājām un atrotītām rokām. Gustiņš pacēla cepuri.

„Gust, tu?” un Ērika sāka skriet. „Pagaidi, man tev kas sakams!” viņa māja ar roku.

Gustiņš apturēja zirgu, un Ērika atskrēja uz ceļa. Viņa izaugusi mazliet lielāka, bet citādi palikusi tā pati gaišā un smaidošā meitene.

„Roku es tev nevaru dot, Gust! Redzi, kāda —” un viņa izstiepa atrotītās rokas, kas nolipušas miltiem un vārītiem kartupeļiem. „Nemos ar sivēniem. Šogad māte iegādājusi tādas šņergas, kas neēd nemaz. — Jā, es arvien par tevi domāju un gribēju satikt —.”

„Vai tu visu vasaru dzīvo mājās?” Gustiņš jautāja.

„Ko citu —. Šogad bija sēts daudz āboliņa, un ko tēvs ar māti iesāktu. Tā es te raujos, un māte jau arī apradusi, ka es daru viņas darbus.”

„Vai piecniekus atnesi mājās?”

„Atnesu, Gust! Kā zirgus!”

„Vai tu paliksi Sיעיņos pavisam?” Gustiņš interesējās.

„To es nezinu. Māte gan runā par lielām lietām, bet tēvs domā citādi. Arī es domāju citādi. Tu jau zini, Gust, kā mēs dzīvojam! — Redzēs, kad pienāks laiks. Šorudenī gan vēl dzīvošu mājās. — Un kā tev iet? Tu dzīvojot pie Strauta.”

„Labi. Strādāju.”

„Strādā, zinams. Vecais Strauts jau esot goda vīrs. Ek, kā man nepatīk tās lietas, kas te pagājušo vasaru notika!”

„Strauts to nepiemin, un par tevi viņš domā pavisam labi, Ērik!”

Meitene silti pasmaidīja un paraudzījās Gustiņa acīs.

„Tu sēdi uz vuzuma, un es nemaz nezinu, vai tu esi izaudzis lielāks,” viņa smiedamās teica un pataustīja maisu. „Uz sudmalām?”

„Jā — ar jauniem rudziem.”

„Jau!”

Un Gustiņš pastāstīja, kā pie tiem tikuši. Bet sivēni kvieca, un Ērikai nebija vaļas.

„Bet, Gust, ko es tev gribēju teikt —. Rudenī notiks skolā jaunatnes sarīkojums, un tad es gribētu tevi tur redzēt. Tur mēs varētu arī vairāk parunāties.”

„Mūsu vecajā skolā!” Gustiņam iedegās interese.

„Jā, tas būtu tik jauki! Neaizmirsīsi, nē?”

„Katrā ziņā, Ērik! Uz redzēšanos!”

„Uz redzēšanos, Gust!” Un meitene aizskrēja, šūpojot

Gustiņš nogrieza zirgu uz virsmežniecības ceļa, pa kuru varēja aizbraukt arī uz sudmalām, un viņa jaunā sirds saviļņojās, it kā pēc liela, cildena notikuma. Un vakarā, kad Gustiņš, pārbraucis mājās, aizgāja uz Mežsētu novada grāvi, no kura Jēzups izkāpa kā uzvarētājs, jā, tad viņam šī sajūta vēl pastiprinājās. Jaunajam puisim likās, ka purva ūdens pa jaunrakto ceļu aizskalo kādu vecu, iestīgušu dzīvi...

Aiz mežiem jau skanēja kāda vienmuļa dūkoņa — rudens un pilnības vēsts. Arī Mežsētu lauki nokopti, un pār kailajiem rugājiem smagi pūta pirmie rudens vēji. Zaļajā lapu koku tērpā nezinami pirksti iekāruši dzeltenas rotas, kur brīnišķi atmirdzēja pēdējais saules spožums.

Šķūnis piedzīts ar labību un gaidīja savu kārtu, kad vientuļais dūcējs iedziedāsies arī meža vidū. Saimnieks jau iznesa no pelavnieka vasarā samestās lietas, izgrābāja šķūņa vidu un sasēja dažas jaunas slotas. Viņš staigāja lēniem, mierīgiem soļiem kā senais, labais Dievs, lai redzētu, vai visas lietas ir kārtībā un savā vietā.

Puiši vēl rāvās purva malā, kur mirdzēja ugunskurs un smaržoja pēc degušanas kūdras. Viņi cirta sīkos krūmus, noraka ciņus un gatavoja ceļu plaujammašīnai. Tikai Jēzupa vairs neredzēja, viņš savu grāvi jau sen nobeidzis un aizgājis ar aso lāpstu uz citu vietu, kur mežsargs Strauts viņam ierādījis jaunu darbu. Bet šoreiz tas ir valsts mežā, kādā kūdras purvā, kur citu vasaru celšot no zemes gadu simteņiem aizmigušos slāņus. Jā, viss veidojas un top.

Bet rītā Jēzups ieradīsies Mežsētās, to Gustiņš zināja, un viņi strādādami pārrunās kādu svarīgu lietu. Visvairāk uz šo dienu taisījās Kārlēns, bet arī Gustiņš ikbrīdi to pieminēja.

Tāpat zināja arī saimnieks, un viņš jau iekārtojās darbus, lai pirmdienas rītā puišiem ļautu pagulēties ilgāk.

„Bet tādēļ pēcpusdienā būs raušana,” viņš teica. „Ap 152 vieniem atbraukšot un tūlīt laidīšot vajā.”

„Manis pēc, kaut no rīta!” Kārlēns enerģiski iesaucās.
„Vai nu mēs pēc balles būsim sapuvuši?”

„Ko var zināt —” saimnieks labsirdīgi nosmīnēja. „Bet jūs, puīši būdami, varētu tur sarunāt kādu meitu, kas palīdzētu mums izkult. — Kārlēn!?”

„Labi, saimniek! Ja tikai trāpītu rokās tādu, kas nav pārāk lepna. Kā tu domā, Ģust?”

„Es domāju, ka to mums vajadzētu izdarīt par katru cenu.”

„Zinams, Ģust! Ja Kārlēns nevar, tad sapurinies tu. Bet par abiem kādu kūlēju gādāji. — Paaicināsim arī Jēzupu.”

„Ko nu bez tā.” Un saimnieks ar puīšiem vēl pārrunāja dažas lietas, kas viņiem nokārtojamas pirms kulšanas. Rītu par to nebūs laika domāt.

Tiešām, citu rītu jau agri priekšpusdienā Mežsētās ieradās Jēzups, kur viņam glabājās svētdienas kārtā. Taču pāies laiks, kamēr puīši sakārtosies. Lai gan Jēzups gados vecāks, tomēr kakla saiti viņš sējis ļoti reti, un šajā ziņā pārākais izrādījās Kārlēns.

„Man abi jāsaģērbj kā brūtes!” viņš zobojās un veikliem pirkstiem nokārtoja apkakles pogas. Zinams, Ģustiņš tādas lietas iegādājies pirmo reizi, bet gan jau viņš iemācīsies sasiet arī kakla saiti, tāpat kā iemācijās uz kūleņa piesiet balķi. — Jēzupam ar Ģustiņu vajadzēja apmierināties ar pašaustām drēbēm, bet Kārlēns varēja vairāk atļauties. Viņš iegādājies tumšu uzvalku, modernā audumā.

„Tas ir labākais, ko par naudu var dabūt,” viņš teica.

Patiesi, Kārlēns tagad izskatījās glīts kungs, viņam čikstēja arī jaunās kurpes, un pulkstenim viņš iegādājies brūnu siksnīņu.

„Laiks iet —” viņš atgādināja, ar slaidu rokas kustību izvilcis pulksteni, un skatījās tajā ilgāk kā parasti.

Zinams, laiks nestāvēja uz vietas, un puisiem vajadzēja doties ceļā. Skola atradās tālu pagasta vidū, viņiem jāiziet cauri visiem mežiem. Gājēji netaupīja soļu, un pievakarē viņi ieraudzīja veco ābeļdārzu.

„Skaties, Gust, es vēl atminu, kur stāvēja tas zars, ko toreiz nolauzu!” Kārlēns rādīja ar roku. „Jā, bet kaut kas te ir pārvērties, un skola vairāk apaugusi kokiem.”

„Jēzup, vai arī Latgalē ir tāda skola kā mūsu?” savukārt ierunājās Gustiņš un pagriezās pret draugu, kas palicis citiem aizmugurē.

„Mūsu sādžā gan tādas nav, bet kaimiņu pagastā ceļīstu pili.” Un šoreiz viņa balsij piemita lepnums vai cieņa.

Skolā saplūda ļaudis. Brauca ar zirgiem, nāca kājām, un daži atskrēja ar divriteņiem.

„Ek, tāda lieta gan man patīk!” Kārlēns kāri noskatījās. „Nākošo vasaru iegādāšu. Bet es gan nebrauktu dubļos kā citi.”

„Vai tu nestu uz muguras?”

„Zinams, tādu lietu var nest arī uz muguras.” Un Kārlēns jau zināja nosaukt vārdu, kādu riteni viņš pirks.

Vajadzēja iegādāties biļetes. Pret ziedojumiem, tur bija rakstīts. Kārlēns izvilka maku un uzsvieda uz galdiņa trīs lielus naudas gabalus. „Trīs biļetes!”

„Kārlēn, Kārlēn —” bet Kārlēns neklausījās, viņš iejuka pūlī.

Kārlēns izaudzis garš puisis, viņš varēja redzēt tālāk par visiem, tādēļ viņš nestāvēja uz vietas un nebeidza stāipīt kaklu.

Jēzups ar Gustiņu turējās kopā, gaidot izrikojuma sākumu. Vīspirms solīts referāts, tad sekošot teātra izrāde un vēlāk dejojot pie labas muzikas. Reizēm Gustiņam uzsmaidīja kāds bijušais skolas biedrs, dažs pienāca klāt, bet ātri aizsteidzās un nozuda. Jā, visi šovakar steidzās. Jē-

154 zups, atspiedies pret sienu, biklām acīm raudzījās pūlī un

viņa sejā nenozuda parastais meitenīgais smaids. Jaunais Latgales puisis vērīgi aplūkoja katru garāmgājēju, bet viņa domas, šķiet, arī tagad kavējās pie mātes, vecajā Latgales sādžā. Gustiņš pārļaida acis raibajam pūlim un domāja ieraudzīt Ēriku, bet meitene neparādījās. Varbūt nav vēl atnākusi, varbūt vēl kavējās garderobē, nē, Ērika atnāks, viņa solījās. Patiesi, vai tā nebija Sieciene pati, kas sēdēja uz sola un sarunājās ar kādu sievu? Gustiņš uzķēra dažus vārdus un dzirdēja, ka Sieciene dedzīgi stāstīja par skolām, pilsētas dzīvi un brīžiem pieminēja arī meitas vārdu. Bet seja viņai pamazām vērtās uz raudu pusi, un viņa izskatījās pavisam nelaimīga. Vēlāk ļaužu drūzma pieņesa Gustiņu runātājām tuvāk, un Sieciene viņu ieraudzīja. Saimniecei atplauka smaids.

„Gustelis, paskat, mans mīlais ganiņš! Nāc nu, pastāsti, kā tev iet! Es arvien iedomājos, kā gan manam zēnam klājas. Jā, bārenītis —” un Sieciene ar līdzjūtīgu skaņu dažus vārdus pastāstīja kaimiņienei.

„Nu, tu jau strādājot kā lielais puisis?”

„Jā,” Gustiņš kā arvien kautri atbildēja, bet viņa balss skanēja laipni, viņš laikam jau aizmirsis, kā Sieciene izturējās pagājušo vasaru.

„Jā, ko darīsi, tā bērnam jākuļas pasaulē bez tēva un mātes kā sunītim.” Ak, šī Sieciene! Gustiņš pasmaidīja un ļāva, lai pūlis viņu aiznes tālāk.

Bet Ēriku neredzēja. Jau atskanēja trešais zvans, paugstinājumā uzkāpa lektors, tomēr meiteni vēl nevarēja ieraudzīt. Un Gustiņš aizgāja pie Jēzupa, kur tagad atradies arī Kārlēns, un Mežsētu puīši sāka klausīties.

Lektors runāja iespaidīgus vārdus. Par dzīvi, pienākumiem un darbu, par degšanu un cīņanos, par grāmatām, sabiedrību un kalpošanu tautai. Gustiņam runātājs patika, viņa vārdi aizrāva, cēla augšup. Kad publika svešajam

viesim aplaudēja, Gustiņš pievienojās ar jūsmīgu piekrišanu.

Kad ļaudis nomierinājās, atvilkās mazās skatuvītes priekšsvars. Un tagad Gustiņš ieraudzīja Ēriku. Patiesi, tā taču bija viņa pati, kas darbdienas kleitā rikojās pa skatuvi kā mājās un runāja dzidrā balsī. Viņa nekautrējās, neapmulsa, un Gustiņam bija gluži vai jāpabrīnas.

„Skaties, Kārlēn —” Gustiņš neapzinīgi čukstēja.

Bet Kārlēns vēl laikam nepazīna, ka tā ir Sיעיעenes meita, viņš tikai piegrūda ar elkoni. „Turi muti, klausies!”

Arī teatra izrāde publikai patika, un pēc pēdējā cēliena skatītāji atkal skaļi aplaudēja. Neklusēja arī Gustiņš, un viņš pats nezināja, vai to dara teatra, vai Ērikas dēļ.

Rikotāji iznesa solus, atskanēja muzika, un sākās dejas. Ļaudis sakustējās. Bet tagad arī Kārlēns palika nemierīgs un, pirms Gustiņš spēja attapties, viņš ieraudzīja draugu zāles vidū.

„Jēzup, skaties, ko tas Kārlēns iedomājies! Dejo! Un cik lieliski viņš to prot! Nē, to gan es vēl nezināju.”

Tiešām, Kārlēns grieza valsi. Tumšais uzvalks un spožās kurpes viņam izskatījās lieliski, tikai garais augums mazliet gāzelējās. Bet kad puisis beidza dejot, tad viņš atvadījās no dāmas ar vieglu galvas mājieni, gluži tāpat kā to dara eleganti kungi. Nē, mūsu Kārlēns, kas pavasarī pludināja kokus, vasaru raka grāvjus un kādreiz pie Krusta dambja nosita āpsi! Jā, tas pats gan, un kad viņš atnāca pie draugiem, tad viņš sarunājās tāpat, it kā nekas nebūtu noticis.

„Bet, Kārlēn, tu taču proti dejot!” Gustiņš iesaucās.

„Laikam,” viņš tikai smējās un pārļaida acis pār jauno meitu pūli. Un ikreiz, kad Kārlēns atnāca pie draugiem,

156 Gustiņš prasīja: „Bet kā tu tik smalki esi iemācījies?”

„Noskatijos —“ Kārlēns atbildēja un meklēja ar acīm nākošo meiteni. Jā, Kārlēnam bija vērts ziedot naudu, viņš negarlaikojās, viņš dejoja.

Gustiņš kaut ko gaidīja un vēroja pūli. Un tad viņa iznāca no mazās istabiņas, kas atradās skatuvei blakus. Viņa ģērbusies citā kleitā, jautra un smaidoša un izskatījās pieaugusi jaunkundze. Jā, vai Ērikai tagad atliks laika ar **157**

Gustiņu parunāties, lūk, kāds puisis jau ierāva meiteni deļotāju vidū! Bet valsējot garām, Ērika Gustiņam uzsmaidīja un pamāja ar galvu. Tiklīdz muziķi beidza, viņa to uzmeklēja, sniedza roku un teica: „Tas labi, Gust, ka esi atnācis.“

„Bet, Ērik, tu taču spēlēji teatri un man jāsaka, lieliski!“

„Tā saka arī citi. — Vai tu nemaz nedejo?“

Nē, Gustiņš tādas lietas nav darijis. Ak, šajā brīdī viņš nodomāja, ka tas viņam ir liels trūkums!

„Tev vajaga iemācīties, Gust! Dejošana ir jauka lieta. Ja mēs kādreiz satiksimies, es tevi pamācīšu. Redzi, kā Kārlēns griežas! Viņš tikai pārāk ļoga plecus. To es viņam pateikšu.“ Bet ilgāk viņi nevarēja runāt, jo muziķi sāka spēlēt, pienāca kāds puisis un uzlūdza Ēriku uz deju.

„Es atnākšu, Gust,“ viņa teica un piecēlās.

Jā, tas gan ir bēdīgi, ka Gustiņš neprot deļot. Bet kādreiz viņš neprata aizjūgt arī zirgu. Katram savs laiks.

Gustiņš gaida. Viņiem taču jāpārrunā daudz un dažādas lietas. Par visu vairāk Gustiņam gribējās zināt, vai Ērika paliks Sieciņos vai ies uz pilsētu. Taču pēdīgi kaut ko būs nolēmusi. Un kad Ērika atnāk, viņi sāk par to runāt, Gustiņš uzprasa, un Ērika smeļ.

„Laikam gan es vēl iešu projām, Gust! Ar ģimnaziju vien māte nav mierā. Arī man pašai liekas, ka es daudz kā nezīnu, ko man vajadzēs zināt. Matematikā un algebrā man ir pieci, tāpat ģeometrijā, vēsturē un dabas zinībās, jā, es pat māku spēlēt teatri, bet es neprotu vēl labi izvārit putru, tas man jāatzīstas, Gust!“

Gustiņš paskatās meitenē apmulsušām acīm.

„Jā, jā, nebrīnies! Es gan zīnu, ko var iztaisīt no āboliem, ogām un saknēm, bet kā to īsti dara, par to man nav ne mazākās jēgas. Tādēļ citu gadu es vēl iešu skolā,

Tagad Gustiņš saprot.

„Bet tad jau tu nāksi atpakaļ uz Sיעiņiem?”

„Jā, Gust, es esmu arī mācījusies, ka nekur nav tik labi kā savās mājās. Te ir vecās ābeles, baltie bērzi un pļavas līcī ir jaukāka brišana kailām kājām. Jā, tādēļ es palikšu Sיעiņos, un mātei jāpiekāpjas. Viņa jau arī palikusi lēnāka, saka nākot vecums un, ja tu vēl kādu vasaru nāktu pie mums ganos, tad tu redzētu, ka Sיעiņos ir tā, it kā tur būtu izsāpējusi kāda liela sāpe. Bet tu jau esi pieaudzis puisis, Gust, tev ganos nav vairs jāiet, tev jāmeceas dejot, vai nē?”

„Man bail, Ērik, vai tā nebūs grūtākā lieta, ko es esmu līdz šim mācījies!”

„To es tev iedīdīšu, nebaidies, Gust!”

Jā, tā ir tā pati vecā Ērika. Gustiņš atceras, ko piekordināja saimnieks, un bez apdomāšanās saka: „Tev, Ērik, jānāk uz Mežsētām kult!”

Meitene ieplēš acis. „Rītā?”

„Jā, pēcpusdienā sāksim. Bet nopietni gan, Ērik! Nāc droši, es tevi uzlūdzu saimnieka vārdā, un kad mašīna brauks uz Sיעiņiem, tad es iešu pie tevis.”

„Labi, Gust, es būšu klāt!”

Saka atkal spēlēt, un pēc Ērikas raudzijas vairākas acis. Bet šoreiz Kārlēns pasteidzās pirmais un, uzlūdzot meiteni uz deju, šķelmīgi paraudzijas Gustiņā. Ērika piecēlās, un kad viņi apdejoja pirmo likumu, Gustiņš redzēja, ka viņa draugs vairs neļogas plecos kā agrāk.

Sיעienei tomēr nepatika, ka viņas izglītota meita plāpā ar jauniem zēniem. Viņa pasauca to savrup un kaut ko stāstīja nopietnu vaigu. Bet Ērika tikai smaidīja un drīz vien iejuka atkal dejojāju pūlī.

Gustiņš uzmeklēja Jēzupu, kas vēl arvien stāvēja vecā vietā, ar ierasto smaidu sejā. Viņš jutās mazliet neērti, jo

te nevarēja kā grāvi ar lāpstu, jeb mežā pie egles ar cirvi, nē, te rupjās, cietās rokas jāaizliek aiz muguras...

„Nu, Jēzup!” Gustiņš cita nezināja sacīt, un Jēzups viņā labsirdīgi paraudzījās, nebilzdams vārda. Bet Kārlēns tikai steidzās un kustējās, viņš jau bija gluži nosvidis, un acis jaunajam puisim spīdēja kā priecīgam bērnam.

Laiks pagāja, tuvojās rīts, un ballinieki izklīda. Protams, Mežsētu puisiem tālākais ceļš, un arī Kārlēnam vajadzēja deļot pēdējo polku. Bet tā tikai bija lekšana! Viņa kakla saite jau sagriezusies greizi, jaunās kurpes vairs nespīdēja tik spoži, bet enerģijas viņam vēl pietika un viņš lēkāja, atvēris baltos zobus, un svaiddija tumšos, kuplos matu.

Gustiņš atvadijās no Ērikas, un viņi varēja iet.

„Tā tikai bija izdancošanās!” Kārlēns vēl jūsmoja uz ceļa, bet tad pēkšņi viņš apstājās un teica pavisam bēdīgā balsi: „Gust, Gust, vai mēs kūlēju sarunājām?”

Gustiņš sāka smieties, bet Kārlēna soļi palika pavisam gausi. Viņam bija tāda sajūta, it kā vajadzētu griezties atpakaļ.

„Ak, mana zābaku galva, kā es to biju pavisam piemirsis!”

Šoreiz puisi gan nedabūja labi izgulēties, bet miegs nestāvēja arī prātā. Taču nāks mājās mašina un notiks kulšana, tā būs tāda pati balle kā vakar. Vēl labāka, jo arī Jēzups tagad zināja, kur likt savas spēcīgās rokas. Tāpat Gustiņš darba drēbēs jutās ērtāk un palīdzēja saimniekam klēti cilāt tukšos maisus, lai apskatītu, vai kāds caurums vēl nav jāaizlāpa. Bet Kārlēns skrēja ar savām garajām kājām no klēts uz šķūni un atpakaļ, un ne katreiz viņš zināja, ko viņam vajadzēja.

„Saimniek, vai mašīnai nebūs jāiet preti?” viņš teica
160 platu muti. „Varbūt ielūst kādā tiltā.”

„Jā, jā, varbūt vajadzēs izcelt laukā,” saimnieks smējās. „Jums ar Jēzupu lielākais spēks, ejiet vien. Bet kā tad palika ar kūlēju? Vai tu kādu sarunāji, Kārlēn?”

„Nē, saimniek! Tas man gluži izgāja no prāta. Bet tur jau bija visas uzcirtušās kā dāmas, ej tu zini, kura prot turēt rokās dakšu.”

„Redzi nu, Kārlēn! Par to tev pašam būs jānes peļavas, ja jau tu nevarēji sev vietnieku sagādāt.”

„Man vienalga. Lai tikai Gusts pagādā palagu,” Kārlēns droši teica un apņēmas izpirkt savu vainu katrā laikā.

„Nu, ejiet, ejiet pretī un parādiet mašīnistam ceļu! Es klausos, ka traktors jau pukšķ,” saimnieks teica, lai tiktu no Kārlēna vajā. Šodien viņam pietika darba un rūpju pašam. Bet Gustiņu viņš nelaida projām, tas viņam vajadzīgs ik brīdi. Viņi vēl lieku reizi aprunājās, kur bērs rudzus, kur auzas, kur mazo labību un vēlreiz apskatījās, vai apcirkņi labi izslaucīti. Arī šķūnī šis tas vēl jānokārto, jānostiprina durvis, lai vējš tās neuzgrūstu uz siksnas, kad mašīna strādās, jāpagādā veci maisi, ko noklāt zemē, lai bārstot graudi nepazustu smiltīs. Gustiņš zināja visu pats, viņam tikai vajadzēja pateikt vārdu, dažreiz pat ne to. Tāpat viņš palīdzēja saimniecei sacirst nokauto jēru, ienesa malku un sadzina aplokā govis.

Un tad mašīna izlīda no meža. Lēni griezās lielās, dzeltenās būdas riteņi, un mazais traktors tai blakus izskatījās kā melns krupis. Viņš pukšķēja un rīstījās, nespēdams smilšainā iekalnē smago vezumu vilkt.

Kārlēns nāca kuļmašīnai pa priekšu, lieliski mētādams garās rokas, bet kad mašīna palika uz vietas, viņš skrēja atpakaļ, lai redzētu, kas par lietu. Nujā, traktoram sāka griezties riteņi uz vietas, ārdīdami smiltis un grimdami dziļāk. Kārlēns tūlīt saprata, ka te vajadzīgas malkas pagales, jā, vai tad viņš nebija diezgan tādas nelaimes redzējis? Viņš nesa kokus, garus mietus, rīkoja arī Jē-

zupu, un pirms atnāca saimnieks ar Gustiņu, traktors jau pārrāpās bīstamai vietai pāri.

„Traktors par vieglu, lai tādu ķerru pavilkto,” viņš tūlīt zināja stāstīt. „Uz vietas stāvot viņš pavilks velnu, bet te iepērās kā vista.” Pie tam, pa vecam paradumam, viņš sirdīgi nospļāvās.

Kad kuļmašina iebrauca šķūnī, Kārlēnam atkal vajadzēja padot mašinistam klamburus, rikus, un viņš skraidīja no vienas vietas uz otru kā apsvilis kaķis.

„Saimniek, kas laidīs iekšā un kas dos augšā?” viņš jau kļiedza bez laika.

„Redzēs, redzēs,” saimnieks vēl arvien smīnēja, „bet tev jānes pelavas.”

„Vai es ko saku, bet palagu gan man vajadzētu pie rokas, lai vēlāk nav jānoskatas.”

„Kāp vien augšā uz strēķa,” saimnieks kļuva nopietns.

Kārlēns, paķēris dakšas, uzrāpās uz rudzu strēķa, bet, nevarēdams sagaidīt darbu sākšanos, vēl divas reizes nolēca zemē, pēdīgi uzkāpa atkal augšā, iekērās šķūņa benzelē un apmeta tai kūleni.

Beidzot mašina sāka dūkt, un no visām malām lida laukā putekļi. Ļaudis sastājās pa vietām, un darbs sākās.

Bet saimniekam tiešām pietrūka pelavu nesēja, jo dažs talceniņš vēl nebija atnācis. Un tajā brīdī, kad Gustiņš paņēma palagu, šķūņa galā parādījās Ērika.

„Labdien, Gust! Es esmu klāt un dod man darbu!” Gustiņš neslēpa savu prieku.

„Es paliku vēlāk. — Vai tu nesīsi pelavas?”

„Jā, mums vēl nav atnākuši daži kūlēji.”

„Dod šurp!” Meitene izrāva palagu un paklāja zem mašīnas.

Dūca, putēja, klabēja. Trumuļa spole gaudeni dziedāja, un platajā mašīnas mutē cilājās četras lielas mēles, kas izmeta saplēstos salmus. Vīri tos pievāca un krāva

apaļās kaudzēs. Graudi tecēja vienuviet, un apakšā sijājās pelavas. Ērikas rokās aši cilājās grābeklis, viņa pierausa lielas nastas un tikko spēja tās aiznest.

Kārlēns, no strēķa, ieraudzīja Sיעיעenes ģimnazisti pirmais, un tajā brīdī viņam palika rokās paceltas dakšas.

„Gust, nāc šurp!” viņš tūlīt kļiedza, pārspēdams troksni. „Klausies, vai tad Ērika atnākusi kult?”

„Vai tu neredzi? Tu dejodams aizmirsi aicināt, man to vajadzēja darīt, noskatoties no malas.”

„Tu tomēr esi nagla, Gust!” Un Kārlēns iedūra dakšas labībā. Mašinas galds jau tukšs, trumuli kauca tērauda rikle un gaidīja ēsmu.

Arī saimnieks pamanīja jauno pelavu nesēju, un Gustiņš paskaidroja, kas par lietu.

„Tu, Gust, šoreiz esi pārāks par Kārlēnu. Bet Ēriku taču nevar atstāt tādos putekļos. Tagad mums cilvēku diezgan.” Vecais vīrs piegāja pie dūšīgās strādnieces.

„Paldies, saimniek, man ir labi un es varu veikt.”

„To gan redzu, bet mums vajaga arī dūšīgas kūļu griezējas,” saimnieks nepiekāpās un nozīmēja Ērikas vietā divas vecākas sievas.

Meitene uzkāpa uz mašinas. Kārlēns pacēla cepuri un centās tagad uzmanīgi padot kūļus.

Arī šovasar Ērikas sejā iededzis vēju un saules tumšais zīmogs. Ap kuplajiem matiņiem viņa savdabīgi apsējusi izšūtu lakatu, mazliet pievērusi plakstus, lai acis nelīstu putekļi, jā, tāda viņa izskatījās skaista un interesanta. Jo sevišķi tādēļ, ka viņa beigusi ģimnaziju un tagad caur viņas rokām slīd čaukstošais druvu zelts. Meitene nenogurst, viņa strādā, to viņa darijusi ik vasaras, bet kulšanā piedalījusies reti. Tajā laikā jau sākušās skolas. Bet šoruden Ērika grib atgūt nokavēto, viņa glauž kūlī pēc kūļa, un reizēm aiz labības klēpjiem pažib baltais galvas lakatiņš un tumšās, puspievērtās acis.

Kārlēns to redz, un viņš paliek rātns, pavisam rātns. Bet Gustiņam šoreiz nav vaļas lūkoties uz Ēriku, viņam jāsteidzas no vienas vietas uz otru un jāpalīdz saimniekam. Te viņš brauc ar maisiem uz klēti, te atnes traktora dzesēšanai ūdeni un tad viņš ātri uztrin nazi, lai kūļu griezējai veiktos darbs. Kad viņš pakāpjās uz trepēm, lai apmainītu asos rīkus, Ērika viņam uzsmaida un saka:

„Miegs nenāk?”

„Ne prātā! — Un tev?”

„Arī nē!” Un darbs turpinas.

Kad Gustiņš iebāž roku labības maisā un izvelk sauju rupjo graudu, lai redzētu, cik tie smagi un izlasīti, viņš dzird kādu smejamies un runājam par jauno saimnieku. Kad Gustiņš pagriež galvu, viņš redz arī mežsargu blakus, kas paver apputējušās lūpas un saka atzinīgus vārdus:

„Gusts man ir varens puika. Bez viņa es paliktu pusceļā. — Nu, vai birst labi?”

„Birst, saimniek!”

Patiesi, Gustiņš jau bez teikšanas zin, kur vecā saimnieka soļi paliks pusceļā, un tādās reizēs viņš aizskrien tam priekšā ar raženu veiksmi.

Salnas un brāzmainie rudens vēji noplēsa purva alkšņiem lapas. Vietām virs mežu galiem jau izšāvās pelēku dūmu stabi un lielajā silā pie Krusta dambja dzirdēja klauzdam cirvjus.

Kādu vakaru Mežsētās ienāca Jēzups, mierīgs un lēns, aplipsis purva dūņām. Te viņš gribēja atstāt savu grāvrača lāpstu.

„Tas ir padarīts,” viņš teica un pārlaida cieto delnu pār vasaras rūdīto seju.

Gustiņš ikdienas staigāja aiz divzirgu arkla, ardams Mežsētu laukus, bet Kārlēnam pietrūka darba, un kādu

164 dienu vecais mežsargs teica:

„Nu, puīši, triniet zāģus un cirvjus! Šogad mežniecība cirtīs daudz koku un strādniekus jau pieņem.“

„Jēzup, vai tev ir labs zāģis?“ Kārlēns iesaucās.

Jaunā latgalieša sejā pavīdēja ierastais smaids, un viņš palocīja galvu.

„Ir? Nu, tad man jāpagādā tikai cirvis un rītā rausim vaļā. Varēs, saimniek?“

„Varēs, varēs. Un cirvi pagaidām paņem no manis.“

Puīši vēl sarunāja istabas stūrī gultas vietu, kur ziemu piemesties, un vakarā, kad Gustiņš pārnāca no lauka, Kārlēns piesteidzās viņam palīgā nojūgt zirgus, un teica:

„Gust, mēs ar Jēzupu rītā ausim zābakus kājās un iesim uz mežu!“

Zinams, tas jau nebija noslēpums. Gustiņš paraudzījās draugā nopietnām acīm un sacīja:

„Bet tā kā tu nesāc atkal smēķēt!“

„Nebaidies, Gust, kamēr maniem zābakiem nebūs noplīsušas zoles, to es nedarišu...“

Un citu rītu abi garie puīši aizgāja uz mežu, no kurienes pretī atskanēja spēcīgi cirvju klandzienu un pār egļu galotnēm nogūla pelēki dūmu mākoņi.

Tikai Gustiņš staigāja aiz arkla un raudzījās zemes šķēlēs, cik tās glumi un līdzieni noklājās uz otru pusi.

Kad lauki tika uzarti un kartupeļi noglabāti bedrēs, arī Gustiņš paņēma cirvi. Bet viņš negāja draugiem līdzī mežā, nē, viņš apstājās tepat jaunajā alksnājā, kur vasaru rakuši grāvjus un likuši drenas. Viņš pacēla cirvi un zināja, ka šo vietu vairs nenomāks purvs.

Dažas dienas alksnājā ienāca arī saimnieks, un tad viņi strādāja divatā. Viens cirta, otrs krāva gubās, lai, uznākot pirmajam ragavu ceļam, aizvestu malku mājās.

„Kā tu domā, Gust, vai mēs ar zirgiem uzplēsīsim?“ mežsargs jautāja un pārļaida skatu izrātajam purva stūrim.

„Varbūt. Bet grūti gan tas būs,” Gustiņš teica.

„Es arī tā domāju. Bet uz šo pusi nākot valdības traktors, un varbūt nākošo rudeni mēs apgrieztu kā nieku.”

Traktors? Gustiņa sejā atplauka gaišums.

„Tu taču dzīvosi pie mums arī citu vasaru un vēl ilgāk, Gust?”

„Jā, saimniek! — Bet traktors gan te varētu darīt lielas lietas,” Gustiņš domāja par nākošām dienām, kas pārvērtīs purvu.

„Tas gan —. Bet vēl vairāk to darītu čaklas rokas un kvēloša sirds...”

Gustiņš pavērās saimniekā sirsnīgām acīm, un lūpās iegūla samulsis smaids.

„Paliec gan, dēls! Māte vienmēr taisas ar tevi runāt. Viņa par Mežsētām tik ļoti norūpējusies un, taisnību sakot, arī es.” Vecais vīrs nolika cirvi, brīdi nolūkojās jaunajā līdumniekā, tad klusējot pagrieza seju pret novada grāvi, un Gustiņš saskatīja viņa acīs to pašu tumšo spīdumu ko pavasarī, kad viņi te stāvēja pie aizsērējušas vietas...

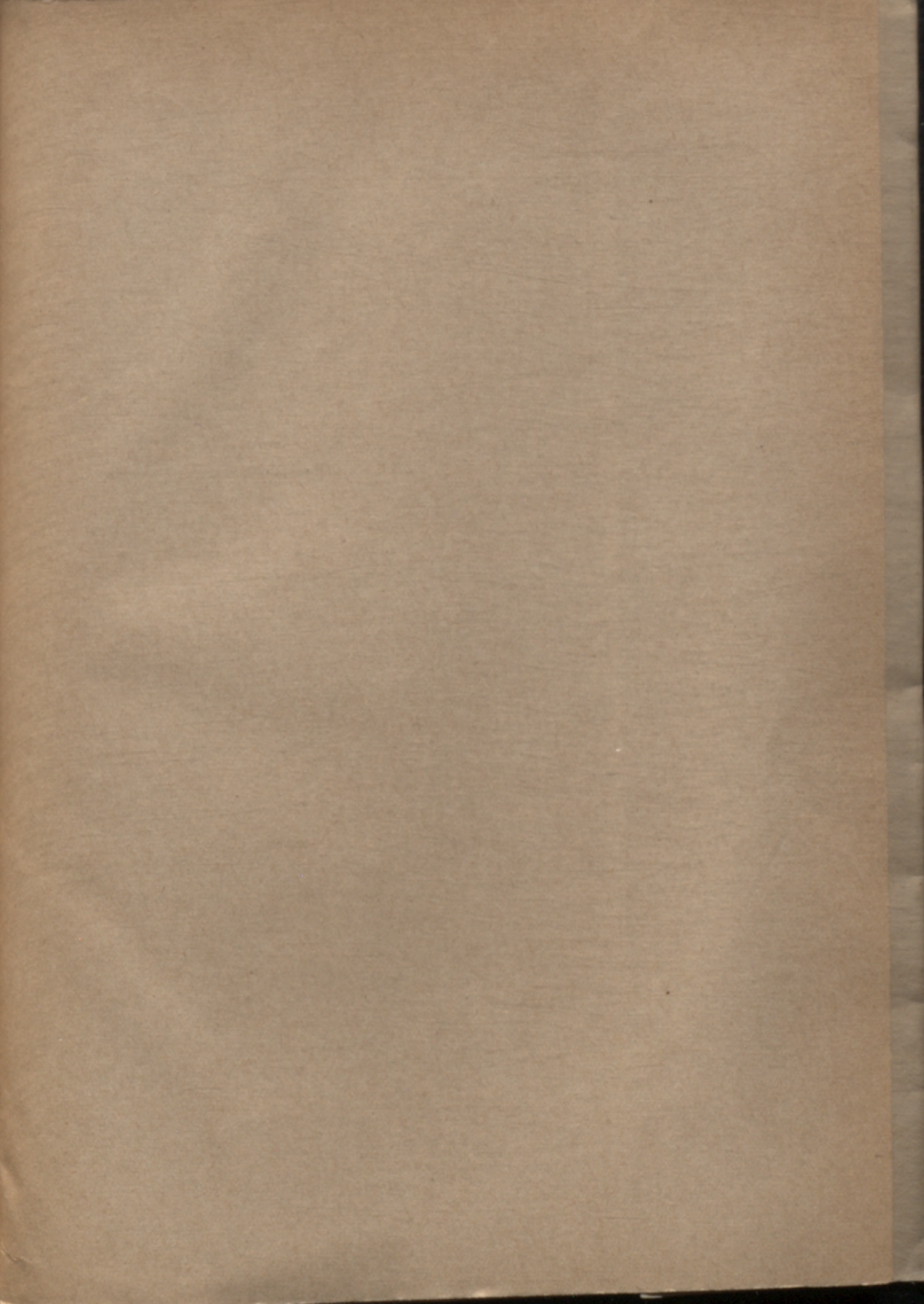
„Es palikšu, saimniek! Tad mēs uzarsim visu nosusināto purva malu, lai Mežsētu labības šķūnis paliktu par mazu.”

Saimnieks pārļaida kaulaino roku pār acīm, paņēma atkal cirvi un teica:

„Nāc, dēls, izgāzīsim to resno stumbenu ar visām saknēm!”

Viņa sejā iegūla saulains miers.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309055504

Latvian
Library

860

Vāku zīmējis
A. Štrāls

10. DEC. 1938